

1 • 2012

Via svenska

Den svenskspråkiga
integrationsvägen

**Karin Creutz &
Mika Helander**

magma

Via svenska – Den svenskspråkiga integrationsvägen

Utgivare: Finlands svenska tankesmedja Magma
www.magma.fi

Magma-studie 1 • 2012

Tryck: Gravity Oy

Form och layout: Jaagon Ab
Omslagsbild + illustrationer: Paula Ahola

ISBN: 978-952-5864-29-8 (print)
ISBN: 978-952-5864-30-4 (online)

Magma-studier:
ISSN-L: 1798-4629
ISSN: 1798-4629 (print)
ISSN: 1798-4610 (online)

Innehållet fritt tillgängligt med vissa förbehåll:

Magma önskar få största möjliga spridning av de publikationer som ges ut. Därför kan våra rapporter fritt laddas ner via www.magma.fi. Det är tillåtet att kopiera, citera och återge avsnitt ur denna publikation förutsatt att källan anges samt att innehållet inte förändras eller förvrängs.

Karin Creutz & Mika Helander

Via svenska

Den svenskspråkiga integrationsvägen

**OSALLISENA SUOMESSA
DELAKTIG I FINLAND**

Om författarna

Karin Creutz

Pol.mag. Karin Creutz är sociolog och forskare vid Centret för forskning om etniska relationer och nationalism, CEREN, som hör till Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet. Hon skriver sin doktorsavhandling, finansierad av Alfred Kordelinin Säätiö, om hur kollektivitet skapas i mediedebatter om islam genom symboliska gränsdragningar. Creutz har sedan 2001 arbetat med forskning om medier, minoritetsfrågor, migration och Europatematik. Hon har studerat bl.a.

medierapporteringen om 9/11, kriget i Irak, Jyllands-Postens karikatyrer och Arabiska våren, invandring inom lågavlönade branscher och ledande samhällsaktörers uppfattningar om EU och migration.

Mika Helander

Pol. dr Mika Helander är för tillfället universitetslektor i sociologi vid Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet. Helanders forskning behandlar tvåspråkighet, migrationsrörelser, landets internationella kontakter och globalisering, samt förhållandet mellan arbete och kapital genom studier av globaliseringsstrategier bland företagsledare och inom fackföreningsrörelsen. Helander har lett flera forskningsprojekt och leder för närvarande ett projekt om den tillfälliga

utländska arbetskraften i Finland och socialskyddsfrågor som berör dessa. Han har varit aktiv politiker inom SDP under en lång period, och var styrelsemedlem i FSD (Finlands svenska socialdemokrater) i många års tid.

Innehåll

Förord	9
Författarnas förord	11
Inledning	13
Flyttningsmotiv och intresse för svenska	19
Att komma till Finland – Nyckelpersonernas livsberättelser	19
Integrationsprocessen	27
Språkinläring	35
Svenskinläring som första alternativ	41
Intresse av att lära sig båda språken	48
<i>Bodil Wadenström: Att lära svenska för invandrare</i>	51
Upplevelser av huvudstadsregionen som enspråkig	53
Språkliga strategier i en finskdominerad region	58
Rättigheter	61
Myndighetskontakter	64
Svenska som alternativt integrationsspråk	65
Svenska som expeditionsspråk	66
Kampen om svenskspråkiga myndighetsdokument	72
Intresse för svenska	73
Språkval och språkbytte i myndighetskontakter	80
Byråkratisk djungel	86
<i>Zinaida Lindén: 20 år på svenska i Finland</i>	88
Arbetslivet	90
Nyttan av svenska i arbetslivet	91
Övergång till arbetslivet	93
Det finlandssvenska kollektivet och socialt kapital	97
Inklusion i det finlandssvenska samhället	99
Upplevelser av annanhet	102
Vill finlandssvenskar ha finlandssvenska invandrare?	105
Kan man bli helt inkluderad?	107
Vikten av stödgrupper och nätverk – socialt kapital	108
<i>Anna Jakobsson: Bridge – Rådgivningstjänster för invandrare</i>	110
Stödfunktioner	112
<i>Ann-Jolin Grüne: Erfarenheter från Bridge och DiF</i>	118
Integrationsvägen "Via svenska"	122
Målgruppen – en statistisk översikt	127
Sammanfattning	134
Bilaga: Material och metod	136
Källförteckning	143
Noter	146

Tabeller

Tabell 1: Språkkunskaper och inflyttningsår till Finland.....	37
Tabell 2: Multivariat modell med faktorer som förklarar huruvida man erbjudits svenska som expeditionsspråk; variabelnas relativa betydelser.....	71
Tabell 3: Erbjuden svenska genom intresse att välja svenska ifall det erbjuds.....	74
Tabell 4: Multivariat modell med faktorer som förklarar intresset för svenska (MCA).....	76
Tabell 5: Multivariat modell med faktorer som förklarar intresset för svenska och variabelnas inbördes betydelse.....	77

Figurer

Figur 1: Huvudsaklig sysselsättning.....	28
Figur 2: Självbedömda språkkunskaper i finska och svenska.....	36
Figur 3: Orsaker till att lära sig svenska.....	41
Figur 4: Erbjuden svenska i de olika kommunerna.....	69
Figur 5: Intresse för att lära sig finska och svenska.....	78
Figur 6: Socioekonomisk status.....	91

Förord

Tankesmedjan Magma presenterar här en rapport som handlar om integration av invandrare på svenska i Finland. I tre tidigare rapporter sedan hösten 2009 har Magma pekat på ett behov av ökad integration på svenska. Vi har också visat att invandrare bidrar till samhällsbygget på ett positivt sätt.

På våren 2009 gjorde Magma i samarbete med Helsinki Times en enkät som riktade sig till invandrarna i hela landet. Resultatet var entydigt: Det finns ett betydande intresse för den svenskspråkiga kulturen och för det svenska språket bland invandrare i hela landet. Tendensen var slående framför allt bland högutbildade invandrare i huvudstadsregionen. Den absoluta merparten av de svarande hade inga eller dåliga kunskaper i svenska, men fler än två tredjedelar var beredda att lära sig svenska om det kunde befrämja deras karriär. Svenskan är alltså attraktiv i all synnerhet om den kan tänkas befrämja ett socialt avancemang. Undersökningen visade dock också att det råder ett skriande informationsglapp kring integrationsmöjligheter på svenska i städer och kommuner i huvudstadsregionen. Frågan jag ställde redan då var om informationsbristen bottnar i resursbrister, i okunskap eller i ovilja från myndigheternas sida.

På hösten 2009 gjorde Magma en enkät som gällde de svenskspråkigas egen inställning till arbetskraftsrelaterad invandring. Enkäten visade att invandrare bör lära sig kommunens eget språk, dvs svenska i svenska kommuner och finska i kommuner med finskspråkig majoritet. Enkäten bekräftade samtidigt några sedan tidigare rätt lösa antaganden, nämligen att finlandssvenskar åtminstone i teorin är mer öppna mot omvärlden än den finskspråkiga majoritetsbefolkningen och att finlandssvenska kvinnor generellt förhåller sig mer positivt till invandring och till flyktingar än män. Dessutom visade undersökningen på åsiktsskillnader mellan de olika landskapen och mellan invånare i storstäder (mer positiva) och på landsbygden.

I Jan Saarelas nydanande analys av de ekonomiska konsekvenserna av invandringen från 2011 visade det sig att invandrare ofta bidrar till samhällsekonomin på ett positivt sätt och att man inte skall betrakta invandringen som ett kortsiktigt fenomen utan som ett fenomen med långsiktiga följder och otaliga vinningar.

I Karin Creutz och Mika Helanders nu aktuella rapport, som har gjorts i samarbete med huvudstadsregionens svenskspråkiga Delaktig i Finland-projekt, företas en genomgång av situationen bland invandrare i Helsingforsregionen på våren 2012. Vilka är hindren för en lyckad integration på svenska? Hur många kan egentligen tänkas välja svenska som integrationsspråk i Finland? Och hur ser ett lyckat integrationsspår egentligen ut? Resurserna i huvudstadsregionen är splittrade, och kunskapen om de latenta behoven visar sig vara obetydlig, men också denna rapport visar på ett behov av strukturerad språkundervisning och ökad integration på svenska i Helsingforsregionen. Problemen i sammanhanget är flera, men ett av de mest framträdande är detta; på vilket sätt kan och skall invandrare lockas att lära sig svenska? Med vilka motiveringar? För att bli städare och långvårdare åt en åldrande svenskspråkig befolkning? Nej. Det måste finnas andra och mer imperativa utmaningar. En av de största framtida utmaningarna för det svenskspråkiga Finland är därför att skapa rimliga och attraktiva karriärmöjligheter för alla de personer som av olika orsaker väljer svenska som sitt andra eller tredje livsspråk.

Helsingfors, 20.4.2012

Nils Erik Forsgård

Chef, Tankesmedjan Magma

Författarnas förord

Föreliggande arbete har genomförts under en kort period och under hård tidspress. Hemmet har blivit en 24/7-tankesmedja och författarkammare där intensiv analys och skrivarbete har utförts. Det har varit givande att undersöka ett område som oss veterligen från tidigare är outforskat från de perspektiv som under kommande sidor läggs fram. Det gläder oss om vi med denna bok kan erbjuda nytt bränsle för diskussioner och vidare tankearbete om integration av invandrare på svenska i Finland.

Vi vill särskilt tacka undersökningens nyckelpersoner för att vi fått ta del av deras berättelser, samt alla 257 respondenter för vårt enkätmaterial, som genom sitt deltagande erbjudit undersökningen dess material. Vi tackar alla personer som skickat registerdata från kommunerna, fackföreningarna, skolorna och församlingarna. Vi vill också tacka våra forskningsassistenter Olsi Dudumi, Malin Fransberg, Pia Grochowski, Mia Haglund, Camilla Lönnqvist, Stella Mattsson och Jenny Sandström, samt Polina Khanteeva för översättning av det ryskspråkiga enkätmaterialiet. Ett speciellt tack går till Anton Sigfrids, som på ett föredömligt sätt har deltagit i forskningsprocessens alla skeden.

Vi vill också tacka professor emeritus Tom Sandlund för kommentarer till bokens inledning, Marion von Etter för intressanta diskussioner, samt Timo Byckling och Christian Starck för hjälp med statistiken. Våra organisatoriska samarbetspartner Arbis, Luckan och Magma förtjänar ett stort tack för smidigt samarbete, och ett speciellt tack går till Ann-Jolin Grüne för projektkoordinering och datainsamling. Vi tackar Ann-Jolin, samt Anna Jakobsson och Bodil Wadenström för de intressanta texterna om Bridge, Luckan och Arbis. Zinaida Lindén tackas för hennes fina bidrag till boken.

Ett varmt tack bör också riktas till Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet för intresse och stöd. Fil. dr Åsa Mickwitz har språkgranskat manuskriptet på ett förtjänstfullt sätt. Språket har utvecklats mycket genom Åsas kommentarer och noggranna genomläsning av manuskriptet. Konstnären Paula Ahola har gjort bokens vackra och tankeväckande illustrationer. Ett varmt tack till Paula. Vi tackar även layoutfirman Jaagon och Ben Fernström för färdigställningen av boken i tryckbart skick.

Slutligen vill vi tacka Emil och Erik Tarpgaard Helander, som med sina roliga upptåg lyst upp vår skrivprocess!

Esbo, 19.4.2012, *Författarna*

Inledning

Hurdan är invandrarens integration i ett tvåspråkigt samhälle? Sker integrationen alltid på majoritetsspråkets villkor, eller finns det intresse för och möjligheter att integreras på minoritetsspråket? Hurdana integrationsvägar går invandrare när de kommer i kontakt med ett tvåspråkigt samhälle? Dessa frågor besvaras i denna bok. Vår avsikt med *Via svenska* – den svenskspråkiga integrationsvägen – är att lägga fram en mångsidig och djupgående bild av hur invandrare integreras på svenska i huvudstadsregionen.

Invandrarnas integration är ett aktuellt tema i och med att landets invandrarbefolkning har ökat kraftigt under de senaste åren. I Finland bor nu 50 000 utländska medborgare mer än bara för fem år sedan, och huvudstadsregionens invandrarbefolkning har ökat med nästan 23 000 personer under de gångna fem åren. Också integrationslagstiftningen har förnyats rätt nyligen, år 2010. Integrationen av invandrare utgör ett samhällspolitiskt område där tvärsektoriell välfärdspolitik aktualiseras. Invandrarna kommer i kontakt med det officiella Finland och med myndighetsutövningen i samband med integrationsprocessen. Det är intressant och givande att ta del av invandrarnas egna berättelser om detta möte och om deras integration. Invandrarna har beaktansvärda perspektiv, och på basis av sina erfarenheter av att ha levt i flera länder har de även möjligheter till jämförelser.

Föreliggande undersökning ingår i det nationella projektet *Delaktig i Finland*, som finansieras av olika ministerier, kommunförbundet och olika fonder. Undersökningen är finansierad av Magma och DiF i huvudstadsregionen, koordinerad av Helsingfors svenska arbetarinstitut Arbis. Projektet har även samarbete med kulturcentret Luckan i huvudstadsregionen. Projektets syfte är att utveckla svenskspråkiga integrationsvägar i huvudstadsregionen, och föreliggande undersökning utgör en kartläggning av målgruppen för sådana integrationstjänster.

Denna undersökning fokuserar på invandrarnas kontakt med det finländska samhället, närmare bestämt huvudstadsregionen i Finland. Studiens syfte är att studera invandrarnas erfarenheter av att fungera i det finländska samhället, med speciellt fokus på kontakten med landets tvåspråkighet. Finland är ett intressant land när det gäller invandrarnas

integration – invandrarna har möjlighet att integreras på två olika språk, eftersom landet officiellt är tvåspråkigt. Invandrarna kan sålunda åtminstone i teorin välja integrationspråk när de anländer och bosätter sig i landet. Det är intressant att studera hur invandraren bemöts av det finländska samhället ur "kundperspektiv", och att analysera invandrarens egna erfarenheter av att integreras i huvudstadsregionen.

Integration på svenska är ingalunda ett nytt fenomen i Finland. Risto Laakkonen har påpekat att det i den finländska industrialismens historia förekommer många utländska personer som etablerat företag och fabriker i Finland. Personerna har härstammat bl.a. från Sverige, Norge, Ryssland, Tyskland, Schweiz, Skottland och England.

Det är bra att komma ihåg att Vårt land komponerades av den tyske Fredric Pacius. Vi presenterar torg, byggnaders fasader och helheter som ritats av tyske Engel för gäster som kommer hit. Vi avnjuter och bjuder våra gäster på produkter av den finländska bryggeriindustriens stora namn Hartwall och Sinebrychoff. Karl Fazer förde med sig sötsaksindustrin. Ostmästarna och kafferostarna kom hit huvudsakligen från Tyskland. Den norske Hans Gutzeit investerade hit vad som under dåtida förhållanden var modern sågindustri. Den skotske Finlayson förde hit textilindustrin och engelska Chrichton utvecklade varvsindustrin som behövdes i byggandet av fartyg med metallskrov. Svenska och tyska industrimän förde hit järnindustrin under 1600-talet, från vilken vår verkstadsindustriens första enheter utvecklades med hjälp av engelsmännens know-how under 1700-talet. Listan kunde göras mycket längre! (Laakkonen 1991, 11-12).

Många av dessa invandrade industrialister och kulturpersonligheter blev svenskspråkiga under sin vistelse i landet. De integrerades på svenska, och för dem som stannade i Finland samt för generationerna som följde, blev sedan det finlandssvenska sammanhanget deras sociala hemvist. Integration på svenska har förekommit i Finland i århundraden.

Invandringen är en aktiv process, där en människa gör ett aktivt val att förändra sitt liv genom att byta land. En invandrare har sålunda agentur² och är inte endast en spelbricka i det historiska ödets eller strukturella förhållandens spel. Trots denna agentur möter invandrarna också starka samhälleliga krafter när de byter land. De kommer in i ett nytt sammanhang som har sin egen historia, som de endast i begränsad utsträckning kan påverka. Men när sammanhanget erbjuder flera alternativ än ett, så spurras den starka agentur som invandraren per definition har redan i och med sitt flyttningsbeslut.

Denna undersökning fokuserar speciellt på invandrarnas intresse av att integreras på svenska, och på de möjligheter och hinder som de stöter på i praktiken. I rapporten behandlas språkinläringen, kontakterna med myndigheterna, invandrarnas sociala nätverk, det finlandssvenska sociala sammanhanget, samt olika stödfunktioner i integrationsprocessen. När invandraren själv väljer någon form av samhällsservice, och servicen fungerar klanderfritt, erbjuds personen också delaktighet i det

nya samhället. Delaktigheten är i sin tur ett viktigt inslag i demokratin och i det sociala medborgarskapet (Marshall 1950; 1965), och förhindrar marginalisering och sociala problem, såsom främlingskap (alienation), normupplösning (anomi) och sociopatologier (t.ex. Israel 1974; Durkheim 1983; Habermas 1984; 1987). Undersökningen tecknar (också) en bild av hur landets tvåspråkighet fungerar i praktiken i huvudstadsregionen, och hurudana hinder och underlättande faktorer invandrarna möter när de integreras i Finland.

När integrationen av invandrare undersöks, avhandlas även frågor som anknyter till push-och-pull-aspekter i migrationen, dvs. de tilldragande faktorer och de fränstötande faktorer som påverkar människans rörlighet över landsgränserna. Förutom att invandringen under långa tider ansetts medföra social dynamik och fungera som utvecklingsmotor, så har den problematiska utvecklingen i Finlands försörjningsbalans också medfört ett behov av ökad invandring (se t.ex. Koski 2011; Salmenhaara 2008; Salmenhaara 2011; Helander, Creutz & Pyrhönen 2011). Samma förhållande präglar många länder i det åldrande Europa, och konkurrensen om arbetskraft är tidvis hård. Finland kunde tänkas ha en extra resurs för att locka invandrare till landet, i och med att samhället är tvåspråkigt och invandraren har möjlighet att välja integrationsspråk.

Iakttagelserna och resultaten som lyfts fram i denna bok bygger på tre olika typer av data, som har samlats in inkom för undersökningen. För det första har registerdata samlats in från ett antal organisationer inom den tredje sektorn samt offentliga organisationer. För det andra har ett enkätmaterial samlats in av ett slumpmässigt urval på 1000 invandrare i ålderskategorin 18 till 64 år som är bosatta i huvudstadsregionen i Finland. För det tredje har vi intervjuer 21 personer i huvudstadsregionen som integrerats på svenska eller har haft ett intresse för svenskspråkig integration. Undersökningens huvudsakliga material består av dessa nyckelpersonsintervjuer, eftersom de återger en mycket rik beskrivning av integrationsprocessen i Finland och av möjligheterna att integreras på svenska i huvudstadsregionen. I denna bok ägnas därför en stor uppmärksamhet åt nyckelpersonernas berättelser – den har även samma upplägg som integrationsprocessens olika skeden. Således kan boken läsas som en helhet som åskådliggör ett livsförlopp, men de enskilda kapitlen kan även läsas separat som självständiga delar, ifall man är intresserad av någon specifik del av integrationsprocessen.

Bokens inledande del behandlar invandringen i en tvåspråkig kontext. Den inleds med en beskrivning av nyckelpersonerna som intervjuats och deras flyttningsmotiv. Kapitlet skildrar en mångfasetterad verklighet där människorna representerar en stor individuell variation och ett mångfald olika flyttningsorsaker. I det följande kapitlet beskrivs språkinläringen och invandrades kunskaper i svenska. Det finns en vilja att lära sig svenska och ett intresse för individuell tvåspråkighet, men kursutbudet på svenska är bristfälligt. Diskussionen övergår sedan till att behandla den finskspråkiga dominansen i området. Människor som flyttat från Österbotten eller Sverige och förväntar sig att huvudstadsregionen är tvåspråkig blir förvånade, och till och med chockerade, när de märker hur stark finskspråkig dominans som råder inom området. Invandrare blir i ett tidigt skede av sin vistelse upplysta om landets lagstiftning och blir därför också förundrade över att myndigheterna, vars uppgift är att implementera lagen, inte vill tillmötesgå de språkliga rättigheter som samhällsmedlemmarna är berättigade till.

Efter denna inledande del diskuteras invandrarnas möte med myndigheterna ingående. Invandrarna har rätt till integration på svenska, men myndigheterna erbjuder inte denna möjlighet utan till och med avråder dem från att välja svenska. Arbetslivet och arbetsmarknadsintegrationen behandlas sedan, med resultat som visar att invandrarna ofta uppfattar kunskaper i svenska som en fördel på arbetsmarknaderna.

Efter detta inleds bokens tredje stora helhet som ställer invandrarens möte med det finlandssvenska sammanhanget i centrum. Uppkomsten av sociala nätverk och omgivningens uppfattningar om invandrarna behandlas ingående. Invandrarna uppfattar sig som välkomna i det finlandssvenska sammanhanget, inställningen är öppen och attityderna är positiva, och samhället är mindre, vilket förbättrar förutsättningarna för att skapa kontakter. I många fall identifierar sig invandrarna som finlandssvenska, men de frågar sig om deras omgivning tillåter dem att bli fullvärdiga finlandssvenskar, eller om de förblir svenskspråkiga invandrare.

Avslutningsvis diskuteras olika stödfunktioner som en lyckad integration förutsätter. Invandrarna har många rekommendationer, varvid samhällsinformationen lyfts fram som en viktig aspekt för att stöda invandrarna i integrationsprocessen. Den avslutande diskussionen innehåller även en statistisk kartläggning, baserad på insamlad registerdata, över antalet invandrare som för tillfället på olika sätt fungerar på svenska. Olika upp-

skattningar görs om storleken på den potentiella målgruppen, som kan komma på fråga gällande svenskspråkiga integrationstjänster. Boken avslutas med en diskussion om vilka faktorer som är relevanta för att invandrarna ska kunna integreras väl i samhället.

Flyttningsmotiv och intresse för svenska

Människor har genom tiderna rört sig över landsgränser av olika skäl. Man flyttar till ett nytt land för att vara nära de människor man vill leva med, för att hitta sina rötter, eller för att få tillträde till nya arbetsmarknader eller studieplatser. Ibland har man inget val – man är tvungen att bryta upp och lämna sitt hemland på grund av krig och förföljelse.

Traditionellt har inflyttningen till Finland bestått huvudsakligen av människor som flyttat efter sin partner till landet, dvs. de har bildat familj med en finländare. Sedan 2006 har Finland emellertid inträtt i en epok med arbetsrelaterad invandring, som motiveras med den förestående försämringen i landets försörjningsbalans – den förändring som befolkningen står inför då landets löntagare inte förmår finansiera välfärdsstaten med dess allt åldrande befolkning. Den humanitära invandringen har haft ungefär samma omfattning under en lång period, med undantag av vissa korta perioder när antalet så kallade spontana asylsökande i samband med krig och kriser ökat kraftigt.

De personer som vi intervjuat representerar denna mångfald – en del har flyttat till Finland pga. familjerelationer, en del för att arbeta och andra har kommit som flyktingar eller asylsökande. Sätillvida berättar våra nyckelpersoners upplevelser om den variation av flyttningsmotiv som karaktäriserar invandringen.³ Vårt syfte i denna bok är att låta invandrare som integrerats på svenska komma till tals om de olika aspekterna som denna process innebär. Därför är det inledningsvis skäl att i korthet lyfta fram de berättelser om invandring, integration och mötet med det svenska språket som nyckelpersonerna skildrar.

Att komma till Finland – Nyckelpersonernas livsberättelser

Ioana flyttade till Finland 2003 från Rumänien som 35-åring med sin sju-åriga dotter, efter att ha träffat en finlandssvensk man. I Rumänien hade hon arbetat som översättare och tolk mellan engelska och rumänska, och

hon tog strax efter mötet med sin blivande man en kvällskurs i svenska vid Bukarest universitet. Han hade berättat för henne att Finland var tvåspråkigt, och att finskan var majoritetsspråket, men hon ansåg det vara viktigt att familjen skulle ha ett gemensamt språk. Ioana ångar inte sitt val av svenska trots att hon inte alltid upplevt att det är lätt att fungera på ett minoritetsspråk. Hennes dotter, som kom till Finland när hon var i skolåldern, talar nu flytande svenska.

Ioana: Jag hade en liten flicka med mig, som också är svenskspråkig nuförtiden. Hon var sju när vi flyttade hit och min man säger att han inte kan höra att hon inte är född i Finland.

Också tyskfödda **Konrad** flyttade till Finland år 1973 p.g.a. äktenskap, först till Åbo och samma år till Helsingfors. Hans tvåspråkiga blivande fru levde ett finlandssvenskt liv, hon studerade på svenska och hade svenskspråkiga vänner. Precis som för Ioana skedde språkval och integration till det finlandssvenska samfundet som en naturlig följd av den finlandssvenska partners liv. Nu nästan 40 år senare har Konrad en fru som ursprungligen kommer från Afrika, och som också genomgår en svenskspråkig integrationsprocess – hon har lärt sig språket och studerar vid en svenskspråkig yrkesskola. Trots att Konrad behållit en stark tysk identitet, är hans sociala verklighet kopplad till det finlandssvenska samfundet.

Konrad: Om man tar den allmänna betydelsedefinitionen av identitet, så den sociala identiteten är nog finlandssvensk.

Som för Ioana och Konrad var kärlek orsaken även till att **Hamid** flyttade till Finland. Han kom första gången till landet som yngling, år 1982, och återvände år 1984 efter en tid i Holland. Därefter flyttade han till Stockholm, där han tillbringade ett och ett halvt år. Under tiden i Sverige, och under en utbildningstid i Korsnäs, lärde han sig svenska – en inlärningsprocess som han som språkitresserad uppfattade gick snabbt. Han hade aldrig planerat att stanna i Finland, men flyttade slutligen till Kuopio-trakten – ett helt finskspråkigt område – på grund av en svenskspråkig

kvinnan från Pielavesi, hans första fru, nu bortgångna. De levde ett svenskspråkigt familjeliv trots omgivningens finskspråkiga dominans. Idag bor Hamid i huvudstadsregionen med sin nya familj. Precis som Ioana talar Hamid svenska med sina barn, både med de två vuxna barnen, och med de fyra barnen (ålder 10, 8, 6 och 2,5) från hans andra äktenskap. De unga barnen, som talar en arabisk dialekt med sin mor, identifierar sig som finlandssvenskar och talar perfekt svenska. Efter trettio år i Nordeuropa, konstaterar Hamid att detta är hans hem.

Hamid: Och jag brukar säga om någon frågar mig att varifrån kommer jag, jag säger att även om jag är född i Marocko, så efter lång tid, mer än trettio år så, känner jag mig inte... Mina rötter är där, men mentalitet är helt annan.

Mary, som är född i Minnesota och uppvuxen i Iowa och North Dakota, har också tillbringat största delen av sitt liv i Finland. Efter sin skolgång studerade hon till skådespelare och regissör, och kom till Europa med ett teatersällskap som hon sedan turnerade med i 14 år. Tack vare att sällskapet reste mycket i de nordiska länderna, och genom att hon spelade flera pjäser på svenska, lärde sig Mary språket snabbt. Som Hamid kom Mary till Finland i början av 1980-talet, men flyttade till landet först efter några år i Sverige. Hennes första finländska hem var med sin finlandssvenska man i Borgå, där hon snabbt integrerades i den finlandssvenska gemenskapen. På 1990-talet flyttade de till huvudstadsregionen för att slippa arbetspendlandet. Idag arbetar Mary som pastor, och i sin svenskspråkiga församling har Mary flera inflyttade medlemmar som ofta vänder sig till henne gällande frågor och problem. Trots att Mary aldrig ansökt om finländskt medborgarskap upplever hon Finland som sitt hem.

Mary: Jag minns att för mig tog det flera år, men det var väldigt klart den dagen som jag upplevde när jag hade åkt till USA och var i flygplanet och var på väg tillbaka till Helsingfors, och tittade ut genom fönstret och såg staden och kände, ja, det känns skönt att komma hem nu. Och då upplevde jag, ja, det här är mitt hem.

Mary har nordiska rötter – både mor- och farföräldrarna till hennes pappa var från Norge, och hennes mors morfar kom från Sverige. Denna släktmässiga koppling var inte central för Marys emigration till Finland; hon hade inte bekantat sig med länderna eller språken under sin barndom i USA. Det nordiska påbrået var dock en central orsak till amerikanska **Annies** beslut att resa till Finland. Faderns släkt var svensk, och Annie ansökte först om att få komma på studentutbyte till Sverige, men hamnade av en slump vid Åbo Akademi. Hon hade inte planerat att stanna, men träffade sin man, och har bott av och till i landet med ett avbrott på tre år för studier i Storbritannien. Annie har från början velat lära sig det svenska språket, dels på grund av sina rötter, och dels eftersom hon uppfattat språket som lätt att lära sig då hennes modersmål är engelska. Hon har dock upplevt att hon aldrig fått möjlighet att lära sig svenska.

Annie: Because my experience coming in was that, I felt like learning wouldn't have been an option. That's what I felt.

Nu klarar Annie sig på finska, och hoppas på att det i huvudstadsregionen, där hon nu bott några månader, finns mer möjligheter att lära sig svenska. Även karelska **Vera** har kommit till Finland på grund av sina rötter – för att vara närmare föräldrarna som flyttat till Finland för några år sedan. Veras far är ingermanländare och modern rysk, men föräldrarna talar varken svenska eller finska. Med sina språkkunskaper har nu Vera försökt hjälpa sina föräldrar – hon har studerat svenska som huvudämne vid universitetet i Petrosavodsk, och därefter bott två år i Sverige, och talar således språket flytande. Vera, som nu bott i Finland i snart ett år, är dock besviken på hur svårt det är att klara sig på svenska i Finland.

Vera: Ja alltså jag hade ju faktiskt ganska höga förväntningar, för mina föräldrar, jag vet inte, dom hade en lite sådär vag uppfattning av hur de ser ut egentligen med språket, så dom trodde att Finland var tvåspråkigt. Och då sa dom: "nej Vera, du kommer inte ha några problem här". Ja, men alltså, från första dagen så fick jag faktiskt, ja sådana problem!

Släktrationer var också en av orsakerna till att rwandiska **André** flyttade till Finland. André studerade teologi i Uganda, där han träffade sin rwandiska fru, som hade bott flera år i Finland. Fruns bröder bodde i Närpes, studerade vid Åbo Akademi och hade en fond som stödde människor från Rwanda som ville få studieplats i Finland. André fick visum, studie-stöd från Borgå stift, flyttade därefter till Helsingfors, för att börja studera svenska vid Borgå folkakademi. Han studerade sedan två år vid Johannesburg Universitet, blev magister i teologi 2009 och återvände till Finland där han nu har arbete vid Blomsterfonden, och doktorandplats vid Åbo Akademi.

Studier var orsaken även till att **Hakim** kom till Finland. Han kom som utbyteselev från Istanbul och återvände p.g.a. att han träffat sin blivande fru, som var finlandssvensk. Via henne kom Hakim in i ett svenskspråkigt sammanhang – hennes vänner var svenskspråkiga, och han hade ett starkt intresse av att lära sig svenska. Som flera andra av nyckelpersonerna i denna studie konstaterar visade sig detta inte vara så lätt i Helsingfors. Han prioriterade dock svenskan, och gjorde sitt bästa för att hitta kurser i svenska; även om han inte fick undervisning i svenska i den utsträckning han önskade, har han i alla fall haft möjlighet att ta kvällskurser i svenska på Arbis.

Hakim: For me Swedish is a priority and I would like to be integrated into Swedish. And as long as I am living in Finland I will learn Finnish anyway. I mean if I stay here the next 50 years, there will be a day I will speak Finnish.

Leonora kom också första gången till Finland i samband med studier, år 1996. Som flera andra av nyckelpersonerna har Leonora en mycket kosmopolitisk bakgrund, med studier i flera europeiska länder. Ett brittiskt universitet vid vilket hon studerade hade ett utbytesprogram med Mercuria Business School i Vanda, och tack vare denna vistelse blev Leonora headhunted av Nokia för två år sedan. Eftersom Leonora kommit via arbetsplatsen har hon inte genomgått någon integrationsutbildning. Hon har inte heller fått undervisning i svenska, men trots detta ändå valt svenska som språk då hon är i kontakt med myndigheterna, eftersom hon med

bakgrund i europeiska språk – hon talar utöver sitt modersmål italienska bl.a. flytande tyska och engelska – har lätt att förstå svenska. Hon har även placerat sin dotter, adopterad från Namibia, i en svenskspråkig skola. Orsaken är dels att hon kan hjälpa dottern med sina läxor och dels att hon utgick från att en minoritet har lättare att förstå en person med invandrarbakgrund. Leonora är nöjd eftersom hon ser att dottern är nöjd. Hon uppfattar att de fått mycket stöd av det svenskspråkiga samfundet, och är nöjd med språkvalet.

Leonora: So I thought a minority can probably understand a little bit better another person that is already a minority. And I think we found a lot of support in the Swedish community. Much more than in the Finnish community in that sense.

En annan person som gjorde samma val som Leonora – att sätta sina barn i svensk skola – var **Dalmars** mor. Dalmar kom till Finland som nioåring. Hans mor var då redan i landet, och valde att placera honom och hans storebror i svenskspråkig skola. Före detta gick han förberedande kurser i svenska, och tillbringade några veckor i Sverige för att lära sig svenska. Dalmars släkt i Somalia har alltid varit flerspråkig, så för Dalmars mor var det viktigt att barnen skulle lära känna det tvåspråkiga Finland. Hon upplevde även att det innebar fler möjligheter för hennes söner, inte minst på arbetsmarknaden. Sina två yngsta barn placerade hon i finskspråkig skola. Dalmar, som varit nöjd med sin mors språkval skrev svenska som modersmål i studentexamen år 2003, och har sedan dess varit politiskt aktiv både när det gäller språkfrågor och invandring.

Dalmar: Och på det sättet var jag med, också politiskt aktiv inom integrationsfrågor, då jag var [kandidat i ett politiskt val]. Och då skulle jag göra mer synligt hur svenskan skulle bli starkare också bland invandrare, eller kan man säga invandrarbakgrunden – generationen som föddes i Finland. Och det är vikten att se till att dom får också den rättigheten som andra att få lära sig svenska.

Också för **Mathieu** har bakgrunden i en flerspråkig region spelat in i hans intresse för svenska. Han kom till Finland år 1998 från Quebec, på grund av vänner, och stannade sedan i landet för att arbeta. Mathieu hade redan före sin ankomst studerat Finland och landets tvåspråkighet. Han visste även att det inte talades svenska i östra Finland, men hade trots detta varit intresserad av att studera svenska. Intresset för svenskan ökade i och med att han träffade en kvinna vars far var finlandssvensk – hon talade själv dock inte svenska. Han tog kvällskurser i svenska vid Stoa, men uppfattade som flera andra av nyckelpersonerna att ett par timmars undervisning i veckan inte räcker. Bortsett från vissa områden i Österbotten finns det enligt Mathieu inga möjligheter att lära sig svenska i Finland.

Mathieu: Muilta osin ruotsia ei yksinkertaisesti pysty lukea kunnolla juuri missään Suomessa. Mikä minun mielestä on aivan kummallista, koska jos tavoitteena on esittäytyä kaksikielisenä maana, täytyy sitten se kaksikielisyys toteutua. Jos ei toteudu, se on sitten paha vitsi.

Mathieu har efter flera besvikelser – både som följd av myndigheternas bemötande och tidvis även p.g.a. svårigheter att närma sig det finlandssvenska samfundet – börjat förlora förhoppningarna om att lära sig svenska. För tysk-kanadensiska **Alexander** var också vänner och arbete orsaken till flytningen till Finland, men till skillnad från Mathieu hade Alexander möjlighet att snabbt komma in i ett svenskspråkigt sammanhang. Alexander utbildade sig i pedagogik vid ett universitet i Kanada, och började sedan söka arbete i Europa. En av hans vänner som flyttat till Finland rekommenderade att han sökte jobb i landet, och 1996 kontaktades han av en yrkeshögskola som var intresserad av att han skulle börja undervisa där. Alexander fick fast anställning, och träffade sedan sin blivande fru, en finlandssvensk kvinna, som lärde honom svenska. En orsak till att han var motiverad att lära sig svenska var även att Alexander snabbt upplevde en stark gemenskap med det finlandssvenska samfundet.

Alexander: Den där vänligheten och så hennes familj var otroligt, dom var otroligt välkomnande och gästvänlig. Och det fanns en trygghet och också den där familjen runt omkring som jag tyckte var helt fantastiskt.

Och jag tyckte också det där samhället på något sätt, det fungerade. Så för mig, det blev viktigare och viktigare med språket. Jag har verkligen, jag älskar det svenska språket, och jag blev verkligen motiverad att lära mig. Jag kommer ihåg att i början satt jag med ordboken och läste Hufvudstadsbladet. Med tiden sedan blev det mindre ord som jag måste uppslå. Men jag hade den, den där kärleken för språket, och det har jag fortfarande. Jag tycker det är ett fantastiskt språk.

Även **Milosh** upplevde en känsla av hem – i det svenskspråkiga Österbotten. Född i Kosovo anlände Milosh som fjortonåring med sina föräldrar, bror och syster via Sverige 1989 till Åbo, och sedan till Vasa och Jakobstad enligt faderns val, baserat på att dessa var svenskspråkiga. Alla i familjen hade lärt sig svenska mycket snabbt – de kom från ett fyrspråkigt område och hade hög språkkompetens. Idag är Milosh gift med en kvinna som också är från Kosovo, de har fem barn som går i finsk skola, men de har också lärt sig svenska – via sin far. Milosh är dock orolig för att livet i huvudstadsregionen får honom att glömma sin svenska, som är en del både av hans identitet och av ett bredare livsrum innefattande hela Norden.

Milosh: För min del, jag tänker på svenska. Jag tänker inte på albanska. Det är så, alltså, jag tar inte svenska ordet, och liksom översätter, eller motsatsen. Men jag har märkt att jag har börjat tappa den här svenskan som jag har automatiskt. Nu börjar den här finskan här. Så att det där vill jag inte ha här, utan jag vill ha, jag vill ha svenskan. Du kan prata var som helst i Skandinavien. Och jag vill liksom hålla i den. Jag vill, som mitt modersmål, alltså. Jag kan mera ord i svenskan än vad jag kan på albanska.

Också somaliska **Ayanna** har kommit till Österbotten som flykting, men i motsats till Milosh lärde hon sig svenska först i Finland. Hon anlände till Oravais 1997 som 14-åring, utan sin familj. Hon och de andra barnen vid flyktingförläggningen lärde sig svenska snabbt, och flyttade efter några månader över till den allmänna grundskolan. Ayanna var dock ovetande om landets tvåspråkighet. Således kom det som en chock för henne när hon två år senare, som 16-åring, ensam flyttade till huvudstaden, och inte längre klarade sig på svenska. I Helsingfors bodde Ayanna med sin ku-

sin, studerade till kock vid en svenskspråkig yrkesskola, och avlägger nu även socionomexamen på svenska vid en yrkeshögskola. Ayanna är idag fullständigt tvåspråkig. Finska lärde hon sig snabbt då hon flyttade till huvudstaden. Hon betonar att det finns ett intresse för svenska också bland finskspråkiga invandrare, och att ett större utbud av kurser i svenska skulle gagna alla.

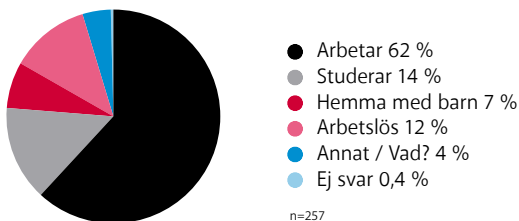
Ayanna: Det skulle motivera en människa liksom [...] Man skulle förstå att Finland är ett tvåspråkigt land och nu finns en kurs på svenska. Jag tycker inte att det finns någon som skulle säga nej, jag vill inte ha den. Jag tror inte det. Jag tror inte att någon föredrar att bli hemma och bli deprimerad och känna ingenting, ingen. Ja det är så att det att dom upplever liksom när dom har ju ändå nånting, de har något att upprätthålla och [...] ge dem glädje, fast man inte förstår alltid vad man läser. Det ger någonting till vardagen, innehåll.

Utöver de intervjuade har ytterligare fem personer skrivit till oss om sina erfarenheter av integration på svenska. Dessa är sverigefinska **Vera**, som flyttat till Finland i samband med gymnasiet; den ryska journalisten **Sergei** som arbetat som korrespondent och flyttat till Finland på grund av sitt arbete; den somaliskfödde juristen **Ishmail**, som efter över 20 år i Sverige flyttat till Finland på grund av sin fru som bor i Finland; danska **Frank**, som kom till Finland som utbytesstuderande och sedan sökte studieplats i landet; samt ryska **Fadei** som kommit till Finland på grund av sin finländska partner.

Integrationsprocessen

Integration representerar i sociologisk terminologi det begrepp som står för delaktigheten i ett samhälle. Integrationen delas ofta in i social, kulturell, politisk och ekonomisk integration. I sådana studier som tillämpar liknande indelningar utgår man oftast från objektiva förhållanden, dvs. aspekter som huvudsakligen står utanför individens eget tänkande och egna känslor. Då talas oftast om sysselsättning, boende, rätt att rösta och deltagande i föreningsliv och politisk verksamhet, viktiga sociala nätverk

med vänner och bekanta, delaktighet i välfärdsstatens tjänsteutbud och tillgång till det sociala skyddsnetet, men även kunskaper om samhällets värderingar och verksamhetssätt. Dessa aspekter handlar oftast om olika sätt att etablera sig i den nya samhälleliga kontexten i det nya landet. Vår enkätundersökning visar att invandrarna i huvudstadsregionen är rätt väl integrerade i det finländska samhället med hänsyn till sysselsättning.

Figur 1: Huvudsaklig sysselsättning

Endast 12 % av respondenterna uppger att de är arbetslösa.⁴ Enligt statistikcentralens arbetskraftsundersökning var andelen arbetslösa 6,6 % i huvudstadsregionen under det fjärde kvartalet 2011. I Arbets- och näringsministeriets statistik utgjorde de arbetslösa 7,2 % i huvudstadsregionen i december 2011⁵. Andelen arbetslösa bland invandrare är vanligtvis högre än bland majoritetsbefolkningen. Så är även fallet i denna undersökning. Sammantaget kan man ändå säga att andelen invandrare som är svagt integrerade i arbetslivet är rätt liten. Men Finlands omfattande välfärdssystem innebär att de strukturella aspekterna av integrationen huvudsakligen är intakta, så att invandrarna t.ex. inte ska behöva lida av bostadsbrist eller bristfälliga sociala rättigheter.

Men utöver de strukturella aspekterna av integrationen är det emellertid också skäl att uppmärksamma individuella synsätt om integrationen, såsom känsla av tillhörighet och delaktighet. Intervjuundersökningen har lyft fram speciellt individernas känslor och tankar gällande integrationen i det finländska samhället.

Nyckelpersonerna tematiserar integrationen i det nya samhället som en process. En dynamisk ansats är möjlig i intervjuundersökningar på ett helt annat sätt än i enkätmaterial eller statistiskt material som oftast består av tvärsnittsdata. Integrationen är redan som begrepp inriktad på en

utveckling och en förändring. Integrationen betecknar inte ett statiskt tillstånd, utan till och med i situationer där man är helt och hållet integrerad, så har man genomgått en process för att uppnå detta tillstånd. Även migrationen är ett sådant processuellt begrepp som inbegriper flyttning från ett ställe till ett annat. En intervjuundersökning lämpar sig därför bättre än statistiska undersökningar för studier av processuella fenomen och begrepp. I det följande beskrivs nyckelpersonernas integrationsprocesser.

Staten och de offentliga myndigheterna har en central betydelse i integrationsprocessen. De erbjuder integrationsutbildningar och står för olika former av samhällsservice. Nyckelpersonerna har genomgått olika former av integrationsprocesser – de har anlänt till Finland av varierande orsaker, som flyktingar, som arbetskraft eller pga. av sociala relationer, som t.ex. via partner, vänner eller sin familj. För majoriteten har den huvudsakliga integrationen efter ankomsten till Finland skett genom partner, vänner och arbetsliv.

Föreningar, organisationer, religiösa samfund och politiska partier har också en central betydelse för integrationen. Några nyckelpersoner framhäver även den tredje sektorns betydelse. Språket framträder som en central aspekt för känslan av delaktighet i samhället – en brist på språkkunskaper verkar innebära upplevelser av utanförskap, medan en lyckad språklig integration anses medföra de sociala och arbetsrelaterade nätverk som en känsla av delaktighet kräver. Ett av de största hindren för en lyckad integration är således bristen på kursutbud och språkinlärningsmöjligheter.

Stödfunktionerna måste även vara tillräckliga och tjänsterna lättillgängliga, så att individernas kapacitet räcker till. Men integrationen är inte en top-down-process; integration innebär agentur. Själva invandringen och beslutet att flytta och byta land innebär ett aktivt beslut från individens sida och föranleds sällan numera av administrativa beslut.⁶ Följaktligen är även invandrarens förhållningssätt till det nya landet och dennes vilja att integreras i det nya samhället präglad av aktiva beslut och överväganden.

Trots detta påverkas den personliga integrationen av många samhällsliga förhållanden som finns bortom den enskilde invandrarens påverkan. Bland nyckelpersonerna klagas detta tydligt. Ayanna upplevde exempelvis integrationen som en lång och arbetsdryg process. Hon kom ensam som minderårig till Helsingfors och måste utöver de vanliga tonårsproble-

men även tampus med anpassningen till ett nytt land, utan någon att ty sig till. Hon hade tidigare bott i Oravais i samband med att hon kom till landet som flykting, varifrån hon efter två år flyttade till Helsingfors, fortfarande minderårig. Oravais hade känts för litet för henne, men ändå saknade hon tryggheten där; vännerna och det problemfria livet. Ändå präglas hennes retrospektion över tiden i Helsingfors av positiv anda och agentur. Hon presenterar integrationen som en fortlöpande livsprocess.

Ayanna: Jag tyckte aldrig att det har gått något fel i något skede i mitt liv. Jag tyckte att vi har ändå haft det alltihop, saker och ting också. Före jag fyllde aderton så ville jag inte bo med min kusin längre, så sökte jag bo i stan, och där fick jag det, och sedan fick jag den där skolan [Praktikum] och så blev jag färdig därifrån. Och sen så börja jag bli kär. Jag studerade den tiden och då fick jag [min son] också. Och sedan, ja vi håller kontakt med min familj i hemlandet och sådana saker. Och sedan i arbetslivet, där fick jag en annan bostad. Sedan började jag jobba och fick mina egna pengar och livet började och jag köpte bil och... Ja då börja saker och ting hända. Och jag fick faktiskt pengar ihop och jag kunde resa till mitt hemland, och jag besökte min familj. Och kunde till och med hjälpa min familj. Sen så har jag fått Helsingfors stads bostad. Som jag sökte jätte länge, sex år så gick ju. Så äntligen när det går igenom - så glad! Och jag ska gifta mig, och väntar barn, och ska bli socionom snart också. Det har gått en lång väg och såhär. [...] Nuförtiden, folk som kommer hit, jag brukar ge dem massor med råd för jag tycker att jag har själv gått i en lång, lång process. Saker och ting skulle kunna ha varit enklare. Jag kommer ihåg tider som jag inte visste var det ena var, var man kan till exempel söka någonting, allt möjligt kändes så långt borta.

De av nyckelpersonerna som kunde svenska innan de flyttade till Finland, eller har lärt sig svenska senare, har till stor del positiva erfarenheter av integrationen till det finlandssvenska sammanhanget. Språkkunskaperna har med andra ord en mycket central betydelse vid inträdet i ett nytt samhälle. Speciellt eftersom finlandssvenskarnas enda gemensamma "etniska markör" är det svenska språket. Hamid betonar att han haft en stark bas genom att han kunde svenska från tidigare, och Dalmar och Alexander lyfter fram sitt förhållande till svenskan som en central del av identiteten. De

som varit intresserade, men inte lärt sig svenska upplever dock en distans till det finlandssvenska samfundet.

Undersökningen visar hur viktigt språket är, och att det är ytterst viktigt för integrationen att invandrarna får en tillräcklig språkundervisning. Detta förhållande har uppmärksammats både i forskningen och i samhällspolitiken, men trots detta finns fortfarande brister och knapphet i utbudet av språkkurser. Språkundervisningen arrangeras av kommunala arbetar- och medborgarinstitut, som kämpar med resursbrist, och för arbetskraftens del av arbets- och näringsbyråerna (Sisäasiainministeriö. 2011). Trots att det finns ett antal privata och offentliga utbildningsarrangörer som erbjuder språkutbildning, är det ett välkänt faktum att språkutbildningen är otillräcklig.

Nyckelpersonernas berättelser understryker språkkunskapernas betydelse. Annie som varit intresserad av att lära sig svenska, men inte fått möjligheten, och inte heller ännu klarar sig på finska ifrågasätter tidvis sitt emigrationsbeslut. Trots att hon har man och vänner känner hon sig utanför, och ser sig inte som integrerad. Hon konstaterar att det är tungt att leva som invandrare i Finland, vilket kom som en överraskning för henne som under sin ungdomstid flyttat mellan Kalifornien, Oregon och Washington, studerat i Storbritannien, haft flera vänner som immigrerat till USA och dessutom flera nära släktingar som emigrerat i vuxen ålder. Hon betonar att invandrare vanligen har en stor förändring bakom sig, och framhäver hur viktig upplevelsen av delaktighet är. Annie uppfattar att hennes bristande språkkunskaper är en central orsak till sitt utanförskap. Språkfrågan ser hon som central för integrationen.

Annie: I do think a key part of having a feeling of belonging here, would be to be fluent in one of the languages. And I do feel that as an English-speaker it would be easier to be fluent in Swedish. Ideally, though, I'd like to be fluent in both, you know.

Utöver Annie är den enda som inte upplever sig integrerad Leonora, som headhuntats till Nokia. Hon har sociala kontakter genom sitt arbete, men upplever sig som totalt utanför det finländska samhället, och delar Annies uppfattning om att bristande språkkunskaper är orsaken till känslan

av utanförskap. Hon betonar att hon är nöjd eftersom hennes dotter är nöjd, som genom skola och fritidsaktiviteter, såsom ridning och musikklubb, integrerats i det finlandssvenska sammanhanget. Dotterns integration syns i det dagliga livet, men framhäver samtidigt moderns ”ickeintegration”. Hon upplever detta då de är i simhallen och dottern snabbt kan kommunicera med andra svenskspråkiga, men hon inte kan; i stallet där ridlektionerna går på svenska och flickorna snabbt byter till engelska för att mamman ska hänga med; eller då flickan vill sjunga svenskspråkiga sånger hon lärt sig, och mamman inte kan sjunga med. Leonora upplever att hon och hennes dotter har blivit väl bemötta, men hon känner sig som en belastning för sin dotter.

Leonora: I haven't had any issues, and I don't complain in that sense. I'm glad that I found a little space in the community. And we think we have been very well [received]. [...] But I think it has been amazing for my daughter, as an integration as well, when I see it. We go swimming in Kauniainen, and automatically she can swim with someone, talk to someone that I cannot do it because, you know, I don't. [...] But I see with her now in the music, you know, it has helped her a lot. I'm not sure if it has helped me because I feel, silly, even more now of an outsider. Do you understand?

I anslutning till språkinlärningen lyfter nyckelpersonerna fram deltagandet i samhället, t.ex. genom nätverk, aktiviteter och dylikt, som centralt. Detta anses samtidigt stödja språkinlärningen – språket kan inte komma endast genom kurser, det måste utövas aktivt. Integrationen och språkinlärningen är sålunda inte bara fenomen som hänger samman med myndigheter, samhällsservice och offentliga insatser, utan även medborgarsamhället och det sociala livet har stor betydelse. Platser där svenska kan talas, och aktiviteter som arrangeras av flerspråkiga organisationer och föreningar har en viktig roll i upplevelsen av tillhörighet då det nya livet byggs upp.

Alexander: Annika [min fru] har ju ett antal vänner här, som är finlandssvenskar. Men sen den där kontakten som blev etablerad och

som är fortfarande väldigt, väldigt viktig är kontakten genom Luckan. [...] Och sen dess så har det varit Luckan – Luckan har varit en väldigt viktig del. Jag fick veta ganska mycket om verksamheten inom Svenskfinland. Och sen började man besöka svenska rum. Som när Annika och jag, vi älskar ju Café Kafka på Svenska Teatern. Det blev bara viktigt att besöka sådana ställen där man kunde prata, man visste att man skulle kunna prata svenska.

Dalmar, Milosh och Ayanna kom alla i kontakt med svenskan redan i skol-åldern. Språket blev en central del av deras liv och är det ännu idag – Dalmar och Milosh betonar att de upplever sig tillhöra det finlandssvenska samhället, och Ayanna funderar på att sätta sina barn i svenskspråkigt dagis. De av nyckelpersonerna som gått i skola i Finland, eller har barn i svenskspråkig skola, såsom Ioana och Leonora, ser skolan som en inkörsport till det finlandssvenska samfundet – båda upplever att deras barn är finlandssvenska. Sätillvida gäller skolans identitetsskapande betydelse också för invandrare, och dessa blir finlandssvenskar i den svenskspråkiga skolan enligt liknande mönster som t.ex. tvåspråkiga finländska barn. Skolan har med andra ord en central betydelse för integrationen, och genom att trygga tillträde till den svenskspråkiga utbildningen förhindras exklusion, och befrämjas integrationen i det finländska samhället i sin helhet.

Dalmar: Det minne som jag har av skolan var att jag hade lättare att integrera mig med finlandssvenskar i skolan. [...] Men att integrera sig i skolan var ganska lätt och jag tackar också att min modersmåls lärare – att ha [svenska] som första modersmål i skolan var inte lätt då svenskan inte varit mitt modersmål före. Men när man får den där viljan från läraren och från egen sida också, att man motiverar sig själv och sen får man det där stödet från läraren, det betyder också ganska mycket.

Också andra livsaspekter som har att göra med immigrationen, såsom t.ex. situationen i det tidigare hemlandet, upptar en del av den inflyttade individens kapacitet. Integration är inte en passiv process, den både innebär och kräver agentur. Om energin inte räcker till och stödfunktionerna inte är tillräckliga finns det en risk för att individen marginaliseras. Ayanna betonar att hon alltid kämpat, att hon alltid aktivt strävat efter det hon fått,

och att hon upplever att hon arbetat hårt. Men hon påpekar att integrationen i det finländska samhället bara är en del av invandrarens liv – en viktig del utgörs av händelser och situationen i ursprungslandet, speciellt för flyktingar som ofta har släkt och vänner kvar i de krisdrabbade områdena. Ayanna framhäver att en stor del av energin går till denna del av livssfären. Då en stor del av invandrarens kapacitet upptas av andra frågor är det viktigt att integrationsprocesserna löper smidigt – annars finns det en risk för att personen inte orkar, vilket på längre sikt kan leda till marginalisering.

Ayanna: Att bor folket där, hur man mår där, ska man skicka pengar, ska man inte? Ska man hjälpa, är det någon sjuk – det är så mycket som händer där varenda jänkla dag, och telefonen ringer. Alla de här människorna [flyktingarna] genomgår samma process, det händer nog till alla. De har hänt åt mej. [...] Det är ju många som har hakat sig i [integrations]processen, och jag känner många, många som har hakat upp sig. Det är jätte liksom... man orkar inte. Och då tappar man den här [kraften att] integreras till det här landet och inte kan man göra några stora skillnader i sitt eget hemland heller. Det är många som bara finns här och... De bara finns och vet inte vad. Här blir det alldeles för stort för dem, man märker att människor har faktiskt drunknat i systemet. Sånhäna massor olika processer, det fick människor liksom som bergsbestigare.

Hur man integrerats i och förhåller sig till det nya hemlandet är markant olika beroende på om man har kommit som flykting och lämnat sitt hemland ofrivilligt, om man kommit på arbetskommendering för att stanna några år eller om man kommit för att bilda familj i det nya landet. I alla olika fall är dock språkinläringen en central förutsättning för att kunna bli delaktig i det nya samhället.

Språkinläring

Frank: Överlag har det varit lätt att arbeta på svenska, min svenska är fortfarande inte perfekt, men det går bra och blir bättre hela tiden. Finska är helt klart ett svårt språk om man har europeisk bakgrund. När jag kom hit började jag genast gå på finska kurser. Finska tar lång tid för det finns så mycket grammatik, det är nog ett strukturerat logiskt språk men det tar bara lång tid. Jag tycker det är en fördel att kunna svenska när man lär sig finska.

En intressant aspekt av hur invandrarna integreras i ett tvåspråkigt samhälle utgörs av frågeställningen om vilket språk som betraktas som lättare att lära sig och om vilket språk personen anser sig kunna bättre. Alla invånare i tvåspråkiga områden i Finland kommer i kontakt med båda språken åtminstone genom gatuskyltningen. Invandrarna och utlänningar på besök i Finland berättar ofta att de först är förbryllade över de dubbla namnen på skyltarna och kan inte koppla ihop de två namnen med samma plats. Detta är också lätt att förstå mot bakgrunden av att finska och svenska är så olika språk och namnen liknar vanligtvis inte varandra. Typiska ord som nykomlingar till huvudstadsregionen möter, såsom *satama/hamn*, *lentoasema/flygplats* och *kehä/ring*, talar sitt tydliga språk. Orden liknar inte varandra alls.

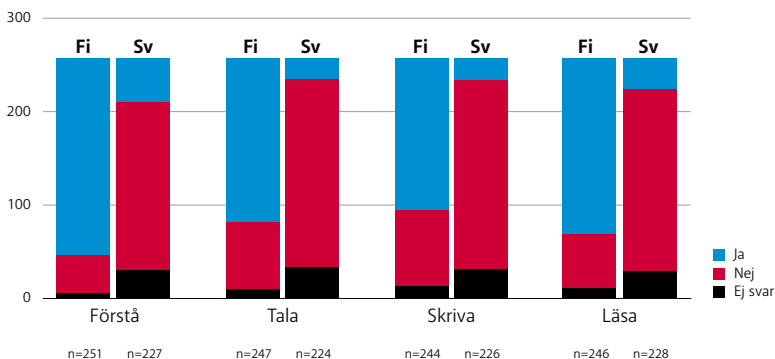
I samband med att man kommer i kontakt med båda språken t.ex. genom gatuskyltningen, uppstår frågan om vilket språk man har lättare att lära sig och förstå. För dem som kommer från engelskspråkiga, germanska och delvis också latinska språkområden är det egna språkets ord mer lika svenska än finska, pga. språken är släkt med varandra. Exemplet engelskans *harbour*, tyskans *Flughafen* och båda språkens *ring* illustrerar detta. Orden är klart mer lika svenska motsvarande ord än finska ord. En intressant frågeställning uppstår sålunda kring frågan om språkinläring och språkkompetens vid ankomst och bosättning i Finland.

Vid analyser av kunskaper i främmande språk brukar ett så gott som allmängiltigt antagande vara att passiva kunskaper; att *förstå talat språk* och *läsförmåga* är bättre än aktiva kunskaper; att *kunna tala* och *skriva*.

Vid inlärningen av ett främmande språk utvecklas de passiva kunskaperna först. Detta gäller också bland huvudstadsregionens invandrarbefolkning (se Figur 2).

Huvudstadsregionens invandrarbefolkning i ålderskategorin 18 till 64 år har rätt goda kunskaper i finska och de flesta har bättre passiva än aktiva kunskaper. En minoritet av populationen har kunskaper i svenska. En fjärdedel av invandrarna kan dock förstå svenska. Men till och med en så stor grupp som 28 personer av 211 svarar att de varken kan finska eller svenska (saknar både aktiva och passiva kunskaper) och 43 personer innehåller högst en aspekt av språklig förmåga på någotdera språket (1 av dessa kan förstå svenska, men ingen finska), vilket innebär att dessa människor har mycket begränsade färdigheter i landets två nationalspråk. Sammanlagt utgör dessa personer en tredjedel av respondenterna. För deras del kan integrationen i det finländska samhället innebära stora utmaningar, och risken att marginaliseras är stor.

Figur 2 nedan åskådliggör hur respondenterna fördelar sig när det gäller självbedömd språkkompetens på båda språken.

Figur 2: Självbedömda språkkunskaper i finska och svenska

Figur 2 illustrerar tydligt hur språkkunskaperna i svenska bland invandrarna är klart sämre än kunskaperna i finska. Detta hänger sannolikt ihop med det att invandrarna inte har erbjudits kurser i svenska. Men den viktigaste orsaken är utan tvivel att det omkringliggande samhället i så hög

utsträckning är finskspråkigt. De flesta invandrare lär sig majoritetsspråket först och kommer mera i kontakt med finskan än med svenskan. Trots detta har 15–21 % av respondenterna passiva språkkunskaper i svenska i och med att de förstår talad svenska eller läser svenska. Detta motsvarar i stort sett den andel av respondenterna som har erbjudits svenska som expeditionsspråk (se Tabell 2). Detta tyder också på att myndigheterna och serviceproducenterna frågar av utländska kunder huruvida de har kunskaper i svenska, och erbjuder service på svenska för dem som har sådana kunskaper.⁷ Detta är dock inte alltid fallet, vilket framkommer av nyckelpersonernas berättelser.

En klar skillnad existerar när det gäller vistelsetid i Finland mellan de som kan landets två nationalspråk och de som inte kan dem. Ju längre tid man vistats i Finland, desto bättre tenderar man att förstå landets språk. Detta kan påvisas genom det faktum att de som kan finska eller svenska har i genomsnitt bott längre tid i landet än de som inte kan landets språk.⁸ Det finns en skillnad mellan språken, så att förmågan att kunna finska har krävt mindre tid i landet än förmågan i svenska – språken är dock inte här varandra uteslutande, de som har kunskaper i svenska kan ha dem utöver sina finskakunskaper. Eftersom det inte finns svenskspråkig integrationsutbildning i huvudstadsregionen, har de som lärt sig svenska således erhållit sina kunskaper i svenska på eget initiativ.

Tabell 1: Språkkunskaper och inflyttningsår till Finland

	Finska				Svenska			
	Förstå	Tala	Skriva	Läsa	Förstå	Tala	Skriva	Läsa
Ja (kan) Flyttår till Finland medeltal	2004	2004	2004	2004	2000	2000	2002	2003
Nej (kan ej) Flyttår till Finland medeltal	2009	2008	2007	2008	2006	2006	2006	2006
t-test df	-4.625*** 248	-5.262*** 244	-4.496*** 241	-4.510*** 237	-3.644*** 224	-4.198*** 221	-2.985** 223	-2.680** 225

Också en åldersskillnad existerar mellan de som kan tala finska och som inte kan, så att dem som har förmåga att tala i genomsnitt är födda 1973 och de som inte kan tala är tre år yngre, födda i genomsnitt 1976.⁹ Det är en aning förvånande mot bakgrunden av att språkkunskaperna bland finländarna ofta antas vara bättre bland yngre människor än äldre. Detsamma

gäller för förmågan att skriva finska.¹⁰ Sådana skillnader existerar däremot inte när det gäller kunskaper i svenska.

Det är också intressant att ta en närmare titt på kunskaperna i svenska. Vi har skapat ett additivt index (alla språkkompetensaspekter adderade ihop) när det gäller kunskaper i svenska, så att fyra kategorier har erhållits (*kan ingen svenska – kan svenska* enligt minst tre olika kriterier).

Varken kön, socioekonomisk ställning (fyrrklassig)¹¹ eller utbildning har samband med kunskaper i svenska. Inte heller hemkommunen har samband med svenskkunskaper. Kunskaper i svenska kan med andra ord inte förklaras av strukturella faktorer såsom social eller geografisk placering eller grundläggande personliga egenskaper. De korrelerar starkt med vilket språk informanterna har valt att fylla i formuläret på.¹² De som valt svenska har klart de bästa kunskaperna i svenska, vilket är naturligt, men pekar också på ett aktivt val av svenska bland respondenterna.

Samtidigt föreligger det också skillnader mellan dem som valt andra språk, så att de personer som valt finska i högre grad kan svenska än dem som valt att svara på engelska eller ryska, och de personer som svarat på engelska kan svenska oftare än dem som svarat på ryska. Dessa samband kan tyda på att informanterna integrerats i olika grad i landet, så att de som integrerats bäst, enligt kriteriet att de också förstår landets majoritetsspråk och vill använda det, också kan svenska i högre grad än dem som inte använder sig av landets språk. Orsaken till att vissa valt engelska kan kanske förklaras med att språket liknar svenskan.

En faktoranalys ger vid handen att en språkfaktor, som här kallas för *kontakt med svenska*, förklarar mest av variationen i det totala materialet (18,1 %). Förutom variablerna för kunskaper i svenska enskilt och som ett additivt index laddas även variabler som uppfattningen att man kan integreras på svenska i Finland och vilket språk informanten valt att fylla i formuläret på starkt på denna faktor.

Finskkunskaper utgör den näst viktigaste faktorn (8,2 % av variansen förklarad) och den tredje viktigaste faktorn utgörs av *kontakten med ryska respektive engelska* (7,7 % förklarad varians i materialet). De viktigaste faktorerna kan tolkas inom ramen för de olika kultursfärer som respondenterna kommer från, så att faktor 1 förklaras närmast av närheten till den germanska språkfamiljen, faktor 2 av esternas goda kunskaper i finska och faktor 3 av en mångfasetterad grupp som består dels av ryskspråkiga

invandrare, och dels av människor som agerar på nutidens *lingua franca* nämligen på engelska.

Det är emellertid skäl att påpeka att invandrarna ofta är flerspråkiga redan via sina ursprung. De härstammar från flerspråkiga områden och är kompetenta i många språk när de anländer till Finland. De har kanske flyttat flera gånger tidigare och innehar kosmopolitiska kunskaper. De har också en relativt hög utbildning med omfattande språkkunskaper och de har en förmåga att kommunicera på åtminstone ett världsspråk, såsom engelska, franska, spanska eller ryska. Dessa aspekter i anslutning till språkinläringen kommer också tydligt fram i intervjuundersökningen. Följande citat från en av intervjuerna åskådliggör t.ex. hur språkkunskaperna upplevs som en personlig rikedom för individen och utvidgar dennes värld.

Milosh: Det [språket] behövs för att man är en extra människa. Om man kan två språk är man två människor. Och man kan tre, så tre människor. Det är så min pappa har sagt. Desto flera språk du kan, desto mera människor du är. För att du kan gå och tala med flera människor samtidigt. Jag har [gått kurser i finska], jag har varit på kurs tre månader, men jag pratar med folk. Det gör ingenting om jag säger fel. Om han skrattar, han får skratta för sig själv. I don't care!

Alla våra nyckelpersoner är flerspråkiga. Leonora som ännu inte lärt sig svenska eller finska talar italienska, tyska och engelska flytande. Annie som inte heller talar någotdera av de finländska språken talar flytande engelska och spanska. Dalmar talar flytande svenska, finska, somaliska, arabiska och engelska, Hakim betonar att i Etiopien talas flera språk – själv talar han amhariska, somaliska, engelska, finska och har gått kurser i svenska, Vera talar ryska, engelska, svenska och går kurser i finska, André talar flytande kinyarwanda, franska, engelska och svenska. Kosovanska Milosh betonar att i hans ursprungsland talas tre språk i varje kommunalhus: albanska, serbokroatiska och turkiska. Han har alltid utgått från att flera språk är en rikedom, och att den flerspråkiga bakgrunden gör det lätt att lära sig nya språk.

Nyckelpersonerna betonar att de har lärt sig svenska mycket snabbt. De som gått i svensk skola har lärt sig språket på några månader. Ayanna

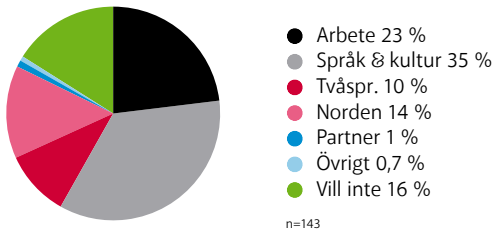
flyttade efter att ha tränat svenska i sex månader till ett normalt svenskspråkigt högstadium med jämnåriga barn. De som lärt sig svenska genom sina partner, t.ex. Alexander, Konrad och Ioana har också uppfattat att språket kommit snabbt. För flera av nyckelpersonerna är det viktigt att aktivt tala flera språk. De deltar i t.ex. Café Lingua och dylika aktiviteter där man kan socialisera på flera språk.

Invandrare är ofta intresserad av språk i allmänhet. Människors intresse för språkliga frågeställningar väcks vid byte av land. Många människor studerar språk redan inför ett besök eller en flytt till andra länder och efter flyttningen är språkfrågor närvarande i så gott som allt i personens vardagsliv. Detta medför en fruktbar grogrund för inläring av språk och intresse för det nya landets språkliga förhållanden bland invandrare.

Svenskinläring som första alternativ

Enkätmaterialiet åskådliggör att 23 % av huvudstadsregionens invandrare skulle välja svenska som ifall de erbjöds detta som alternativ. Kulturella aspekter och faktum att det är lätt att lära sig svenska förekom mest, med 50 personer som angav detta som orsak till varför man var intresserad av att lära sig svenska. Kontakten till övriga Norden förekom tredje mest som anledning till att man ville lära sig svenska (20 st.). Finlands officiella tvåspråkighet förekom i 14 kommentarer och en svenskspråkig partner i en kommentar. Som en kuriositet kan nämnas att en av personerna i sin kommentar hänvisade till att svenskspråkiga har mycket kapital i landet, vilket kanske kunde klassificeras bland de som betonar svenskans nyttoaspekter orsak.¹³

Figur 3: Orsaker till att lära sig svenska

För nyckelpersonerna med kunskaper i europeiska språk lyfts svenskan fram som en möjlighet till snabbare språklig integration. Svenska upplevs som ett alternativ eftersom det inte är lika krävande och svårt att lära sig svenska, i jämförelse med finskan, som upplevs som svår. André betonar att eftersom han kunnat både engelska och franska, har svenska varit lätt att lära sig – många svenska ord går att spåra från franskan och engelskan – och Hakim och Konrad lyfter fram den germanska språkgemenskapen. Ioana betonar att hon tror att det är fullt möjligt att integreras på två språk, och att svenskan då skulle vara ett bra första alternativ, eftersom det skulle fungera som en lättare inkörspport. Hon har gått kurser i finska i tre år, men har haft stora svårigheter med språket. Svenska har hon dock lärt sig genom sin partner, men inte fått någon officiell undervisning i, vilket hon

beklagar. Hon upplever att det skulle ha hjälpt henne att få grundläggande kunskaper i svenska först.

loana: Det fanns och det finns inget annat val än att först lära mig prata svenska. Det går inte i min ålder, åtminstone går det inte att lära sig på samma gång. Man ska ha åtminstone de där basics först i ett språk och sen börja med det andra. [...] Jag skulle ha lärt mig mycket snabbare om jag skulle ha fått svenskan, också skrivna [först]. [...] Om du kan engelska eller germanska språk, det är mycket lättare att lära dig svenska än finska. Det är klart, utan tvivel! Jag vet hur svårt jag har med min finska.

Också Leonora betonar att finska är mycket svårt att lära sig. Hon säger att det inte är fråga om motivation. Hon betonar att man förstår ord på svenska om man kan engelska och andra europeiska språk, oberoende om man inte stött på det svenskspråkiga ordet tidigare. Om hon ser ett ord på finska ser hon ”varken början eller slutet på ordet, det är bara som en klump av bokstäver”. Mary kom i kontakt med det finska språket på samma sätt som med det svenska – genom sitt teaterarbete. Svenskan lärde hon sig dock snabbt – hon försökte läsa böcker på båda språken, och uppfattade att hon tidigt kunde läsa böcker på svenska, medan läsningen på finska gick mycket långsamt då hon konstant måste slå upp ord. Annie delar upplevelsen av att finskan är svår att lära sig, och betonar att det är en fråga som berör flera invandrare. Hon tror att det också kan finnas språkpolitiska aspekter bakom bristen på utbudet i kurser i svenska.

Annie: I also had this theory that because learning Swedish is easier, that the system was or would be easier for a lot of people, for a lot of people coming from European based languages, that it was purposely more difficult to start learning Swedish as an immigrant. Because if it really was a completely equal option, I imagine a lot of people would take it. Because it's easier to get. Like to attach it to things that you already have in your brain, whereas Finnish feels like – oh, at first there's nothing to attach it to. Nothing comes for free.

Också Dalmar tror att många inte uppfattar att svenska är tillgängligt som alternativ, att det inte finns möjligheter att lära sig svenska. Han betonar att flera egenföretagare är intresserade av svenska på grund av arbetsmarknadsmässiga frågor. De har en vilja att lära sig språket; problemet är att det saknas resurser, och att informationen om alternativet kanske inte heller når företagarna. Han betonar att även för somalier är svenskan ett lättillgängligt språk, eftersom många talar engelska flytande. Också Mary betonar att svenskan är ett lätt alternativ inte bara för européer, utan för alla invandrare som har kännedom om något europeiskt språk. Dalmar uppfattar svenskan som en resurs för det finländska samhället med tanke på invandrarnas språkliga integration. Han betonar att många somalier talar engelska, och således lätt kunde lära sig svenska, men informationen om alternativet når dem inte.

I och med kunskaper i svenska får man ett bredare kontaktfält – hela Skandinavien öppnar sig för den som kan svenska. Annie har erfarenheter från konferenser där hon suttit med norrmän, svenskar och danskar, och de har alla talat sina egna modersmål och förstått varandra. Hon uppfattar att svenska ger möjlighet till en närmare koppling till de nordiska länderna. Hakim har samma upplevelse från resor med svenskspråkiga vänner. Han har under de senaste två åren rest mycket i Norden, och sett hur hans vänner kan kommunicera på svenska överallt. Han betonar att svenskan på det sättet är ett internationellt språk. Dessa antaganden får ett visst stöd också i enkätmaterial. Kontakterna till Norden och möjligheten att kommunicera i hela Skandinavien lyfts fram av 20 personer av 123, som angett en orsak till varför man är intresserad av att lära sig svenska. Denna anledning förekommer exempelvis oftare som motiv än Finlands tvåspråkighet.

Tidigare forskning har också visat att av de ”utländska” språken, dvs. de som förekommer i internationella sammanhang, är svenska relativt sett det näst största språket för Finland efter engelskan (Helander 1991a; 1991b; 1999a; 1999b). Förhållandet kan ha förändrats under de senaste åren i och med en ökad rysk och estnisk invandring, samt i och med att samhällskontakterna med det östra och södra grannlandet decentraliserats, men faktum kvarstår att svenskan ger tillgång till en omfattande internationell kontaktyta, som också uppskattas av invandrarna.

Invandrarna är ofta mobila kosmopoliter, som flyttar många gånger och mellan flera olika länder. Detta har ibland framförts i offentliga de-

batter som ett argument mot att invandrare skulle undervisas i flera språk, med förklaringen att invandrarna bara försvinner ut ur landet efter några år och språkundervisningen innebär ett slöseri med resurser. Men man kan också argumentera för att dessa mobila invandrare ska få språkundervisning; de behöver under sin korta vistelseperiod i Finland tillräckligt med språkkunskaper i svenska och finska för att kunna sköta sina ärenden. Som följdargument kan i sådana fall framföras det faktum att inlärningen ofta sker snabbare på svenska, samtidigt som svenskan senare också kan användas internationellt inom ett betydligt större område än finskan. Oavsett hur det är med språkinlärningen i förhållande till invandrarnas vilja att stanna i landet, så är ”resursslöseriet” genom fortsatt (e)migration av så ringa omfattning att systemet inte rubbas av att undervisning i högre utsträckning skulle erbjudas i landets båda språk, dvs. även i svenska.

Leonora: Now I have a colleague who is moving from Holland here and he asked me why did you pick Swedish education and would you recommend it. And now I think I would recommend it to him [...] And Finnish, yes it's important, but he is one of these guys that you know, he will not stay here forever. And Finnish is rather a useless language for the rest of Europe. But if you learn Swedish you start having that you can actually understand Norwegian, Danish. If someone keeps on travelling, then you say, maybe next time if I go to Norway I don't have to go through the pain again to learn another language, because I already have Swedish. So it has I think an advantage to belong to the Swedish community.

Både Leonora och Annie, som inte talar någotdera av landets två nationalspråk, betonar att svenskspråkiga myndighetspapper går att förstå. Annie utgår från att det för en engelskspråkig är möjligt att förstå skattepapper och studierelaterade ärenden, medan Leonora betonar att hon får alla officiella dokument på svenska. Att bedöma språkinlärningen, dess input-output-förhållande och möjligheten till språkinlärning via andra samhällskanaler än direkta språkstudier, är också en väsentlig aspekt i bedömningen av vilket språk som man vill satsa på i integrationen till ett tvåspråkigt samhälle. Många anser att de med tiden lär sig finska i vilket fall som helst eftersom huvudstadsregionen och Finland domineras av

finska i så stor utsträckning, men att i initialskedet kan svenskan innebära en lägre tröskel för integrationen. Vi kommer att återkomma till detta i ett senare skede i diskussionen om valet av svenska som integrationsväg i det finländska samhället.

Det centrala problemet gällande svenskinläringen utgörs av bristen på kurser. Nyckelpersonerna betonar att det är närapå omöjligt att få tillräcklig undervisning i svenska någon annanstans än i svenska Österbotten. Detta stöds även av en utredning om svenska integrationsutbildningar i olika delar av landet, som gjorts för Inrikesministeriet. I en promemoria konstateras att svenska integrationsutbildningar existerar i Österbotten, t.ex. i Jakobstad. I Egentliga Finland har dessa utbildningar efter konkurrensutsättning överlåtits till Åboland, men ingen utbildning har arrangerats eftersom det inte finns tillräckligt med elever.

I Nyland har beredskapen att erbjuda svenskspråkig integrationsutbildning utretts i samband med konkurrensutsättningen, och utbildningsinstitutionerna har meddelat att de har en sådan beredskap. Utbildning arrangeras ifall TE-byrån i samråd med invandraren uppskattar att personen har nytta av svenska för att bli sysselsatt. Det avgörande i processen är den individbaserade bedömningen om vilketdera språket, finska eller svenska, som anses vara mer nödvändigt för att få en arbetsplats. Under de senaste åren har emellertid inga sådana utbildningar arrangerats pga. att det inte ansetts existera sådana grupper som skulle ha ett primärt behov av svenska för sin sysselsättning (Sisäasiainministeriö. 2011).

Vi har även tagit del av en förfrågan som Svenska Finlands Folkting¹⁴ skickat till Nylands TE-central (numera Närings-, trafik- och miljöcentralen) om behovet av kurser i svenska samt en förfrågan om huruvida arbetskraftspolitisk språkutbildning arrangeras på svenska, och även fått se byråns svar: att sådana kurser inte kan erbjudas pga. brist på efterfrågan (daterat 15.12.2005). Någon systematisk undersökning gällande efterfrågan hänvisas däremot inte till i svaret, utan det konstateras *”att det inte framkommit att invandrarna skulle ha behov av att studera svenska utöver finska”* utan att det *”rätt ofta har framkommit att de som först studerat svenska vid ankomsten till Finland har haft behov av att studera finska när de kommit till Nyland”*.¹⁵ Initiativet att organisera arbetskraftspolitisk utbildning i svenska har sedermera upprepats år 2009 vid ett möte på arbets- och näringsministeriet (möte daterat 11.5.2009).

För invandrare med starka motiv att lära sig svenska, t.ex. för att de vill ha en statlig tjänst, uppstår följaktligen frågan om hur de skall få tillgång till kurser i svenska. Mathieu har funderat på att tillbringa en tid i Vasa för att lära sig språket, men upplever att det skulle vara ekonomiskt belastande att flytta. Enda möjligheten att få intensivare språkinläring på nära håll finns i Lärkkulla, men för att få delta måste man flytta till internatet. Via Kyrksläotts Arbetskraftsbyrå lär finnas en möjlighet att någonting ordnas, men det är enligt Mathieu ovanligt. Konrad betonar att svenskan är mindre synlig i samhället – det var enligt honom lättare förr.

Konrad: Mina erfarenheter, det var då, det var lättare då tidigare, och svenskan har nog minskat och minskat hela tiden. Och det har inte fyllts på något sätt. Alltså det var mycket naturligt, det fanns allt möjligt på svenska på den tiden, också olika kurser. Det har nog försvårats otroligt mycket. [...] Det var min fru som kom hit då för sex år [sedan] från Afrika och har nog också drivit sig på svenska. Men hon hör till generationen som har upplevt det där med att det inte finns någon möjlighet att lära sig inom tre månader svenska [på grund av brist på kurser]. Det skulle ha gått för henne på finska.

Hakim klagar över att Helsingfors universitet erbjuder så få kurser på svenska för utlänningar – det går automatiskt på finska. Som en orsak ser han efterfrågan; majoriteten är antagligen i första hand intresserad av kurser i finska. Språkundervisningen för utlänningar är knapp i Finland, har en klassbaserad slagsida så att yrkesverksamma och personer på högre positioner och med bättre inkomster har bättre tillgång till språkundervisning och dessutom är köerna till språkkurserna ofta långa.

Även inom undervisningen i finska har problematiska attityder förekommit. En person som flyttade till Finland i början på 1990-talet, och integrerades först inofficiellt i ett svenskspråkigt sammanhang och började arbeta som städerska på universitetet, berättade att hon inte togs emot på kursen i finska för utlänningar med motiveringen att kursen var avsedd för andra personalkategorier än städare. Enligt universitetet omfattas hela personalen av språkundervisningen och den har alltid gjort det (telefonintervju 11.4.2012), men en form av diskriminering förekom då i detta fall enligt personen som flyttat till Finland. Språkundervisning inskaffa-

des sedan från privata utbildningsarrangörer till ett högt marknadspris. Personen har idag en befattning i en tvåspråkig kommun och använder båda språken i sitt arbete, dock huvudsakligen finska. Det nuvarande arbetet skulle fortlöpa mer smärtfritt om hon hade fått undervisning i finska redan när hon jobbade som städare. Många av våra nyckelpersoner har också köat länge till kurser i finska och vissa har gett upp efter långvarigt köande. Bristen på språkundervisning både i finska och svenska i Finland illustrerar en oförståelse och underskattning av språkkunskapers betydelse.

Bristen på möjligheten att lära sig svenska i integrationsprocessen placerar hela ansvaret för undervisningen i svenska på vuxen- och arbetarinstitutet, som i sin tur inte resursmässigt kan erbjuda den sorts kurser som behövs. Flera av nyckelpersonerna har dock gått kurser på Arbis, och uppfattar dessa kurser som stöd för deras inlärningsprocesser. Men majoriteten av nyckelpersonerna lyfter fram att det inte räcker med några timmar i veckan – de betonar att det i början behövs intensivundervisning.

Hamid: Jag tycker att språket [måste fås] genast. Efter ett år, två år så är det för sent. Genast, det måste vara genast. Undervisningen ska vara intensiv. Inte en timme på måndag, och nästa timme efter en vecka eller två veckor eller tre, absolut inte! Absolut inte, det går inte! Språk som jag har lärt mig, det var intensivt. Fem dagar per vecka och åtta timmar per dag. Det var i Stockholm många som undrade att jag [talade] efter åtta och en halv månad. Intensivt! Om man ger bara en timme per vecka, två timmar, så det räcker inte, det går inte.

Det finns även utmaningar som valet av svenska bär med sig. Nyckelpersonerna upplever bland annat att det kan vara svårt att skapa breda nätverk med kunskaper endast i svenska, på grund av att svenskan är ett minoritetsspråk. Arbetsmarknaden är begränsad, det finns färre aktiviteter på svenska än på finska. Även socialt innebär kunskap endast i svenska en viss isolation från det omgivande samhället. Leonora framhåller att alternativen är mer begränsade för en svenskspråkig – t.ex. eftermiddagsaktiviteter för barn finns endast vissa dagar. Hon är nöjd med vad som finns, men skulle hoppas på mer variation.

En aspekt som också påverkar dem som valt svenska är upplevelsen av negativa attityder till svenskan. Annie betonar att finskspråkiga kan dra sig för att tala svenska, eftersom de har ett negativt förhållningssätt till språket. Detta har enligt henne att göra både med att språket känns som tvång för vissa, med språkpolitikens historiska belastning. Huvudstadsregionen upplevs överlag som så starkt finskspråkig att svenskan helt hamnar i skymundan. Hamid uttrycker en rädsla för att förlora sin svenska, och betonar att alla språk som inte aktivt används rostar – även modersmål. Milosh delar Hamids oro, han upplever det svenska språket som mycket viktigt.

Milosh: Det är synd, för att svenskan som ett språk är ju väldigt rik på många sätt. [...] Jag tycker väldigt mycket om svenskan, jag vill inte glömma svenskan. Om det är så att jag skall flytta tillbaka, så flyttar jag tillbaka till Jakobstad. Men svenskan, den ger jag inte upp!

Svenska ses av invandrarna i huvudstadsregionen som ett beaktansvärt alternativ i integrationen i det finländska samhället. Ibland medför valet av svenska trots allt kostnader för personen, och av den anledningen tenderar invandrarna att välja både svenska och finska hellre än antingen eller.

Intresse av att lära sig båda språken

Bland invandrarna finns en utbredd vilja att lära sig landets båda nationalspråk. Hela 139 personer bland respondenterna i enkätundersökningen är intresserade av att lära sig både finska och svenska, medan 82 personer inte är det. Över hälften av invandrarna i huvudstadsregionen (54 %) vill med andra ord lära sig landets båda nationalspråk.

Intresset för att lära sig både finska och svenska har ett starkt samband med att man anser att det är möjligt att integreras på svenska i Finland.¹⁶ De som är intresserade av att lära sig båda språken tenderar också i högre utsträckning att välja svenska ifall det erbjuds.¹⁷ De som har ett intresse av att lära sig både svenska och finska har också i högre grad ett intresse av att delta i undersökningen med intervju, vilket tyder på ett intresse för språkfrågor.¹⁸

Intresset för den individuella, kunskapsmässiga tvåspråkigheten är med andra ord en form av nyckelvariabel i studien av en potentiell målgrupp för svenskspråkiga integrationstjänster. Dessa samband bekräftar invandrarnas starka agentur och intresset att göra aktiva språkrelaterade val i sitt liv. Bland invandrarna finns en betydande andel människor som är intresserade av att bli tvåspråkiga och är beredda att göra personliga insatser för att utveckla färdigheter i och använda båda språken.

Undersökningens nyckelpersoner är också skeptiska över om man klarar sig helt utan finska i huvudstadsregionen. En del av dem har gjort det, t.ex. Mary, och några framhäver att det är möjligt. Men med tanke på att minoritetsspråket innebär en begränsning när det gäller de sociala nätverken betonar Ioana vikten av att man också lär sig finska.

Ioana: Och sen jag tror att jag skulle ge råd att lära båda språken. Jag tror inte att man kan leva här bara med svenska. Att kanske de som är födda som finlandssvenska kan, för dom har nätverken och sådär. Men för en som kommer i min ålder eller äldre, det är lite svårare att få de där nätverken och funka bara på svenska. Så att jag skulle just ge det där stödet att lära båda språken. Och göra det på ett sätt som funkar praktisk, och börja med svenska om dom känner att dom vill det, och sen ska planen vara att dom ska lära sig båda språken.

Ett intresse för tvåspråkighet finns sålunda bland invandrarna och det kommer klart fram både i enkätmaterialen och i intervjuerna. Det är dock svårt att fungera enbart på svenska i huvudstadsregionen och även detta bekräftas såväl i intervjuerna som i enkätmaterialen. Mathieu betonar att majoriteten talar finska, och således var inte svenska hans första alternativ, men han hade velat lära sig båda. Han framhäver att det på samma sätt som det är dumt att bo i Quebec utan att tala franska är dumt att bo i Norden utan att tala något skandinaviskt språk. Ayanna betonar att kunskap i de båda nationalspråken inneburit ett större urval av studieplatser för henne. Hon rekommenderar att studera båda språken, och uppfattar att det varit till en stor fördel för henne.

Sättet att lära sig finska varierar också bland dem som lärt sig svenska först. Ayanna studerade inte finska, men lärde sig språket småningom genom livet i huvudstaden. Idag är hennes svenska och finska jämnstarka

– svenskan är starkare som skrivet språk, hon skriver sitt slutarbete på svenska, och finskan fungerar huvudsakligen som vardagsspråk. För att lära sig finska började hon läsa finsk litteratur, som hon lånade från biblioteket, och dagstidningar på finska. I arbetslivet hade hon finska kolleger, och genom att tala hela tiden lärde hon sig språket. Konrad framhäver att samma språkutveckling skett för hans nuvarande fru. Hon lärde sig först svenska, och den finska hon behövde i arbetet kom genom arbetslivet. Hakim betonar att han i första hand vill lära sig svenska, eftersom kunskaperna i finska kommer att utvecklas genom livet i Finland.

Bodil Wadenström:

Att lära svenska för invandrare

Jag har i flera år haft glädjen att följa med invandrades studier i svenska och har i jobbet träffat en mängd trevliga människor. På Arbis undervisar vi invandrare i allt från nybörjarsvenska till konversationssvenska och högre nivåer. Det finns numera även kurser i samhällsorientering och annan integrationsundervisning vid sidan av de regelrätta språkkurserna i svenska (och i finska som Arbis också erbjuder)

De elever som kommer till Arbis har ofta en relativt hög utbildningsnivå, gedigna språkkunskaper i flera språk och många är redan placerade i arbetslivet. En del lär sig svenska för att ha bättre möjligheter i arbetslivet, andra på grund av att de har en svenskspråkig partner. En del vill ha finskt medborgarskap och tar språkprovet i svenska. För att få medborgarskap väljer man mellan att ta ett språkprov i finska eller svenska, och då väljer en del personer svenska som de p.g.a. sitt privatliv, tidigare studier, nordiska kontakter eller av olika andra språkliga skäl upplever stå dem närmare än finska.

En grupp invandrare som studerar svenska är relativt unga människor med bra jobb på t.ex. Nokia. De här människorna talar engelska i sitt jobb vid sidan av sina egna språk men vill gärna ha ett nordiskt språk att röra sig med för att bättre förstå det finlandssvenska samhället och kulturen, och att kunna ta till sig allt från medier till gatuskyltar. De vill gärna även uppnå konversationsnivå inom en rimlig tid. Många av dem planerar att flytta vidare om några år och vet att finska för en person som talar engelska i allmänhet tar betydligt längre tid att lära sig än svenska. Jag har upplevt att människor på ett eller ett par år lärt sig svenska tillräckligt väl för att kunna umgås på språket och förstå det väsentliga i t.ex. en tidningsartikel.

Eftersom människor ofta reser omkring i Norden på arbets- eller nöjesresor har de upplevt att de har större praktisk nytta av svenska än av finska. Detta gäller ofta anställda på multinationella arbetsplatser där de upplevt att den officiella delen av jobbet sker på engelska men att det inof-

ficiella umgänget ofta sker på nordiska språk. I mera praktiska branscher har finskan här i Helsingforsregionen en större betydelse. Många av våra elever talar finska när de kommer hit till Arbis. Språken utesluter ju inte varandra och det går bra att studera dem samtidigt, kanske just för att de är så olika.

Ibland frågar sig någon hur det är möjligt att klara sig utan finska men de flesta har lärt sig de viktigaste fraserna på finska och vet att om det gäller, kan de få betjäning på svenska, engelska eller ryska på arbetsförmedlingen eller FPA. Folk som söker jobb i Helsingfors vet att de kan behöva finska på jobbet och studerar ofta finska. Men de som redan har ett jobb där de jobbar på engelska eller ryska, ofta med ett nätverk av kontakter i olika länder, kan uppleva att finska liksom svenska bara är ett av många språk. Detsamma gäller det privata umgänget där folk umgås på engelska eller ryska eller något annat språk även på fritiden. Många har släkt och vänner i andra nordiska länder, detta gäller kanske framför allt människor som kommit hit som flyktingar. Tiden i Finland kan vara ett avstamp till en tillvaro någon annanstans i Norden och då är kunskaper i svenska en stor fördel.

En utmaning i mitt arbete har varit elevernas olika färdigheter att ta till sig språket. Att hitta rätt takt att gå vidare är en svår nöt att knäcka och olika personliga inlärningsstilar gör att man måste försöka hitta en gyllene medelväg i klassrummet. Däremot har jag så gott som aldrig upplevt att ta bort kulturskillnader i klassrummet varit något problem. Kurserna har för en del elever en viktig social betydelse och en del elever håller kontakt även efter terminens slut.

När det gäller svenska som språk har jag många gånger träffat elever som klarar sig utmärkt på flera språk, inklusive finska, men som ändå väljer att börja studera svenska för att de upplever att de har lättare att knyta kontakt med personer som talar svenska. Ankdammen är mera överblickbar än majoritetskulturen och här träffar många andra människor som liksom de själva är vana vid att hoppa mellan olika kulturer och olika språk. Inte minst därför kan det kännas lättare att relatera till den svenskspråkiga kulturen i Finland än till en kultur som kanske i högre grad kan upplevas som monokulturell.

Fil.mag. Bodil Wadenström, lärare i svenska, Arbis

Upplevelser av huvudstadsregionen som enspråkig

Ett intressant fenomen i samband med invandrare som lär sig svenska och känner till landets tvåspråkighet är att de ofta blir förkämpar för svenskheten och tvåspråkigheten i landet. De utgår från hur landet officiellt är uppbyggt, är inte på samma sätt förankrade i en tradition och kultur av språkrelationer som landets två nationella språkgrupper och har inte en psykisk belastning av självzensur när det gäller att använda någotdera språket med myndigheter.

Det finns bland nyckelpersonerna en stark vilja att tala svenska i offentligheten, även hos dem som behärskar finska. Hos myndigheterna i huvudstadsregionen möter de dock ofta attityden att invandrare borde integreras på finska, och i civilsamhället möter de en ovilja att tala svenska. Trots detta försöker ett flertal individer ändå fungera på svenska; de har en kännedom om huvudstadsregionens tvåspråkighet, och strävar efter att få den att fungera i praktiken. Denna uppgift är dock inte lätt – nästa alla upplever att de måste kämpa för att få tala svenska. Huvudstadsregionen uppfattas inte fullfölja sin tvåspråkighet. Mary upplevde svårigheter med språket i samband med att hon flyttade till Helsingfors från Borgå, där det dagliga livet fungerade på svenska.

Mary: Jag måste säga att jag gick över till engelska när jag flyttade till Helsingfors, som det där språket som man använder för att kommunicera. Därför att jag kunde börja på finska och sen blir det stopp på grund av mina begränsningar, och om jag försökte på svenska, då blir det genast stopp från den andra sidan, vet du? Antingen blev man bemött med fientlighet eller ligkiltighet eller totalt oförståelse. Tyvärr är det så, och jag har sett det också för ganska många människor i restauranger och butiker, som då försöker köra med svenska.

Mary upplever att det finns en risk att få dålig service om man talar svenska i butiker och på restauranger. Nyckelpersonerna anser att det finns olika orsaker till oviljan att tala svenska i huvudstadsregionen. Vissa anser att det är den språkliga osäkerheten som skapar en motvilja hos finskspråkiga att pröva sig fram på svenska, trots att kunskaperna kanske skulle finnas. Andra uppfattar att det är kopplat till en förväntning att alla i huvudstaden måste kunna finska, utom utlänningar, som det talas engelska med. Viljan att pröva sig fram på svenska saknas inte hos invandrarna, utan ofta hos de finländare de möter. André upplever att det har med finländares blyghet att göra – de kanske kan, men de vill inte tala svenska.

För en del av nyckelpersonerna innebär detta således inte endast att expeditionsspråket blir finska eller engelska, eller att de dagliga ärendena sköts på ett annat språk än svenska, utan att det kan uppstå ett socialt vakuum. Utan nätverk och kännedom om aktiviteter, blir det sociala livet lidande även på andra språk, vilket för flera av respondenterna är kopplat till identitetsmässiga frågor. Milosh är orolig för att glömma svenskan, och har regelbunden kontakt med gamla bekanta i Österbotten för att få möjlighet att tala språket. Att upprätthålla svenskan i huvudstadsregionen kräver således en insats av de personer som inte är delaktiga i ett svenskspråkigt sammanhang.

Milosh: Inte för att jag inte kan – jag kan finska, jag klarar mig väldigt bra. Men jag vill inte glömma svenskan och det som du kan göra, det är att tala med äldre. Jag har kompisar som är 80-90 år gamla. Och jag talar med dom, jag far och hälsar på dom, bara för den här kontakten, för att det är inte lätt att hitta nån att tala här svenska med, det kan jag säga.

Utöver att det dagliga livet i huvudstadsregionen uppfattas som mycket finskdominerat, stöter nyckelpersonerna även på strukturella problem – problem som är inbäddade i hur samhället är organiserat. Dessa börjar ofta redan vid ankomsten, och blir sedan en del av de inflyttades liv. Språksvårigheterna följer med i olika livsfaser – det fattas svenskspråkig integrationsutbildningen, man har svårigheter att få barnen på svenskspråkigt dagis eller i svenskspråkig skola osv. Flera av nyckelpersonerna har upplevelser av att svenska inte ens uppfattas som ett alternativt integrations-

språk i huvudstadsregionen. Hakim har krävt att få integrationstjänster på svenska, och trots vetskap om att han har rätt till det, har det inneburit en kamp med myndigheterna.

Hakim: Everything in the Helsinki region seems to be designed, not for Swedish, for Finnish. When you go to the authorities, or yeah, wherever you go, everything is. [...] Now the problem is that the authorities you go to, they don't even ask you your choice – if you want to be integrated to [...] the Finnish language and culture, or the Swedish language and culture. Automatically they assume that you are a foreigner so they just send you to Finnish language school.

Även Milosh har ofta varit tvungen att hänvisa till att huvudstadsregionen officiellt är tvåspråkig. Att flytta från svenskspråkiga Österbotten till huvudstadsregionen innebar redan i sig en förändring, men han uppfattar också att det svenska språket håller på att ytterligare marginaliseras i huvudstaden. Milosh lyfter fram att det är som att komma till ett annat land när man flyttar från Jakobstad till Helsingfors. Han betonar att också finskspråkiga gärna talar svenska där. Efter att ha vant sig vid att svenska hörs på caféer, i bibliotek och på FPA frågade han sig om detta faktiskt är samma Finland.

Människorna i huvudstadsregionen upplevs vara ointresserade av att tala svenska, och förvänta sig att alla talar finska. Detta är en aning förvånande mot bakgrund av att så många starka finlandssvenska organisationer finns belägna i huvudstadsregionen. Här finns t.ex. Hufvudstadsbladet, Svenska YLE, Svenska Teatern, Svenska kulturfonden, Svenska litteratursällskapet i Finland, Svenska Finlands folkting, Söderströms och Schildts bokförlag (fusionerade fr.o.m. 2012), Svenska social- och kommunalhögskolan, Svenska handelshögskolan, Arcada, Practicum, Brage och Kungsvägen musikskolor samt Folkhälsan.

Men institutionerna är kanske inte tillräckliga när vi betraktar nykomlingars möjligheter att integreras på svenska. De upplever i första hand den populationsmässiga asymmetrin mellan finsk- och svenskspråkiga, och märker hur svenskans närvaro minskar i gatubilden och i myndighetssammanhang. Därför kan Jakobstad verka mer svensk än huvudstadsregionen, trots avsaknaden av starka svenskspråkiga institutioner. Denna

upplevelse kan också anses beskriva distinktionen mellan civilsamhället som offentligt rum och strukturer, såsom lagstiftning och finlandssvenska organisationer, som bärare av svenskans position i Finlands officiella tvåspråkighet. Samtidigt åskådliggör detta förhållande också en betoning på och eventuell klassbaserad slagsida i huvudstadsregionens finlandssvenskhet, där investeringar i högre utsträckning sker i backoffice-strukturer än i frontoffice-verksamhet med direkta kundkontakter.

Milosh: Men det borde ändras nu, vissa saker här i Helsingfors när det gäller det svenska språket. För att jag tycker att, som en stad, det börjar bli mindre och mindre som talar svenskan [...] Som det händer nu i Helsingfors, dom kan svenska, ändå så börjar dom med engelska. Jag kan både finska och engelska, men, jag säger nej, jag vill ju ha ju [betjäning] på svenska. "Mutta, ei oo, siis, ei saa." Om det handlar om dokument eller nånting. Alltså det är ett tvåspråkigt land, det är liksom, "it's not my problem, du ska fixa det där pappret!"

Också Konrad betonar att svenskan har fått en minskad synlighet under den period han bott i landet, och i jämförelse med Åbo anser han det vara svårare i huvudstadsregionen att sköta myndighetsärenden på svenska. Han har erfarenheter från Åbo, Vasa och Helsingfors, och betonar att Helsingfors är sämst på att uppfylla tvåspråkigheten – både hos myndigheterna och i civilsamhället. För att klara sig i en miljö som tidvis upplevs enspråkigt finsk har nyckelpersonerna valt olika tillvägagångssätt.

Flera av nyckelpersonerna har snabbt inlett studier i finska, eftersom de upplevt att det inte går att klara sig på endast svenska i huvudstadsregionen. Vera med ursprung i ryska Karelen, som kom till Helsingfors från Stockholm med höga förväntningar gällande svenskans användningsmöjligheter, intensivt studerar nu finska vid Axell, 5–6 timmar om dagen fem dagar i veckan. Vera är motiverad även tack vare hennes allmänna intresse för språk, men betonar att det också är en överlevnadsstrategi i en region som hon uppfattar som relativt enspråkig. För att integrera sig upplever hon att hon måste behärska finskan – det räcker inte bara med svenska.

Om man studerar de största invandrargrupperna i enkätmaterialet från huvudstadsregionen närmare visar det sig att esterna (43 st.) anser det i högre utsträckning vara möjligt att använda estniska och ryska då

man flyttar till Finland än svenska, och invandrarna från Ryssland (37 st.) anser det vara i högre utsträckning möjligt att använda ryska än svenska. De är med andra ord inte speciellt medvetna om tvåspråkigheten och svenskans position i samhället i sitt förhållningssätt till huvudstadsregionen och Finland. Dessa två stora invandrargrupper har inte heller erbjudits svenska som expeditionsspråk i någon nämnvärd utsträckning.

Men motsvarande uppfattningar att det saknas möjligheter att integreras på svenska i huvudstadsregionen förekommer också bland representanter för andra nationaliteter. Också Ayanna, som ursprungligen är från Somalia, har varit med om chocken att anlända till huvudstadsregionen som svensktalande, och märka att det inte räcker till. Hon uppfattar att hon i Oravais inte förberetts på att majoriteten talar finska. Idag talar hon både svenska och finska flytande.

Ayanna: Jag jobbade [som personlig assistent] och [klienterna] var finskspråkiga, och jag tänkte att herregud vad är det här för sätt, att inte pratar dom här människorna [svenska]. Det var när jag flyttade till Hesa, när jag märkte att nej, ingen pratar här någon [svenska]. Varför har de lurat mig? Det kändes lite som jag har gått helt i ett [ovetande]. [...] Vi

visste ju inte att majoriteten pratar den här finskan, vi visste inte. Och sen när jag kom hit, jag var helt äh, måste jag börja allting från början nu då? Börja nu på finska, läsa... Och jag var lite sådär deprimerad och sånt. Men det har fixat sig, att det var ändå nyttigt och bra [att ha lärt sig svenska].

Språkliga strategier i en finskdominerad region

De av nyckelpersonerna som upplever att deras grundkunskaper i finska inte räcker, övergår till engelska. Mary betonar att hon i stor utsträckning använder engelska i det dagliga livet; efter ca 5 år i huvudstadsregionen inleder hon inte mer på svenska. Men ett starkt försvar av det tvåspråkiga samhället förekommer också. En del av nyckelpersonerna vill inte ge upp svenskan – de vill varken övergå till finska eller engelska. Milosh betonar att han hellre flyttar till något svenskspråkigt område i Finland än ger upp svenskan.

Den största orsaken till att invandrarna inriktar sig på tvåspråkiga strategier är att området domineras av finska. Ayanna har valt att lära sig både finska och svenska, eftersom hon upplevt att man missar en del av det som sker i samhället i huvudstadsregionen om man inte talar finska, och eftersom hon upplevt språkliga svårigheter med myndigheterna. Hon anser dock att man kan klara sig på svenska, och har även vänner som inte talar finska.

Några av nyckelpersonerna upplever att man kan klara sig på svenska om man känner till var man kan fungera på svenska. Detta perspektiv är vanligast bland de nyckelpersoner som har en direkt koppling till det finlandssvenska samfundet, t.ex. en finlandssvensk partner. De gör iakttagelser om var man kan få svenskspråkig betjäning, var man kan få svensk-språkig underhållning o.s.v. och strukturerar sin vardag enligt denna kartläggning. De framhäver dock att utbudet är större om man är beredd att också använda finska. Flera av nyckelpersonerna har utöver sitt subjektiva, identitetsrelaterade förhållningssätt till svenskan också ett språkpolitiskt perspektiv på språkbruket. De betonar att sannolikheten är stor att svenskans roll försvagas ytterligare ju oftare de enskilda individerna väljer att inte tala svenska i det sociala rummet.

Alexander: Det går [att integreras på svenska]. Skulle jag säga. Men jag tror att man måste ha bekantskapskretsar, man måste känna folk. Jag tycker väldigt mycket om såna ställen där man kan faktiskt prata svenska. De där dagliga erfarenheterna när jag pratar svenska i stan, som jag gör, det är inte lätt skulle jag säga. Men ibland tror jag att det är viktigt, åtminstone att man börjar på svenska. Det måste förbli ett levande språk. Det kan inte bara vara ett hemspråk. Man måste kunna också visa folk att andra pratar svenska, fortfarande. Att inte övergå till finska med detsamma. Jag tycker det är otroligt viktigt. Politiskt sett är det för mig också viktigt, att man måste ju ha belägg för varför man behöver tjänster, varför man behöver olika verksamheter.

De av nyckelpersonerna som först anlänt till finskspråkiga regioner har ett mer optimistiskt perspektiv på huvudstadsregionens språkläge. Annie uppfattar att det i huvudstadsregionen allmänt sett råder en positivare och öppnare attityd till inflyttade än på flera andra ställen i Finland. Hon uppfattar även att det finns mer svenskspråkig service, större möjlighet till språkinläring t.ex. genom Arbis och mer sociala aktiviteter för invandrare än på många andra håll. Huvudstadsregionen är trots allt det enda metropolområdet i landet och har den största invandrarbefolkningen.

Metropolen lever på internationella kontakter och den kreativa klassen frodas i ett kulturellt liberalt sammanhang, där mångfalden är en inneboende egenskap (Florida 2002). Dessutom har huvudstadsregionen i Finland ännu inte blivit indelad i vattentäta skott mellan olika befolkningsgrupper såsom vissa av världens metropoler har gjort, utan interetniska kontakter kan skapas utan komplikationer eller stark kodifiering. Sverigefinska Irja, som bott i Joensuu i tre år innan hon flyttade till Helsingfors, har haft positiva upplevelser i huvudstadsregionen och kände sig som hemma.

Ishmail betonar att invandrare i Helsingfors gärna skulle delta om det fanns fler projekt som skulle inkludera dem. Han betonar vikten av att också det finlandssvenska samhället engagerar sig och organiserar aktiviteter. Detta hänvisar till de gränsdragningsprocesser som finns i etniska relationer där både majoriteten och minoritetsgruppen ofta markerar etniska gränser, som främlingar inte kan överträda fritt, utan kodifiering och kontroll av gränsöverkridandet (Barth 1969). Finlandssvenskarna måste

vara inkluderande och ge olika typer av människor tillträde till det svenskspråkiga sammanhanget.

Ett problem som majoriteten av nyckelpersonerna stött på är svårigheten att hitta information om service och aktiviteter på svenska. De betonar att det kräver mycket arbete att söka på nätet, och att informationen huvudsakligen fås genom bekanta och sociala nätverk. Luckans tjänster uppfattas som betydelsefulla: genom Luckan har man fått information om svenskspråkiga aktiviteter, om svensk socialservice och svenskspråkig service, om kurser och även om rättigheter till svenskspråkiga tjänster. Vidare har Svensk socialservice hjälpt sina klienter att hitta svenskspråkiga föreningar och kurser, och Andreaskyrkan har förmedlat information om Luckan. Svenskspråkiga organisationer, som t.ex. IFISK (*Internationellt finlandssvenskt kulturforum*), ger information om var man får svenskspråkig information, och svenskspråkiga servicecentra ger information om hur man hittar svenskspråkiga organisationer, men det är ingen självklarhet att alla hittar fram till någon av dessa instanser.

Vera: Alltså det var inte så jätte lätt [att hitta information]. Eller om jag hade sökt på egen hand, då hade jag säkert misslyckats. Men via dom där organisationerna, och till exempel IFISK organisationen, det är dom som brukar bjuda mig på olika events och möten och kvällar. Så, nej annars är det inte så jätte lätt. Eller dom kanske som känner till internetsidor, eller organisationer, dom har ju säkert lätt med det. Men inte jag som är nyinflyttad. Jag vet inte var man ska söka eller vem man ska fråga.

Ayanna betonar att en del personer aldrig hittar fram till de olika tjänsterna och blir således utan stöd. Hon betonar att det i samband med att man får uppehållstillstånd borde ges information om olika tjänster. Man borde också få information om vem som kan svara på frågor och om vilka instanser som sköter vad. De efterlyses att den svenskspråkiga verksamheten och servicen skulle koordineras, och att det skulle skapas svenskspråkiga informationsportaler. Myndighetsfrågor, sociala nätverk och aktiviteter är inte de enda områden där mer information önskas – även det dagliga livet innefattar möten där språket har relevans.

Sergei betonar att det nästan är ett omöjligt uppdrag att hitta elektriker eller rörmokare som talar svenska, och att samma sak gäller hälsovård, så han vänder sig till Eira sjukhus varje gång han behöver läkartjänster. Enligt Frank går det att hitta svenskspråkig information om t.ex. museer på deras hemsidor, trots att språket på dessa inte alltid är av så hög kvalitet, men precis som Sergei, betonar han att flera praktiska aspekter inte går att sköta på svenska på grund av brist på information om var det bedrivs svenskspråkig verksamhet.

Frank: En sak som jag sagt ibland är det att hur man hittar information om var man kan handla på svenska. Om jag ska köpa en cykel till exempel, så det måste ju finnas cykelhandlare som talar svenska, men det gör dom inte reklam för. Om man har tur kan man fråga vänner, och de vet om de vet. Men just sånt att var man kan köpa cykel, eller var man kan köpa skor, eller var man kan gå hos tandläkare etc.

Invandrarna vittnar om det stora behovet av sammanställd information om befintlig svenskspråkig samhällsservice, både inom offentlig och privat sektor, i en språklig glesbygd som huvudstadsregionen utgör. Invandrarna hittar inte alltid de ställen där svenska är ett gångbart språk och där ett liv på svenska kan levas obehindrat. Det hör till en individs sociala och kulturella rättigheter att kunna leva ett fullvärdigt samhällsliv på det språk som han eller hon valt, på sin hemort. Vi kommer i kapitlet om stödfunktioner att analysera mer ingående vilka möjligheter det finns att koordinera informationen om den svenska samhällsservicen i huvudstadsregionen.

Rättigheter

Nyckelpersonerna är medvetna om Finlands tvåspråkighet och sina språkliga rättigheter. Flera av dem har i myndighetskontakter hänvisat till landets officiella tvåspråkighet, skickat reklamationer och förfrågningar, samt varit i kontakt med ombudsmän. De uppfattar att tvåspråkigheten inte tillämpas på flera olika plan. Några har upplevt att svenska inte erbjuds som integrationssspråk, de har inte fått undervisning i svenska, de har

inte fått svenskspråkig service hos myndigheterna, de har trots upprepade förfrågningar inte fått dokument på svenska, de har stött på negativa attityder i samband med språkval samt upplevt strukturell diskriminering i samband med svårigheter att få svenskspråkig barndagvård, sjukvård och dylikt. Hakim ville bli integrerad på svenska. Han ombads först delta i kurser på finska, men han återvände, och påpekade att svenska också är officiellt språk i Finland. Också Milosh har frekvent betonat sina egna och sina barns språkliga rättigheter, och vänt sig till ombudsmannen.

Milosh: Om jag går till FPA, om jag går till polisen, alltså, han ska kunna svenska. [...] För att han är myndighet och han skall kunna de här två språken. Och han får betalt för det. [...] Du ska ha din service på svenska. Det är oberoende av om han är polis, om han är domare, vad som helst. Om han inte kan, då ska de byta den här mannen och hämta en som kan.

Konrad är frustrerad över att man ofta är tvungen att undervisa tjänstemän om lagen. Leonora undrar varför svenska inte finns som likställt alternativ om Finland är ett tvåspråkigt land. Också Irja undrar varför lagen inte har någon genomslagskraft – enligt henne ”borde det vara naturligt att allting skulle fungera på svenska eftersom detta är ett tvåspråkigt land”. I vårt urval från huvudstadsregionen har 14 personer av de 143 som svarat att de vill lära sig svenska förklarat detta med att landet är tvåspråkigt. Att betona landets tvåspråkighet som anledning till att man vill lära sig svenska sammanhänger med kön. Kvinnor betonar tvåspråkigheten mera än män, och landets tvåspråkighet korrelerar med om de har ett personligt intresse för tvåspråkighet.¹⁹ Ishmail har skrivit ett brev till justitieombudsmannen efter att han förlorat sitt arbetslöshetsunderstöd i samband med att han vägrat ta emot en kurs i finska efter ankomsten till Finland, då han redan talade svenska flytande. Mathieu har kontaktat myndigheter vid flera tillfällen gällande språkfrågan, både Nylands TE-central och arbets- och näringsministeriet. Frank är även i det dagliga livet uppmärksam på att tvåspråkigheten uppfylls.

Frank: Jag tycker att jag känner till mina rättigheter, jag har rätt att tala svenska med myndigheterna, och jag är noga med de tillfällen och är uppmärksam på om jag inte får tjänster på svenska. Det är något som irriterar mig, då jag inte får det, och då tar jag kontakt och skriver mejl.

Invandrarna hamnar ibland ut för påpekanden om att man ska ta seden dit man kommer (maassa maan tavalla) eller rätt skall vara rätt och lag är lag. Därför kan det vara speciellt frustrerande för invandrare att stöta på myndighetsrepresentanter som inte är beredda att uppfylla individens språkliga rättigheter, utan bryter mot gällande lagstiftning i vägran att betjäna på svenska.

Myndighetskontakter

Mary: Jag vet att det från den statliga sidan eller regeringens sida väldigt lätt blir mycket begränsat [vem] de svenskspråkiga är, att det är bara den finlandssvenska befolkningen som räknas. Och att "utlänningar har ingenting med det svenska språket att göra". Om man kommer till landet så ska man lära sig finska och då får man utbildning och då får man jobb. Och om man vill lära sig svenska och fungera på svenska, då måste man stå upp och få sin röst hörd och jobba för det. Så man måste vara väldigt aktiv.

Invandrarna kommer nästan omedelbart i kontakt med myndigheter i samband med att de kommer till och bosätter sig i det nya landet. De har ofta mer kontakt med myndigheter än jämnåriga människor som fötts i landet. Av denna anledning är myndighetskontakterna en central aspekt av invandrarnas möte med det finländska samhället och ofta mer central än kontakten med den vardagliga och informella kulturen i samhället. Myndigheter har ofta upplevts förhålla sig negativt till att nyckelpersonerna vill ha svensk service, medan människor i det dagliga livet ofta förhåller sig varierande.

Myndighetskulturen är i Finland ibland oprofessionell i och med att myndigheterna låter arbetet påverkas av de egna attityderna och använder argument som t.ex. att "det blir mer besvär" när människor frågar efter någonting "extra" eller ovanligt. I ett av enkätsvaren konstateras att personen själv krävde att få svensk service och att detta förverkligades efter tre månader. Det att myndigheterna saknar tjänstvillighet beror på att de hela tiden måste se till att de följer lagen; de gör ingenting extra och är nödvändigtvis inte allmänt taget inriktade på att vara hjälpsamma. De behöver inte vinna kundens eller klientens sympatier på sin sida för att få kunden att återvända. Därför skapar myndigheterna också lätt passiva klienter, vilket är problematiskt när det gäller invandrare som är aktiva och skapar sitt eget öde genom att byta land.

Svenska som alternativt integrationsSpråk

Rätten att välja mellan de inhemska språken, och rätten att välja svenska, är en fråga som nyckelpersonerna känner till. De upplever dock att myndigheterna inte alltid har samma kännedom. Problemet är inte endast om svenska erbjuds som alternativ – det upplevs ofta att valet av svenska ifrågasätts. Nyckelpersonerna betonar att det är deras val, inte myndigheternas. Översättaren Ioana som flyttade till Finland på grund av sin finlands-svenska man frågade på Arbetskraftsbyrån efter att hon anlät till Finland om hon kan integrera sig på svenska, och berättade att hon i Rumänien redan gått en kvällskurs i svenska. Som svar fick hon ett ”i princip”, och hon upplever att hon blev övertalad att inte välja svenska – ett val som hon nu i efterhand inte är nöjd med.

Ioana: Jag kom till Arbetskraftsbyrån, jag kunde lite svenska, det var inte mycket. [...] Man är ganska inspirerad och man tänker att nog fixas allt och allt går bra. Hon [tjänsteinnehavaren] berättade åt mig hur det går till och jag frågade om jag kan integrera mig på svenska. Hon sa nå i princip kan jag, men sen om jag vill specialisera mig inom det finns inte så många kurser. Och jag har märkt att man har en tendens när man kommer som invandrare, att man lyssnar ganska noga på vad myndigheterna säger. Så jag kollade inte, jag kände inga andra invandrare som skulle säga åt mig ”du ska börja göra så här” eller ”gå på det att göra så här”. Jag tog hennes råd och började med finska. [...] Och så länge jag valde i början det här, tog hennes råd och tog finska, så var det finska. Jag försökte kolla nu och då men det finns inte [svenska kurser]. Inte här i söder, nä, inte från Arbetskraftsbyrån. [...] Det var hennes svar och på något sätt var det mitt fel, att jag skulle ändå börja tagit svenska kurser. Men då när du kommer [till ett nytt land], du har ingen självkänsla och självsäkerhet. Jag hade inte all information om att ta ett bra beslut och ett informerat beslut.

Ioana ångar sitt val av finska som officiellt integrationsSpråk, och uppfattar att hon hade lärt sig svenska snabbt om hon upplevt att det var ett alternativ. Hon läste finska i ett år, och lärde sig enligt egen bedömning inte mycket. Hon uppfattar att hon trots den officiella integrationen på finska själv har integrerat sig på svenska, men att det hade gått snabbare om hon

fått integrationsutbildningen på svenska. Detta val ångrar hon inte. Också Ishmail har upplevt att Arbetskraftsbyråns perspektiv är att *”om du vill leva i det här landet, måste du vara finskspråkig”*. Alexander betonar på sin sida att myndigheternas information gällande de språkliga möjligheter vid ankomsten till Finland är bristfällig. Detta är ett tema han diskuterat mycket med sina studerande och med arbetsimmigranter, som delat hans åsikt. Han är besviken efter att ha bevittnat samma process i flera år – han anser att perspektivet att det behövs endast finskspråkig integration är kortsiktig.

Alexander: Man får ingen information om den där svenska möjligheten, om svenska institutioner, svenska stödmekanismer och sådant. Det är allt på finska, det man får. Så vid den där första instansen, man sviker där. Men jag tror också att hur man skulle åtgärda det är väldigt svårt. Det är en attitydförändring som krävs. Och det är faktiskt, man måste se Finland som en del av ett mångkulturellt Europa. Man kan inte påstå att det bara är ett enspråkigt land, det går inte.

Hakim betonar att strukturen på integrationsutbildningen är designad för finska. Även han har upplevt att den allmänna attityden bland myndigheter är att invandrare ska integreras på finska, och att svenska som alternativ inte alltid ens erbjuds. Han har tidvis, medveten om sina rättigheter, varit tvungen att betona att beslutet är hans och inte tjänstemännens. Han betonar att detta dock inte är tjänstemännens fel, och att hans val av svenska i vissa fall även bemötts av förståelse, och att man beklagat att inte mer kan göras för honom, eftersom systemet är uppbyggt så att invandrare ska integreras på finska.

Svenska som expeditionsspråk

En minoritet av invandrarna har blivit erbjudna svenska som expeditionsspråk av olika myndigheter. Av respondenterna i vår enkätundersökning har 58 personer (23%) svarat att de blivit erbjudna svenska som expeditionsspråk av olika myndigheter, medan 142 personer inte har erbjudits denna möjlighet.²⁰ Resultaten visar att detta inte följer principen om

landets och de ifrågavarande orternas tvåspråkighet. Utifrån *de jure* formella utgångspunkter borde båda språken erbjudas till alla invandrare som expeditionsspråk, i synnerhet eftersom många invandrare från germanska språkgrupper har lättare att förstå svenskspråkiga blanketter än finskspråkiga. På detta sätt skulle man också betrakta invandrarna som myndiga medlemmar av samhället, som har rätten att själva välja vilket språk de vill börja använda i sitt samhällsliv. En sådan myndighetsansats skulle också i högre utsträckning motsvara den agentur, som invandrarna ofta besitter, och som gör det möjligt för dem att själva ta beslut om sitt eget liv och göra aktiva val.

Frågeformuläret för vår undersökning innehöll också en öppen fråga om var svenska har erbjudits som expeditionsspråk i det finländska samhället.²¹ I 51 svar omnämns en eller flera instanser. Mest omnämmanden får Magistraten/lokala registerbyrån (19 st.), FPA (18 st.), hälsovårdssektorn (10 st.), polisen (8 st.), socialbyråerna (6 st.), Skatteverket och Invandrarverket (4 st.). Enstaka omnämmanden får också Helsingfors universitet, bankerna, bostadsförmedlingen, Trafi, Arbetskraftsbyrån, Näringslivsbyrån och kommunerna. I 10 svar nämns emellertid att svenska erbjudits som expeditionsspråk överallt och av alla myndigheter, vilket således pekar på en viss beredskap från myndigheternas sida att erbjuda svensk service.

Det generella perspektivet bland nyckelpersonerna är att det råder brist på kunskaper i svenska hos myndigheterna, och att det inte heller finns ett speciellt stort intresse bland tjänstemännen att erbjuda svenskspråkig betjäning. Ayanna betonar att det sällan finns någon tjänsteman på plats som talar bra svenska, och att man måste vänta länge på svar då man kontaktar myndigheterna på svenska. Alexander har varit med om att en tjänsteman bara gett sig av.

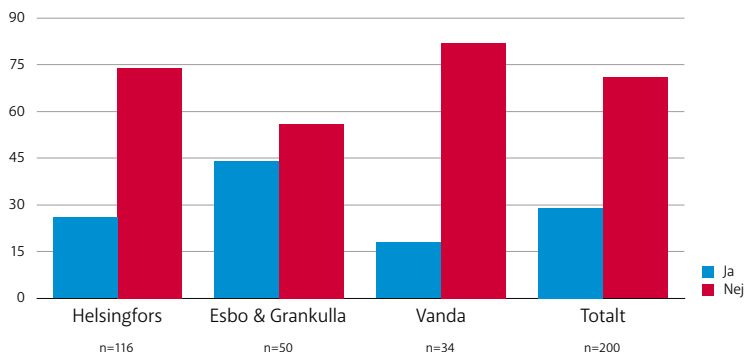
Alexander: Jag gick till skattekontoret i Esbo, och det var en kvinna, hon verkade inte prata engelska eller svenska, så jag satt och väntade. Hon hade två eller tre klienter, och vi skulle titta på mitt skatteformulär för det där följande året. Och jag blev ombedd att sätta mig, så jag satt, jag satt ungefär en halv timme, 45 minuter och sen gick hon. Hon bara gick. Och jag tänkte att hade hon gått [för dagen], jag visste inte riktigt, men hon kom inte tillbaka. Och så gick jag till disken och jag frågade

"den där kvinnan jag väntade på, kommer hon tillbaka" och hon [vid disken] sa "nä nej hon har gått för dagen". Så hon gick och sa ingenting, och jag satt där och det var ingen som... Jag var den sista men det var fortfarande vid arbetstid, det var före klockan tre. Dom skulle stänga klockan fem eller nånting sånt. Men ingen sa något, nej hon hade bara gått hem för dagen och inte sagt någonting. Jag blev så paff att jag bara gick, tror jag. Jag tror inte att jag gjorde nånting.

Vera som inte bott länge i Finland har redan hunnit uppleva språkproblemet vid flera instanser. Hon registrerade sig som svenskspråkig, men uppfattade att det inte gick speciellt bra att använda svenska vid magistraten, och att hon inte blev speciellt väl bemött. På polisen gick det inte överhuvudtaget att tala svenska; Vera skulle förlänga sitt uppehållstillstånd, och hos utlänningspolisen pratade ingen svenska, vilket hon uppfattade som märkligt eftersom all deras information borde finnas tillgänglig även på svenska. Även Mary har hört att det varit mycket svårt att söka uppehållstillstånd och arbetstillstånd på svenska – processen blir besvärligare.

I enkätaterialet existerar ett klart samband mellan huruvida man erbjudits svenska som expeditionsspråk och hemkommun. Det visar sig att svenska har erbjudits i klart högre grad i Esbo än i Helsingfors och Vanda.²² Detta åskådliggör hur kommunernas struktur, som har följer för de lokala myndigheternas egenskaper, sammanhänger med huruvida personer erbjuds svenska. I Figur 4 nedan illustreras sambandet mellan hemkommun och frågan huruvida man erbjudits svenska som expeditionsspråk. Resultaten är anmärkningsvärda i och med att hemkommunen i så stor utsträckning förklarar huruvida man erbjudits svenska eller ej.

Figur 4: Erbjuden svenska i de olika kommunerna

Sambandet mellan hemkommun och huruvida man erbjudits svenska är tydligt och statistiskt signifikant.²³ Resultatet återspeglar kommunens språkliga status, så att ju större svenskspråkig minoritet på orten (i procent) och därmed ju mer tvåspråkig ort, desto större andel invandrare har erbjudits svenska som expeditionsspråk.

Ett starkt samband existerar mellan utbildning och huruvida man erbjudits svenska som expeditionsspråk, så att ju högre utbildning man har, desto mer erbjuds man svenska som expeditionsspråk.²⁴ Samma förhållande gäller sambandet mellan erbjudande om svenska som expeditionsspråk och socioekonomisk ställning. De som har högre socioekonomisk ställning²⁵, har också oftare erbjudits svenska som expeditionsspråk.²⁶ Orsaken till detta resultat kan vara att resursstarka personer förstår att begära expedition på svenska, eller alternativt att myndigheterna erbjude

der olika service till olika samhällsgrupper. Båda förklaringarna innebär problem med hänsyn till att alla individer har samma rätt att själva välja vilket språk de vill använda.

En klar åldersskillnad existerar mellan dem som har erbjudits svenska och de som inte har erbjudits svenska. De som har erbjudits svenska är i genomsnitt födda 1976 medan de som inte har erbjudits i genomsnitt är födda 1972. Skillnaden mellan grupperna är således fyra år, i medeltal, vilket kan betraktas som en stor skillnad.²⁷ Det är svårt att hitta övertygande sociologiska förklaringar till detta förhållande. Arbetslivsrelaterade förklaringar, som att tjänstemän skulle erbjuda svenska till unga människor för att förbättra deras ställning på arbetsmarknaden, är inte trovärdiga, eftersom denna studie visar att invandrare huvudsakligen uppmanas av myndigheterna att lära sig finska för arbetsmarknadens behov.

Det är möjligt att inte heller förklaringar som anknyter till livscykeln är trovärdiga, som t.ex. att man har småbarn och pga. lediga dagvårds- eller skolplatser skulle bli erbjuden att tala svenska med myndigheterna, eftersom det har visat sig vara svårt för invandrarfamiljer att få svensk-språkiga dagvårdsplatser. Alternativt utgår myndigheter från att yngre människor kan flera språk eller har mera potential att lära sig olika språk. En tolkning kan vara att unga människor har en större kännedom om sina språkliga rättigheter, och en större vilja att försvara dessa. Mer djupgående analyser borde genomföras för att på ett trovärdigt sätt kunna förklara den befintliga åldersskillnaden.

Ingen skillnad existerar mellan erbjudandet av svenska som expeditionsspråk, och vilket år man flyttat till Finland. Man kunde hypotetiskt tänka sig att ju längre tid man varit i landet, desto större vore sannolikheten att möta svenska hos myndigheterna, men detta är inte fallet. Det motsatta antagandet skulle vara att myndigheternas kapacitet att erbjuda svenska antingen har försämrats eller förbättrats under årens lopp i och med förändringen i befolkningens språkliga struktur, men detta ser heller inte ut att få stöd av resultaten, eftersom ingen skillnad existerar.

Inte oväntat har kunskaper i svenska också ett samband med huruvida man erbjudits svenska eller ej.²⁸ Svenska erbjuds sålunda som expeditionsspråk i högre utsträckning till sådana personer som redan har vissa kunskaper i svenska, och av dessa kunskaper är förmågan att förstå svenska den viktigaste språkliga förmågan. Detta är också helt förståeligt mot bakgrund av myndigheternas möte med invandraren. I sådana kontakter

görs en bedömning av på vilket språk kommunikation kan ske, och ifall en person kan förstå svenska, är det naturligt att man försöker kommunicera på svenska ifall språkkunskaperna räcker till.

En multivariat modell som består av variablerna *utbildning*, *socioekonomisk ställning*, *hemkommun*, *förmåga att förstå svenska*, *förmåga att tala svenska* och *hemlandets dominerande språkgrupp*²⁹ förklarar 22,4 % av variansen i huruvida man erbjudits svenska som expeditionsspråk eller inte. En sådan modell förklarar alltså rätt så mycket av variansen. Myn-digheternas erbjudande av svenska som expeditionsspråk sammanhänger sålunda med orten personerna bor på, med deras sociala position och med deras språkliga profil. I Tabell 2 (mca-analys³⁰) ser man hur viktiga de olika variablerna, såsom utbildning, kommun och social ställning, är i förhållande till varandra.³¹

Tabell 2: Multivariat modell med faktorer som förklarar huruvida man erbjudits svenska som expeditionsspråk; variabelernas relativa betydelse

		Eta	Beta: De andra variablerna konstanta
Erbjuden svenska	Utbildning	,241	,123
	Kommun	,226	,175
	Tala	,163	,112
	Förstå	,219	,071
	Socioekonomisk index ²	,297	,222
	Språkgrupper	,310	,240

Erbjuden svenska genom Utbildning, Kommun, Tala, Förstå, sei2, språkgrupper

De olika variablerna samverkar med de andra variablerna, så att en del av deras förklaringskraft försvinner när man beaktar den betydelse de andra variablerna har.³² Utbildningen och förmågan att förstå svenska minskar mest i betydelse som förklarande variabler när de övriga variablerna hålls konstanta. Detta innebär att skillnaderna mellan utbildningskategorierna och mellan dem som förstår och inte förstår svenska skulle minska mycket ifall personerna vore lika enligt de andra kategorierna. Tabell 2 visar att hemlandets dominerande språkgrupp och socioekonomisk ställning³³ är de mest betydande variablerna både när andra variabler inte beaktas, och

när de andra variablerna hålls konstanta. Vi kan sålunda sammanfatta på följande sätt: Huruvida man blir erbjuden svenska som expeditionsspråk eller inte sammanhänger med personens rätt stabila sociala bakgrundsfaktorer.

Kampen om svenskspråkiga myndighetsdokument

Det faktum att invandrarens förmåga att läsa och förstå svenska är så central i anslutning till frågan om myndigheter har erbjudit svensk service, betonar ”blankettsvenskans” betydelse. Med andra ord erbjuds svenska till sådana invandrare som kan läsa och förstå svenska. Den service som erbjuds ges oftast i form av svenskspråkiga blanketter och dokument. Men detta betyder ändå inte att invandrarna aktivt skulle erbjudas svenska blanketter och dokument – snarare blir invandrarna många gånger tvungna att kräva att få dessa.

De som kan läsa eller förstå svenska blir däremot i högre utsträckning erbjudna service på svenska; detta uppfylls dock inte alltid. Konrad har å sin frus vägnar, som har integrerats på svenska, varit tvungen att förklara för myndigheter att det inte går att han hjälper till med finskspråkiga dokument som hon skall underteckna – personen som undertecknar måste själv förstå vad hon fyller i. Han poängterar att engelskspråkiga formulär ges då man ber om svenskspråkiga.

Ioana fick länge hjälp av sin finlandssvenska man med sina myndighetsdokument som alla kom på finska. Efter en lång tid fick hon veta att hon kunde ändra sitt officiella språk till svenska. Hennes man kände inte till invandringsfrågor, och således var de inte medvetna om att det fanns möjlighet att byta språk. Också Mary betonar att det i början ofta råder osäkerhet om hur saker kan skötas, och det ges inte tillräcklig information om vad det innebär att välja språk vid ankomsten.

Italienska Leonora har precis som rumänska Ioana ändrat sitt dokumentspråk till svenska. Då hon fick information på finska måste hon använda Google Translate. Hon talar inte svenska, men kan läsa och förstå de svenskspråkiga blanketterna; hon betonar att det med tysk-engelsk-italiensk språkbas är lätt att härleda den svenska vokabulären. Detsamma påpekas av Hakim, som också valt svenska som dokumentspråk på samma

grunder – han uppfattade svenska som lätt att förstå. Vid Skatteverket var de förvånade då Leonora bytte språk, och frågade orsaken av henne.

Leonora: Also Vero I have changed. Yes. They were very surprised. They asked me "why do you want to change?". And I said "because I don't understand Finnish". They had sent me the reminder that I have to pay something [in Finnish] and I didn't understand any of it. [...] And I said "okay do me a favor and send it in Swedish please, at least I get the point." Kela I changed as soon as she [my daughter] came to Finland, because she had Swedish Kela. And it's very similar to German. It's very, very similar. [...] In Finnish I wouldn't even now what. But in Swedish it does click because the word and the verbs structures are very easy.

Ayanna, som flyttat från Oravais där hon integrerats på svenska, fick efter ankomsten till huvudstadsregionen alla papper på finska, vilket hon inte tyckte om. Dalmar får ännu sina FPA-papper på finska, vilket irriterat honom. Även Alexander har trots att han är registrerad som svenskspråkig fått FPA-informationen på finska, och det ändrades först efter att han två gånger bett att få informationen på svenska. Hamid, Vera och André har huvudsakligen fått dokument på svenska – det språk de valt.

Intresse för svenska

Frågeformuläret som skickades till 1000 invandrare i huvudstadsregionen innehöll också en fråga som lydde: "Skulle du ha valt svenska som alternativ ifall det erbjudits". När det gäller möjligheten att välja svenska som expeditionsspråk svarar 56 personer att de skulle ha valt svenska ifall det erbjudits, 40 personer vet inte om de hade valt svenska, och 144 personer hade inte valt svenska som expeditionsspråk.

Det är också intressant att titta närmare på vilka personer som skulle ha valt svenska som expeditionsspråk ifall det erbjudits. Frågan hänvisar till ett aktivt val av språk, så att man väljer det ena språket framom det andra. Det är en rätt krävande situation att hos myndigheterna aktivt välja ett minoritetsspråk som integrationspråk. Det kan med andra ord antas att många individer inte vill göra det. Ett sätt att närma sig frågan om in-

tresse för svenska är att korstabulera frågan om huruvida man erbjudits svenska som expeditionsspråk med frågan om huruvida man valt svenska ifall det erbjudits. Av alla respondenter har 142 personer inte erbjudits svenska som expeditionsspråk. Av dessa 142 personer skulle 38 personer ha valt svenska, 23 personer vet inte om de hade valt svenska, och 77 personer skulle inte ha valt svenska. Man kan alltså konstatera att 27 % av dem som inte blev erbjudna svenska skulle ha valt svenska, och av alla respondenter har 15 % blivit utan detta alternativ mot sin vilja. I Tabell 3 illustreras dessa siffror.

Tabell 3: Erbjuden svenska genom intresse att välja svenska ifall det erbjuds

		Skulle man ha valt svenska ifall det erbjudits				
		Ja	Nej	Vet ej	Bortfall	Total
Har svenska erbjudits som alternativ	Ja	13	29	8	8	58
	Nej	38	77	23	4	142
	Vet ej	4	32	9	3	48
	Bortfall	1	6	0	2	9
	Totalt (n)	56	144	40	17	257

Tabellen visar att den största gruppen av dem som inte har erbjudits svenska inte heller skulle ha valt svenska (77 personer) om det erbjudits. Dessa utgör 33 % av svaren (bortfall exkluderat). Denna grupp är onåbar för svenska integrationstjänster. Även de 29 personer som har erbjudits svenska men ändå inte skulle välja svenska ifall det erbjuds, är onåbar för svenska integrationstjänster. Också dessa personer står utanför den målgrupp som eventuellt kunde komma på fråga gällande svenska integrationstjänster. Sammanlagt står dessa kategorier för 45 % av respondenterna, vilket visar att under hälften av ett slumpmässigt urval av utländska medborgare i huvudstadsregionen inte är intresserade av att bli integrerade på svenska. Den intressanta gruppen utgörs av de 38 personer som skulle ha valt svenska ifall det erbjudits. Gruppen utgör 15 % av svaren.

Det är svårt att hitta klara samband mellan att man skulle ha valt svenska som expeditionsspråk ifall det erbjudits och olika variabler. Ett samband existerar emellertid mellan att ha erbjudits svenska och hemkommun bland dem som *inte* skulle ha valt svenska som expeditionsspråk, men inte bland dem som skulle ha valt svenska. Detta innebär att kommu-

nens tvåspråkiga struktur medför ett större utbud av svenska, men innebär inte nödvändigtvis att sådana invandrare skulle nekas svenskspråkig service som skulle vara intresserade av det pga. att hemkommunen inte erbjuder svensk service.

Detta faktum antyder att svenska utgör en extra service och tillgång för invandrare i sådana kommuner där det svenska inslaget är större, men det innebär inte att invandrare med intresse för svenska i huvudstadsregionen inte skulle erbjudas detta alternativ pga. sin hemkommun. Det är alltså skäl att påpeka att en del invandrare inte erbjuds svenska som expeditionsspråk, trots att de skulle vilja välja det, men det går inte att utpeka deras hemkommun som skyldig till denna brist.

Kunskaperna i svenska har ett samband med frågan huruvida man skulle ha valt svenska ifall det erbjudits. Om man kan svenska skulle man ha valt svenska ifall det erbjudits.³⁴ Det är ganska självklart att man skulle ha valt svenska ifall man kan svenska och det är också väntat att läsförmågan är viktigare än förmågan att förstå. När myndigheter gör val om huruvida de erbjuder svenska så görs bedömningen utgående från kundens förmåga att förstå svenska. Däremot gör individen själv sina bedömningar i högre grad utgående från sin förmåga att t.ex. kunna läsa blanketter och formulär och förstå vad det står på dem. Ett exempel på detta är Leonoras val av svenska som blankettspråk trots att hon inte talar språket – hon talar flera europeiska språk och uppfattar svenska som lättförståeligt i jämförelse med finska.

En multivariat modell där intresset att välja svenska som integrationspråk analyseras med hjälp av ett antal variabler erbjuder intressant information om de faktorer som har betydelse med tanke på den potentiella målgruppen för svenskspråkig myndighetservice.³⁵

Tabell 4: Multivariat modell med faktorer som förklarar intresset för svenska (MCA)

			N	Förutspått medeltal		Avvikelse	
				Juste-rat	Ojuste-rat	Juste-rat	Ojuste-rat
Svenska alternativ	Utbildning	Grundskola, folkskola	10	,30	,10	-,003	-,206
		Utbildning andra stadiet	44	,30	,31	-,008	,003
		Högskola, institut	31	,35	,30	,052	,000
		Universitet	80	,29	,33	-,016	,024
	Tala	Nej	146	,25	,31	-,056	,004
		Ja	19	,74	,27	,434	-,029
	Förstå	Nej	132	,23	,28	-,076	-,024
		Ja	33	,61	,40	,303	,094
	Skriva	Nej	148	,25	,31	-,053	,002
		Ja	17	,76	,29	,462	-,017
	Läsa	Nej	144	,24	,25	-,067	-,056
		Ja	21	,76	,69	,459	,387
	Socio-ekonomiskt index2	Arbetare	45	,38	,34	,075	,034
		Tjänstemän	29	,24	,19	-,062	-,109
		Led. tj.män & Företagare	28	,18	,24	-,124	-,064
		Övriga	63	,33	,36	,030	,054
	Språkgrup-per	Skandinaviska språk	8	,88	,51	,572	,211
		Finsk ugriska	29	,21	,24	-,096	-,066
		Germanska	18	,11	,10	-,192	-,207
		Övriga euro-peiska	32	,09	,14	-,209	-,166
		Ryska	28	,29	,28	-,017	-,026
"Finska"		3	,00	,08	-,303	-,224	
Övriga		47	,51	,53	,208	,227	

Svenska alternativ genom Utbildning, Tala, Förstå, Skriva, Läsa, Socioekonomiskt index2, Språkgrupper

Tabellen ovan illustrerar intressanta resultat. Den socioekonomiska ställningen påverkar intresset för svenska. Intresset är mindre högre upp i den

sociala hierarkin. Detta avspeglar kanske ett förhållande där de som är samhälleligt etablerade är konventionella, och accepterar de dominerande och de rådande villkoren och språkliga förhållandena. För människor i lägre sociala positioner kan svenskan utgöra ett medel för socialt avancemang och man är därför beredd att välja ett annat språk för integration. Den språkliga förmågan i svenska har en betydelse i alla olika fall på så sätt att de som kan svenska också skulle ha valt svenska i högre utsträckning.

Skillnaden ökar för skrivförmågans, talförmågans och förståelseförmågans del när de övriga variablerna hålls konstanta, vilket innebär att exempelvis den skriftliga förmågans betydelse för intresset att välja svenska döljs delvis av det faktum att de som kan och de som inte kan skriva skiljer sig på de andra variablerna, som t.ex. utbildning och socioekonomisk ställning. Om de vore lika på de andra egenskaperna så skulle deras intressera av att välja svenska variera ännu mer, och den skriftliga förmågan i svenska skulle vara ännu viktigare. Däremot är läsförmågan mycket viktig under alla omständigheter, vilket innebär att oavsett om personerna när det gäller övriga egenskaper är lika eller olika, så tenderar de som kan läsa svenska att i mycket högre utsträckning välja svenska än de som inte kan läsa svenska.

Tabell 5: Multivariat modell med faktorer som förklarar intresset för svenska och variablernas inbördes betydelse

		Eta	Beta
			De andra variablerna konstanta
Svenska alternativ	Utbildning	,055	,116
	Tala	,341	,023
	Förstå	,330	,103
	Skriva	,340	,013
	Läsa	,381	,322
	sei2	,156	,141
	språkgrupper	,456	,369

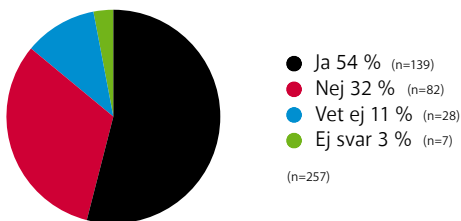
Svenska alternativ by Utbildning, Tala, Förstå, Skriva, Läsa, sei2, språkgrupper

Den modell som tillämpats i denna studie förklarar avsevärt mycket (31,7 %) av variationen i intresset att välja svenska som expediti-

språk. Den klart viktigaste variabeln är vilken språkgrupp som dominerar (skandinavisk, germansk, övrig europeisk, finsk ugrisk, ”finsk”, övrig) inom det land som respondenten kommer från. Invandrarnas ursprung har med andra ord en stor betydelse för huruvida man vill välja svenska som expeditionsspråk eller inte. Det är också väntat att nordborna, med skandinavisk språklig bakgrund, tenderar att välja svenska i högre grad än andra grupper. Det är emellertid förvånande att de som kommer från germanska språkområden i så liten utsträckning skulle välja svenska som expeditionsspråk.³⁶

När samma fråga om potentiellt intresse för svenska ställs som en mer öppen och inklusiv strategi att lära sig båda språken så ökar andelen individer som har intresse för svenska. Detta betyder att människorna har ett tvåspråkigt intresse, så länge som det inte innebär val av ett språk på det andra språkets bekostnad. Det är med andra ord betydelsefullt att som målgrupp betrakta hela den del av invandrarbefolkningen som är beredd och intresserad av att lära sig svenska och eventuellt vill ha vissa av sina integrationstjänster på svenska, och kanske vill variera sin språk användning kontextuellt. Ibland vill man kanske använda svenska och ibland finska, beroende på sammanhang eller samhällssfär.

Frågan om språkval får alltså inte bli en fråga om antingen eller, såsom myndigheterna ibland resonerar. Belägg för att en sådan inställning ibland existerar bland myndigheterna förekommer i intervjuerna, där nyckelpersonerna konstaterar att myndigheter avrått dem från att välja svenska som expeditionsspråk. Figur 5 talar sitt tydliga språk om att invandrarna är öppna för inläring av flera olika språk, och att majoriteten av invandrarna (54 %) inte anser att de har en begränsad kapacitet i språkinläringen.

Figur 5: Intresse för att lära sig finska och svenska

Eftersom vi har att göra med en målgrupp för svenskspråkig service och integrationstjänster, blir det intressant att analysera samband mellan intresset att lära sig båda språken och olika variabler.³⁷

Intresset för tvåspråkighet hänger samman med uppfattningen om att man kan integreras på svenska i Finland³⁸ men sambandet är inte starkt. Det är intressant att alla som anser att man kan integreras på svenska i Finland men inte har erbjudits svenska (18 personer) vill lära sig båda språken. Av 22 personer som anser att man kan bli integrerad på svenska, och som också har erbjudits svenska som expeditionsspråk, har 19 personer ett intresse för att lära sig båda språken. Fördelningen är betydligt jämnare bland dem som inte anser att man kan integreras på svenska i Finland oavsett om man erbjudits svenska eller inte. Detta samband kan tänkas tyda på ett allmänt språkligt intresse och en kunskap om Finlands tvåspråkighet. Ett starkt samband existerar mellan att man skulle ha valt svenska som expeditionsspråk ifall det erbjudits och intresset att lära sig båda språken.³⁹ Inte oväntat har kunskaper i svenska också ett samband med huruvida man är intresserad av att lära sig båda språken.⁴⁰

En slutsats av analyserna är att målgruppen i viss utsträckning skapas av myndigheterna i deras val att erbjuda svenska till vissa men inte till andra. Eftersom det finns ett samband mellan ett flertal olika variabler och frågan *huruvida man erbjudits svenska*, medan däremot nästan inga samband existerar mellan *intresse att välja svenska* (eller lära sig båda språken) och de olika variablerna, verkar det som språkliga integrationsstrategier i viss utsträckning skulle bero på myndigheters top-down-styrning av språkval. Samma intresse förekommer alltså i olika grupper, oavsett kön, ålder, hemkommun eller utbildning, men alla grupper erbjuds inte möjligheten jämlikt, utan tillgången till svenska som integrationspråk sammanhänger med individens rätt stabila sociala egenskaper såsom härkomst, hemort, utbildning och social ställning.

Fortsatta analyser av de mekanismer för hur invandrarna blir erbjudna svenska som ett expeditionsspråk skulle vara nödvändiga för att kunna förstå orsakssambanden bättre. Handlar tillgången till svenska om finländsk myndighetskultur, som ibland ställer samhällsmedlemmen i en passiv klientposition, eller finns det trots allt andra orsaker som kan kopplas till individens intressen, motiv och strategier? Enkätmaterialet kan inte på något uttömmande sätt besvara dessa frågor, men intervju-materialet antyder att invandrarna själva måste göra aktiva val gällande

språkanvändning och -anpassning, som är ett resultat av myndigheternas varierande beredskap att betjäna på svenska.

Språkval och språkbyte i myndighetskontakter

Eftersom bristen på kunskaper i svenska enligt nyckelpersonerna är allmän i huvudstadsregionen, måste de själva växla mellan språken. André brukar övergå till engelska. På östra Helsingfors FPA var det svårt att hitta någon som kunde svenska, och på FPA i Vanda använder Andrés fru engelska. Ioana är också van att använda engelska, till exempel i hälsovården. Också på magistraten blev hon och hennes finlandssvenska man betjäna- de på engelska. Hon betonar att hon inte tror att det är fråga om kunnande eller vilja – hon tror att tjänstemännen känner sig osäkra och inte vågar försöka på svenska. Samma erfarenhet har Frank, som i enkla ärenden in- susterat på att tjänstemannen prövar på svenska.

Frank: Ibland när jag vet att det är jätte enkla saker, som gällande EUs sjukvårdskort, FPA skulle beställa det. Jag frågade om hon [tjänsteinnehavaren] talar svenska, hon sa att hellre finska, men jag sa att jag vill ta det på svenska för det var en enkel sak. Och det gick, fast hon talade inte så många ord.

Vera som vid ankomsten till Finland väntade sig tvåspråkighet fick också nöja sig med engelska både på FPA och vid arbetsförmedlingen. Hon be- tonar att hon upplever att det saknas vilja bland myndigheterna att kom- municera på svenska. Bemötandet vid Svensk socialservice är hon dock mycket nöjd med. Hamid betonar att det är sällan någon talar svenska, så han använder oftast finska hos myndigheterna. Konrad berättar att han ofta får respons på engelska då han inleder på svenska, trots att han talar finska bättre än engelska. Också av resursmässiga orsaker sköter han ofta ärenden på finska – det går snabbare och mer smärtfritt, om man har tids- brist. Han har dock upplevt att det fungerat bra hos skattemyndigheterna.

Det är en anmärkningsvärd manifestation av invandrarnas agentur att de väljer att byta språk när myndigheter inte förmår ge service på svenska. I många fall är invandrarna resursstarka individer med livserfarenheter

som hjälper dem att bemöta det finländska samhällets utmaningar. Men många gånger behöver också de myndigheternas stöd och hjälp för att klara sig.

I akuta situationer är det viktigt att kommunikationen fungerar. Mary stötte på problem då hon snabbt behövde en tetanus-spruta efter att hon stigit på en spik. Eftersom det var sommar var alla läkare som kunde svenska eller engelska på semester och hon kunde inte förklara vad hon behövde. Hon fick en bekant att skriva en lapp på finska som hon sedan gick omkring med på hälsostationen. Mary undrar varför det är så svårt att få hälsovård på svenska, trots att det i hennes stadsdel, på Drumsö, bor så många svenskspråkiga. Också i samband med att hennes man avlidit stötte hon på språkbarriären. Trots att han var finlandssvensk, och hon själv har anmält svenska som språk till myndigheterna, fick hon alla papper på finska. Sin mans arvsdokument hade hon på svenska, men det dokumentet förstod man inte hos myndigheterna.

Mary: I och med att det här officiella pappret var på svenska, att dom kunde inte förstå det, och dom tog inte emot det, så kunde jag inte få igenom min sak på svenska. Så att då måste [...] vi ringa upp till den här byrån i Borgå som hade gett ut dom här pappren på svenska så att de skulle tala med den här myndigheten i Helsingfors och förklara att det där pappret var rätt gjort och att det var legalt och allt det där. Bara på grund av att dom [tjänsteinnehavarna] inte kunde läsa och förstå det [...]. Så att det var mycket, mycket besvär just på grund av språket, att det inte gick. Så jag måste gå tillbaka till samma registreringsstation tre gånger för att få den där ena saken på svenska gjort. Så att i sådana frågor som är lite ovanliga, om man vill ha allt på svenska, så där har jag upplevt ganska mycket krångel.

För Milosh, som bara har grundkunskaperna i finska, har svenskspråkigheten skapat problem i samband med att han blev stannad av en polis. Han frågade vad det var frågan om på svenska men fick svar på finska. Han förstod inte vad polisen sade, vilket han också berättade på finska, men polisen vägrade tala svenska. Milosh blev sedan hållen i 45 minuter mitt på Ring ettan, med barnen väntande i bilen, och upplevde det som obehagligt när alla förbipasserande tittade. Nästa dag gick han till polisstationen och

reklamerade över att han inte fått använda svenska. Också Milosh uppvisade stark agentur – han gick inte med på vad som helst, utan opponerade sig mot myndigheternas konkreta top-down-inriktade språkstrategi.

Ett ofta förekommande problem, med följder som sträcker sig längre in i livssfären, är hur barndagvården och skolan är organiserade. Flera av nyckelpersonerna har upplevt samma svårigheter att få sina barn placerade i svenskspråkiga dagis och skolor, och några har hört om dylika fall. För de personer som har en finlandssvensk partner har det varit lätt att ordna, men för de par där båda föräldrarna haft utländsk bakgrund har det varit mycket svårt – även i de fall där föräldrarna haft svenska som integrationsspråk. Mary betonar att hon hört att det är väldigt svårt att få plats på svenskt dagis om man inte har svenska som modersmål, även om man studerar det som andra eller tredje språk. André har försökt få plats för barnen i flera olika svenskspråkiga dagis och skolor.

André: Jag hade också svårigheter att hitta skola för mina barn. Svårt att hitta. För att vi gick till skolan och sa att vi vill byta skola för våra barn till svenska. Dom undrade 'varför?! Varför vill ni byta, ni kommer från utlandet? Ni kommer från Rwanda, varför vill ni inte tala finska?'. Så vi sade 'Jaha, vi har två språk, vi har finska och svenska. Vi måste välja. Vi pratar svenska.'. Så för att vi pratar svenska, vi vill stödja våra barn. Dom sa 'Nej, nej, nej, ni måste också lära er finska, så att ni kan stödja era barn i finska språket'. Så vi hade svårigheter. När vi flyttade till Vanda, så fick vi en plats, svenska platsen i Dickursby. Ja, så när vi bodde här i Helsingfors hade vi svårt att hitta skola på svenska. Det var svårt för våra barn. [...] I Kvarnbäcken så pratade vi med rektorn där och han sade nej. Så vi gick till Östra centrum, den skolan fick vi inte plats på. Vi gick till Gårdsbacka, vi kunde inte hitta plats, så barnen var i finska skolan, på finska dagis.

André och hans fru talar båda svenska, och de anser att de kan stödja barnen bättre i skolgången om de förstår barnens skolspråk. Nu går barnen i svenskspråkig skola och på svenskspråkigt dagis, och det har fungerat bra. André och hans fru har inte för avsikt att flytta vidare – de har ansökt om medborgarskap. Men även om in- och utflyttning alltid i viss utsträckning förekommer så är det ingalunda till nackdel för ett samhälle att människor

flyttar vidare. Med människorna rör sig även idéer och olika slags resurser, vilket Förenta Staternas historia vittnat om (Henricsson & Lindblad 1995). USA:s utvecklingshistoria under de senaste århundradena kan delvis förklaras med den omfattande migrationshistorien. Också ursprungsländerna har utvecklats som en följd av dessa migrationsrörelser. Emigranterna har skickat hem pengar och återvandrarerna har fört med sig sociala och teknologiska innovationer tillbaka till hemländerna.

Mobiliteten innebär inte en resursförlust för mottagarsamhället, även om exempelvis knappa välfärdstjänster också ges till människor som sedan flyttar vidare. Det finlandssvenska har genom tiderna tjänat på förmågan att integrera nya kulturella element och sociala grupper, framför allt på de omfattande kontakterna till Sverige och Nordamerika. En styrka och social kapacitet har skapats inom gruppen genom den mångfald som gruppen idag består av.

Invandraren kan uppleva svårigheter både från svenskt och finskspråkigt håll – det är svårt att få barnen in i det svenskspråkiga dagvårds- och skolsystemet, och samtidigt svårt att få förståelse för språkvalet från finskspråkigt håll. Hamid har idag alla barn på svenskspråkigt dagis och i svenskspråkig skola, men han har stött på negativa attityder hos myndigheterna på grund av språkvalet. Efter sin ex-frus död hade han ett möte med en socialarbetare från Helsingfors, som undrade varför han ”måste ha barn i svensk skola” då svenska inte är hans modersmål. Han betonar att han aldrig kommer att glömma socialarbetarens ord. Milosh har försökt få en plats för sin dotter på svenskspråkigt dagis, men har inte lyckats. Milosh poängterar att det inte verkar finnas tillräckligt med svenskspråkiga dagisplatser. Detta är problematiskt med tanke på skolans och barndagvårdens centrala roll inom integrationstematiken. Han har till och med vänt sig till ombudsmannen, men till slut tröttnat på att kämpa och gett upp. Nu är hans barn i finskspråkig dagvård.

Milosh: Jag fick liksom fightas med dem, liksom upp och ner och ut, näe jag vill ha svenska! Svenskasvenskasvenskasvenska! Till sist blev de trötta och ingen ringde något mera. [...] Jag försökte, hundra gånger. Jag har gått till ombudsmannen. Jag tänkte att hördu, alltså jag vet att jag är utlännning från Kosovo, allt det där, men alltså jag vill att mina barn ska lära sig svenska, för att finska kommer de att lära sig ändå. Men alltså dom har en [negativ attityd], antydde på det sättet att varför ska det behövas.

När nyckelpersonerna har använt svenska som servicespråk har attityderna varierat. André har upplevt att svenskkunniga har varit positivt överraskade av hans språkval, men då han talat svenska med personer som inte kan språket har han stött på negativa attityder. Det faktum att myndigheterna öppet har negativa attityder till kunder representerar en sammanblandning av privat subjektivitet och offentlig myndighetsutövning, som kan vara problematisk i och med att myndighetsutövningen baserar sig på lag och kan implementera lagar. Vera med ingermanländsk bakgrund som talar rikssvenska har upplevt att hon fått positiv särbehandling – att hon blivit behandlad ”på ett lite finare sätt” än hon hade gjort om hon valt att tala ryska. Konrad har valt att tala finska då tjänstemännen inte kunnat svenska, och han har upplevt att hans kunnighet i båda språken då har blivit uppskattad.

Huvudsakligen har nyckelpersonerna dock i första hand varit tvungna att använda andra språk än svenska. Så är det även i den privata sektorn, där speciellt bristen på kunskaper i svenska på bankerna väckt förundran. Speciellt vissa stora finländska banker får hård kritik. Då André har bett om information har det betonats att ”vi pratar inte svenska”, och Vera nämner att banktjänstemännen på samma bank vägrat tala svenska med henne, och att hon aldrig träffat någon som talar svenska där. Också Leonora har negativa erfarenheter av bankernas svenskspråkiga service. Hon undrar även varför det är så svårt att få allmän information, t.ex. bostadsaktiebolagens information, på svenska.

Leonora: In a way everything that you do should have the option of Swedish. If you're a two language country. Now I get all the information about the housing company only in Finnish. The contract of the house in Finnish, the bank in Finnish. [...] I think it should be my right to pick that you either write it in Swedish or in Finnish because you're a bilingual country.

Alexander har fått positivt bemötande av några banker, där även icke-svenskspråkiga banktjänstemän betjänat på svenska. Han har också hittat svenskkunniga inom den privata hälsovården. Alexander betonar att attityden är mer välkomnande i näringslivet och i det sociala livet än hos myndigheterna. Han betonar att det är väldigt svårt att få tjänstemän att tala svenska i myndighetsärenden, och de som ger betjäning på svenska verkar oftast besvärade. Helsingfors universitet har Alexander uppfattat som finskspråkigt.

Frank har haft problem då han sökt hållplatser enligt svenskspråkiga gatunamn i Matkahuolto reseplanerare, men då han skrev ett e-brev och frågade vad det beror på svarade de snabbt och i vänlig ton att saken korrigerats. Posten har han dock sämre erfarenheter av – han skrev ett e-brev till kundservicen där han frågade vad han skulle göra då ett brev hamnat fel, och fick vänta en vecka på svar, som dessutom var skrivet på dålig svenska. Han uppfattar att de flesta instanser nog har en vilja att betjäna på svenska, och att de oftast är beklagande och generade – medvetna om att de vet att man borde ge service på svenska. VR:s enspråkiga information i tågen har han undrat över.

Frank: Innan jag började förstå finska, så högtalarmeddelandet i tågen är på båda språken, men om det kommer någon information kommer det aldrig något på svenska, att tåget är försenat eller dylikt. Jag har aldrig upplevt att det skulle komma på svenska. Jag har funderat några gånger på att ropa ut samma meddelande på svenska, men jag har inte gjort det ännu.

Byråkratisk djungel

De av nyckelpersonerna som kommit i kontakt med Svensk socialservice är mycket nöjda med tjänsterna, och uttrycker ett önskemål om att samma arrangemang – en svenskspråkig enhet – borde finnas även vid andra myndigheter. Det gemensamma språket skulle enligt nyckelpersonerna underlätta interaktionen mellan klienter och tjänstemän, och minska på den tids- och resursbrist som uppstår då samma ärenden måste utredas flera gånger på grund av kommunikationssvårigheter. Milosh betonar att han gärna reser 10 kilometer för att få service på svenska, trots att det finns finskspråkiga socialenheter i närområdet.

André instämmer i att det vore önskvärt att FPA och andra myndigheter skulle få mer resurser för att förbättra den svenskspråkiga servicen, och för att informationen skulle löpa smidigare och kommunikationen fungera bättre. Även Alexander klagar på informationsbristen och på svårigheterna att hitta rätt instans. Av myndigheterna blir man som invandrare lätt behandlad som ett nummer, och möter avvisande attityder. Alexander betonar att man för att få svar måste veta exakt vad man ska fråga – det finns alltför lite information tillgänglig för en nyanländ för att han eller hon överhuvudtaget ska förstå hur man ska komma vidare. I denna fråga framhäver Alexander Luckans arbete, där också flera av hans internationella studerande fått stöd.

Ayanna betonar att det finns medborgarorganisationer och grupper för invandrare där man kan få råd och stöd, men att det inte finns instanser som kan vägleda den enskilda individen i den byråkratiska djungeln. Hon påpekar att flera människor lever i ständig osäkerhet, de väntar på uppehållstillstånd och genomgår stora livsprocesser. Hon har själv kämpat

sig igenom integrationen som ensam minderårig, och har nu hjälpt andra med liknande problem.

Ayanna: Jag har inte sett någon som faktiskt bara koncentrerar sig på det här att hjälpa dem med byråkratin. De drunknar i den här byråkratin. Jag tycker att i Finland är vi ju så byråkratiska här. [...] Alltså man bara vet att det är en massa jobb där. Jag tänkte att det kanske kunde finnas någon sänhan [instans] som inte gör annat än hjälper till med det där pappersifyllandet. [...] Om det bara skulle vara möjligt så skulle man kunna minska, undvika [byråkratin]. Det här är ju ett jätte byråkratiskt land för de här människorna. För Finland är ett jätte, jätte, jätte invecklat och byråkratiskt land på riktigt. Och dom här lagliga processerna, dom är jätte, jätte krävande. Att bra om du överlever genom dem.

Ayanna klagar på svårigheterna för invandrare att handskas med ekonomiska frågor: dokumenten är svåra att förstå, blanketterna en återkommande ifyllningsrumba, och bankärendena har försvarats eftersom man inte längre får internetbankkoder utan permanent uppehållstillstånd. Således måste alla ärenden upprepas månatligen. Annie uppfattar också systemet som onödigt komplicerat, och betonar att någon form av centralisering av informationen om svenskspråkig verksamhet och tjänster skulle hjälpa – en portal där man skulle nå alla olika vardagens delområden – allt från språkundervisning och allmän information om systemet, till svenskspråkiga myndighetstjänster och aktiviteter.

Mary lyfter fram att församlingsmedlemmarna ofta ber om hjälp, och betonar att de som söker stöd ofta är frustrerade, eftersom de inte vet vart de ska vända sig för att orientera sig genom all byråkrati. Också Vera har varit tvungen att springa från en instans till en annan – arbetsförmedlingen hänvisade henne till FPA, och därifrån hamnade hon på den finskspråkiga socialbyrån innan hon fann fram till Svensk socialservice.

Zinaida Lindén:

20 år på svenska i Finland

Efter 20 år i Finland har jag en bra uppfattning om hur det är att leva på svenska här. Att förklara detta för utlänningar är dock svårt: Finland är varken Kanada eller Schweiz. I Finland gäller det att identifiera situationer då man ska vara försiktig med att använda svenska, också på de officiellt tvåspråkiga orterna.

Det gäller att känna till sina rättigheter. Då jag flyttade till Finland på grund av mitt äktenskap med en finlandssvensk kunde jag ingen finska, däremot utmärkt svenska: jag har universitetsexamen i nordiska språk från mitt hemland. Likväl vägrade befolkningsregistret i Vanda att godkänna mig som svensktalande: ”Alla inflyttade utlänningar får handlingar på finska.” Tre år senare fick jag höra om paragraf 10 i Finlands språklag och ändrade handlingspråket till svenska.

Det är lite av ödets ironi att jag aldrig har bott i någon del av Finland där man kan klara vardagen på svenska. Efter Vanda kom Esbo och Åbo. Varken där vi bodde i Vanda eller i Esbo gick det att få mödra- eller barnrådgivning på svenska. I Åbo går det bra. Ändå upplever jag Åbo som en mycket finsk stad där förståelsen för eventuella behov av svensk service är oansenlig. Attityderna kan vara hårda. Att tala svenska offentligt uppfattas inte sällan som ett statement. Ibland klagar mina svenskspråkiga bekanta på att deras barn inte vågar tala sitt modersmål med varandra på bussen.

Om min finska inte räcker använder jag ofta engelska: det är neutralt. Medan den äldre generationen finskspråkiga uppfattar svenskan som en del av Finland tycks den yngre generationen anse att svenskan är något främmande.

Att få arbete visade sig vara nästan omöjligt i mitt fall. Jag blev auktoriserad translator i Finland, med svenska och ryska, men jag har knappt fått några uppdrag. I två år undervisade jag i rysk litteratur vid Åbo Akademi, ett jobb som var liksom skraddarsytt för mig. Tyvärr har de inte längre råd

med timlärare. Idag är jag författare och publicist på svenska, ett liv som stundom har varit spännande men som aldrig gett mig någon trygghet.

Som svensktalande i Finland är det lätt att klaga, men läget är inte bara negativt. Rent mänskligt kan det till och med vara trevligt. Som offentlig person möter jag ofta entusiasm. Det känns som om folk som har svenska som modersmål vill ge stöd både till varandra och till de inflyttade utlänningar som kan svenska.

I Svenskfinland tycks det finnas friare åsikter än på finskt håll, t ex friare debatt om historiska gestalter som Mannerheim. Å andra sidan, skulle jag gärna vilja kunna bättre finska. Jag har gått på olika kurser, men eftersom jag inte använder finska i mitt arbetsliv eller i familjen har min finska inte utvecklats. Majoritetsbefolkningen tror att det räcker med att bo i Finland för att lära sig bra finska. Så är inte fallet.

Inte sällan frågar man mig om jag hör till den ryska kolonin i Finland. Egentligen hör jag inte till den ryska kolonin i Finland, trots att jag har några goda vänner bland de ryskspråkiga här. Den finlandssvenska gemenskapen har varit viktigare. Mina landsmän anammar gärna finnarnas fördomar mot finlandssvenskar samtidigt som de själva har jobbigt med majoritetsbefolkningens attityder. Det är svårt för mig att bli vän med de ryskspråkiga här. De är misstänksamma mot mig, eftersom jag har lierat mig med "bättre folk". I själva verket har jag inte ens haft några regelbundna inkomster, för att inte tala om någon förmögenhet.

Jag känner få utlänningar som lever på svenska i Finland. Självt är jag en udda figur: jag har aldrig bott i Sverige men jag kom till Finland som svensktalande. Med mina böcker och tidningsartiklar har jag försökt vara delaktig och nyttig i Finland. Å andra sidan, saknar jag den trygghet som ett vanligt jobb ger.

Det som grämer mig mycket är den finlandssvenska kulturens isolering. Å ena sidan är denna kultur avskärmd från det finska, å andra sidan har den väldigt lite kontakt med Sverige (ett undantag är Österbotten). Likväl hör finlandssvenskarna till den nordiska gemenskapen. Denna känsla borde man odla på alla möjliga sätt.

Zinaida Lindén, författare, publicist, översättare

Arbetslivet

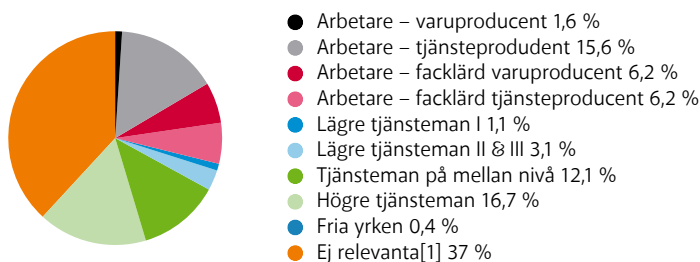
Alexander: Visst är invandrarna en resurs [...] Man kommer med olika synvinklar, olika idéer som är bra för samhället.

Tidigare var det vanligt att utlänningar flyttade till Finland på grund av kärlek. De hade funnit en finländsk partner och flyttade med denna till Finland. Numera flyttar rätt många invandrare till Finland som en följd av arbetet. Antingen har de rekryterats direkt till ett jobb medan de ännu bott utomlands, eller så har de flyttat till Finland för att söka arbete. Den arbetsrelaterade invandringen började på allvar år 2006 i samband med föregående regerings invandringspolitiska program, som gick ut på att lösa problemen med försörjningsbalansen genom att öka arbetskraftsinvandringen.

Den ökade arbetskraftsinvandringen ses också tydligast hos huvudstadsregionens invandrarbefolkning, där den arbetsrelaterade invandringen kom starkast igång efter den nya invandringspolitiken etablerades (Heikkilä 2007). Enkätundersökningen bevitnar också att huvudstadsregionens invandrare finns till arbetsmarknadens förfogande och är aktiva i arbetslivet. Respondenterna i enkätundersökningen fördelar sig enligt huvudsaklig sysselsättning, så att 74 % finns tillgängliga för arbetsmarknadens behov. Undersökningen visar att 62 % arbetar och 12 % är arbetslösa. En fjärdedel av respondenterna, dvs. 26 %, står för tillfället utanför arbetsmarknaden, och bland dessa utgör studerandena en rätt stor grupp, som står för 14 % av respondenterna.

Det är ofta unga människor som flyttar till ett annat land. Deras utbildning har bekostats av det tidigare hemlandet och sålunda får det nya landet ett tillskott av utbildad arbetskraft som eventuellt med små utbildningssatsningar i form av språkutbildning och kurser, där yrkeskunskapen anpassas till finländska krav, blir tillgänglig för det finländska arbetslivet. Ibland och i vissa arbetsmarknadssegment och professioner behövs ingen tilläggsutbildning utan personerna rekryteras direkt och utför sitt yrke exempelvis på engelska.

Under de senaste åren har diskussionen om arbetskraftsinvandring berört närmast två kategorier av människor. Å ena sidan har man gjort ansträngningar för att locka utländska experter till landet, som via s.k. ”brain gain” är med om att bidra till landets fortsättningsvis goda internationella konkurrenskraft (Forsander m.fl. 2004). Å andra sidan har diskussionen handlat om behovet av människor till praktiska yrken, såsom städare, busschaufförer, jordbrukare, byggnadsarbetare och yrken inom hälsovården (se t.ex. Helander 2011). Invandrarna i huvudstadsregionen fördelar sig enligt socioekonomisk ställning på följande sätt.⁴¹

n=257

[1] De respondenter som kategoriserats som ej relevanta (och utgör också den största kategorin i SEI-indelningen) är huvudsakligen studeranden, arbetslösa eller på föräldraledighet.

Figur 6: Socioekonomisk status

De största kategorierna bland de olika yrkeskategorierna är tjänsteproducerande, ej facklärda arbetare (16 %) och högre tjänstemän (17 %).

Nyttan av svenska i arbetslivet

Enkätundersökningens respondenter tillfrågades om varför de anser det vara intressant att lära sig svenska och frågan var riktad till för alla respondenter, dvs. även för dem som inte skulle ha valt svenska som integrationspråk. Pga. att de tidigare frågorna hade behandlat huruvida man erbjudits svenska och om man skulle välja svenska som integrationspråk, styrdes många sådana som inte hade erbjudits svenska och inte var intresserade av det, att låta bli att svara på denna fråga. Frågan relaterades i

detta sammanhang i högre grad till integration i det finländska samhället än exempelvis till huruvida det allmänt taget är intressant att lära sig ett nytt språk. Arbetslivet och nyttan var den orsak att lära sig svenska som förekom näst mest (33 st.) och hänvisar på ett direkt sätt till integration i det finländska samhället.

För arbetarna är yrket en viktigare anledning att lära sig svenska än för andra grupper. För tjänstemän på mellannivå är Finlands tvåspråkighet en viktig orsak till att lära sig svenska och för högre tjänstemän och företagare är landets internationella och i synnerhet nordiska kontakter en viktig orsak till att man vill lära sig svenska. Den statistik som redovisas ovan är för grov för att man ska kunna bedöma svenskans förhållande på huvudstadsregionens arbetsmarknad mer specifikt. Intervjumaterialet erbjuder däremot en inkörsport till en djupare diskussion om specifika svenskrelaterade arbetslivsfrågor i huvudstadsregionen.

På arbetsmarknaden är flerspråkighet ofta en resurs. Denna upplevelse har även nyckelpersonerna. André betonar att svenskkunskaper varit till en fördel när han har sökt arbete. Milosh har aldrig haft problem med att få jobb; han betonar att det varit ett plus att han kan svenska, finska och engelska. Han upplever att det håller på att ske en förändring på arbetsmarknaden; språkkunskaper kommer allt mer in som ett centralt villkor. Utan kunskaper i flera språk kommer man att ha svårigheter att klara sig på arbetsmarknaden. För Ayanna har det varit lätt att komma in i arbetslivet. Det att hon talar de båda nationalspråken flytande har hon upplevt som ett stort plus, speciellt då det också på arbetsmarknaden förekommer stereotypa uppfattningar om och negativa attityder till arbetssökande med utländsk bakgrund.

Ayanna: Förstås den här mörka hyn och den här accenten eller whatever, de märks ändå. Det är bara att acceptera det. Jag bor ju i ett annat land, så jag måste egentligen acceptera som det är. Till exempel om du ringer telefonen och ska köa eller vill få ett arbete, så märker genast den här arbetsgivaren att [du är] utlänning på grund av namnet, så att de finns ju, de här [fördomarna]. Man märker det.

Både Konrad och hans fru har arbetat på båda språken, men huvudsakligen har de jobbat på svenska. De har upplevt att det är lättare att komma

in i arbetslivet i fruns sektor – äldreomsorg – om man behärskar svenska. Hon är integrerad på svenska, men hade sitt första arbete på finska, genom vilket hon lärde sig språket. Idag studerar hon också på svenska, och det har öppnat nya dörrar.

Mathieu har skickat ett förslag till Nylands TE-central och arbets- och näringsministeriet att invandrare som redan avlagt finska på nivå fyra, skulle ha rätt att vid arbetslöshet studera svenska. Som centrala orsaker till att studera svenska med tanke på arbetsmarknaden ser han målsättningar att arbeta som statlig tjänsteman, och att arbeta inom försäljning eller marknadsföring, där kontakter till de övriga nordiska länderna är viktiga. De tjänstemän som han varit i kontakt med verkade förhålla sig positivt till förslaget, men ändå gjordes sedan ingenting i praktiken för att förverkliga idén.

Mathieu: Minä olen sitä toistuvasti aina kun minä olen joutunut työttömäksi kysynyt – ei vieläkään ole mahdollista [opiskella ruotsia], ainakaan pääkaupunkiseudulla. Ja siis kun minä olin itse tutkinut netistä mitä kaikkea löydän työvoimapolittisena koulutuksena, niin ainoastaan länsirannikon kaupungissa on mahdollista opiskella ruotsia kotouttamiskielenä, tai työvoimapolittisena koulutuksena.

Arbetslivet spelar en central roll i integrationen. Hamid, som huvudsakligen arbetat på finska, betonar att man måste få ett yrke för att kunna hitta jobb. Han framhäver vikten av yrkesutbildning, utan vilken man har mycket begränsade möjligheter att ta sig fram i yrkeslivet. Själv har han fått yrkesutbildning på båda nationella språken – på svenska i Korsnäs och på finska i Lahtis. Men yrkesutbildning i sig räcker inte alltid som inkörsport till arbetslivet.

Övergång till arbetslivet

Flera av nyckelpersonerna lyfter fram vikten av ett övergångsskede mellan arbetsförmedlingens kurser och arbetslivet, som inte alltid upplevs som smärtfritt. Svenskspråkiga arbetslivsinriktade kurser är enligt nyckelpersonerna så gott som omöjliga att hitta. Dessutom upplevs det råda

en stor brist på svenskspråkig arbetsförmedling, och att hitta arbete på svenska är inte någon enkel uppgift.

Ett önskat scenario är när invandraren fastnar i ett yrke som inte motsvarar utbildningen. Så har skett för somaliska Ishmail, som är utbildad jurist. I Sverige, där han bodde över 20 år upplevde han sig som välintegrerad; han deltog i näringslivet, ledde en stor stödorganisation för invandrarungdomar i Rinkeby⁴² som var en av de första i sitt slag i Sverige, och deltog aktivt i samhällsdebatten t.ex. genom att skriva i dagstidningar. I Finland upplever han dock att han marginaliserats fullständigt, och hans barn har redan flyttat bort från landet. Här har han upplevt att det är omöjligt att hitta arbete som motsvarar utbildningen, och han frågar berättigt ”varför har jag gått i skolan många år? Jag kan inte ta vilket arbete som helst”.

Även Vera upplever att det finns brister gällande arbetslivet, och hon är orolig att hon inte lär sig finska tillräckligt snabbt för att hitta arbete. Helst skulle hon arbeta på svenska, men hon är medveten om att den svenskspråkiga arbetsmarknaden är begränsad. Ayanna betonar att det behövs ett stort språkligt stöd i övergångsskedet mellan integrationstjänster och arbetsliv. Hon uppfattar situationen som att invandrare ”är gifta med arbetskraftsbyrå”, men i ett tomt äktenskap – de får mängder av papper de inte förstår och hänger inte med i arbetsansökningsprocesserna; de sitter månad efter månad fast i en byråkratisk rumba, utan att det leder till möjligheter på arbetsmarknaden.

Annie är orolig över att tvåspråkiga som är födda i Finland ändå alltid genom sina språkkunskaper går förbi de inflyttade, och att man som invandrare alltid hamnar sist på listan. Hon uppfattar att det finns hinder i övergången från språkkurser till arbetslivet. Själv arbetar hon på sin doktorsavhandling, men hon har haft inflyttade vänner i Finland som inte har kunnat få arbete som motsvarar deras utbildning trots att de haft omfattande studier i både svenska och finska, och således har de återvänt till USA.

Annie: I know some back in the US now, who studied Finnish and Swedish, and quite extensively, and they couldn't get a job that could be equivalent to what would be their qualification in the U.S. But you know the other aspect of that is that's kind of what happens as an

immigrant. I think there is a loss of status that comes along with being an immigrant. Someone has to be ready for that in order to survive it. [...] I'm sure there are people who are not immigrants who have trouble finding a job. They don't know the right person or they're just not aware of opportunities that might come up. [...] But for me that's like the huge hurdle. If I can do that [get a job], I love Helsinki, I'd love to stay. So if I can do that I would stay. If I can't, I'm probably not going to stay. That's definitely a big, big issue.

Ioana som är företagare betonar att man inte kan integrera sig på svenska om man med integrering även avser delaktighet i arbetslivet. Eftersom hon inte integrerats på svenska, och uppfattar att hon inte klarat av att omfatta finskan, har hon upplevt bristen av nätverk som huvudsakligt problem, som skiljer henne från finskfödda arbetsökande. Här uppfattar hon att det finlandssvenska samhället kunde hjälpa till genom att skapa en mer inklusiv svenskspråkig arbetsmarknad.

Akhlaq Ahmad har konstaterat i sin forskning att man i Finland ofta har överdrivit humankapitalförklarings betydelse när man studerat invandrarnas arbetsmarknadsintegration och sysselsättning. Enligt Ahmad är orsaken till att en hög andel av invandrarna är arbetslösa inte att invandrarna har sämre kunskaper eller färdigheter än majoritetsbefolkningen, utan även det sociala kapitalet i form av viktiga nätverk är en betydande förklaring (Ahmad 2010).

Sålunda räcker det inte med utbildning i de inhemska språken för att förbättra sysselsättningen bland invandrare. Åtgärder behövs för att skapa mångsidiga kontakter mellan invandraren och dennes omgivning. Detta är speciellt angeläget när man integreras i en språklig glesbygd, såsom i det svenska sammanhanget i huvudstadsregionen. Ioana betonar att det för en invandrare tar en lång tid att etablera kontakter – ett byte av land innebär oftast ett helt nytt socialt fält för invandraren. Hon kritiserar starkt den *laissez faire*-attityd som hon uppfattar råda hos myndigheterna.

Ioana: Det skulle ha varit lättare för mig om jag skulle ha lärt mig svenska, och sen jag skulle ha fått stödet att få jobb eller att hitta min väg. Men vad dom gör i den här [integrations]planen, det är inte så. Man lär sig språk, och sen poff ska man klara sig exakt som alla andra finska

medborgare. Det funkar inte så, för man har inte de där nätverken som jag hade där i Rumänien. De funkar inte, ja kan inte använda [kontakter], jag måste som 30-40 åring måste börja om, och det tar en evighet. Jag tror att i teorin skall det [fungera] så att dom [arbetsförmedlingen] också ska hjälpa att hitta jobb, men det funkar inte så. Dom ger dig den där kursen och kanske en kurs till, men inte den där praktiska [hjälpen].

Det faktum att andelen äldre ökar bland befolkningen och att det som resultat av detta skapas en snedvriden försörjningsbalans, har motiverat en ökad arbetsinvandring till landet (ex. Koski 2011). Också den finlandssvenska befolkningens åldersstruktur är problematisk när det gäller behovet av arbetskraft (se Finnäs 2007, 12). Behovet av svenskkunniga invandrare på arbetsmarknaden beror dock inte huvudsakligen på det nationalekonomiska begreppet försörjningsbalans, utan sammanhänger i högre grad med frågan om det finns tillräckligt med svenskkunniga för att sköta om en åldrande svenskspråkig befolkning.

Det behövs svenskkunniga människor överallt i samhället eftersom den svenskspråkiga befolkningen inte är koncentrerad till någon bestämd nisch, utan finns utspridd överallt. Såväl i rättsväsendet, som inom handeln och IT-branschen behövs svenskkunniga arbetstagare. Med en åldrande befolkning behövs emellertid allt fler svenskkunniga människor inom vården och invandrarna uppfylla behovet av denna efterfrågan. Då behövs en selektiv språkutbildning för invandrare, som utvecklar färdigheter att fungera i ett specifikt yrke, såsom projektet vårdsvenska är ett aktuellt exempel på (<http://www.vardsvenska.fi/en/>; Helsinki Times 26.1.-1.2.2012, 14). Men utöver språkutbildning, behövs även sociala plattformar för att skapa nyttiga kontakter med den svenskspråkiga kontexten i huvudstadsregionen, som hjälper nykomlingarna att hitta de svenskspråkiga verksamhetsfälten.

Det finlandssvenska kollektivet och socialt kapital

Invandrare som integreras i det finlandssvenska samhället hamnar i en speciell position – som minoriteter i en minoritet. Omvärldens attityder till inflyttade är åtminstone delvis negativa. I mediedebatterna om invandring framträder ofta stereotypa uppfattningar om invandrare och xenofobi. Graden kan variera – det är sannolikare att synliga minoriteter blir mer utsatta än t.ex. invandrare från det övriga Norden. En gång när Ishmail satt på kaffe med sina vänner på ABC kom en finländsk man in och viftade med en pistol och sa ”stick alla somalier”. Han och hans vänner gjorde en polisanmälan, men fick den uppfattningen att händelsen inte togs på allvar. Ishmail har jobbat med diskrimineringsfrågor, både genom sitt omfattande arbete med invandrarungdomar i Sverige och genom att han är jurist. Han konstaterar att ”jag som känner lagen, jag blir diskriminerad, vad tror du att någon som inte känner lagen blir”.

Ioana tycker att hon ofta fått ett positivt bemötande då hon talat engelska – hon tolkas som turist – men då hon knagglar sig fram på finska eller talar svenska förändras attityden till henne. Man förstår att hon är i Finland för att stanna, och hon betonar att det inte alltid är speciellt roligt. Utöver att invandrare kan möta fördomar på grund av sin utländska härkomst, påverkar även negativa attityder till svenskan dem som integrerats på landets andra officiella språk. Ioana påpekar att hon är kvinna, invandrare och finlandssvensk – ”det är ganska mycket att ta”. Nyckelpersonerna som integrerats på svenska möter tidvis oförståelse för sina språkval av det omgivande finskspråkiga samhället. Annie hade i början svårt att förklara detta har jag flyttat fram i satsen för sina finskspråkiga närstående, och hon uppfattade att deras förhållningssätt till språket var belastat av historien och språkpolitiken. Nu har dock människor i hennes omgivning också blivit intresserade av svenska.

Också Hakim och Hamid har varit tvungna att försvara sina språkliga val t.ex. för tjänstemän. Alexander har upplevt att finskspråkiga ofta inte är speciellt ivriga att tala svenska. Enligt honom får man ofta ”oförstå-

ende blickar” och ”bryska attityder”, men han vet inte om det beror på brist på färdigheter eller om det är en attitydfråga. Men ibland kan man också stöta på positiva attityder. Konrad har uppfattat att det tidvis kan vara lättare för finskspråkiga att tala svenska med invandrare än med finlandssvenskar, eftersom invandrarna också bryter, och samtalsparten inte behöver oroa sig över sitt eget bristfälliga språk. Ingermanländska Vera har varit med om att människor blivit glada då de hört henne tala svenska.

Vera: Till exempel när folk hört mig tala svenska på spårvagnen, jag brukar tala med min klasskompis, han är svensk, och jag minns att det var några tanter som sa ”men vad roligt, ni talar svenska”. Och dom trodde att vi talade rikssvenska, till och med, ”ja vad roligt”. Ja det kändes bra, det kändes som en positiv upplevelse.

Hon uppfattar att hon ofta blir bättre behandlad eftersom hon lätt uppfattas som rikssvensk och konstaterar att: ”jag tror att om jag hade sagt att jag är ryss så då hade jag nog fått lite annat bemötande”. Men det allmänna samhällsklimatet när det gäller språkfrågor påverkar även invandrarna i den språkliga minoriteten. Vera känner att det skulle vara lättare om svenska vore populärare. Hon har således sökt sig till svenskspråkiga föreningar för social samvaro. Ioana har också upplevt att det finns negativa attityder till svenskan. Hon har i samband med kurser i finska några gånger blivit chockad över hurdana uppfattningar det råder om finlandssvenskan, och hon uppfattar att invandrare kan få en felaktig bild av den språkliga minoriteten på basis av hur historiska frågor framställs.

Hakim var på Arbis för att låna kursböcker i svenska då demonstrationen mot skolsvenskan hölls utanför riksdagshuset. Han var förundrad över hur politiserad frågan är, och upplevde det märkligt att han som utlänning vill lära sig svenska medan andra är missnöjda över att de lär sig språket i skolan. Annie har upplevt den historiska belastningen som obehaglig, och hon är orolig över att hennes intresse för svenska ger en bild av henne som hon inte undertecknar.

Annie: This gets a little bit sensitive, but I guess I don't want to seem like I'm trying to be something I'm not. What I mean by that is that

there is this [negative attitude]. It's hard to miss when you come into Finland that there is this weird... Things people say, these divisions between Finnish speakers and Swedish speakers, and there is this whole class issue, the colonialism thing. So I mean as to what extent people really see Swedish speakers as being part of a ruling class still. I wouldn't necessarily want to be like "oh I'm trying to join like the elites of Finland". That idea is very uncomfortable to me, and it's sort of embarrassing to talk about. Because I imagine this must sound strange to somebody else, but you get this idea that there is this tension. I sort of feel like I am not a part of that tension – that's not part of my history. I don't want to have to navigate that in a way.

Inklusion i det finlandssvenska samhället

Inom finlandssvensk etnicitetsforskning har det framförts teser om att en minoritet har lättare att förstå andra minoritetsmedlemmar, och finlandssvenska medier har ofta representerat ett mer mångfasetterat förhållningssätt till invandringsfrågor än de finskspråkiga mainstreammedierna (Sandlund 1999, 2002; Kivikuru 2007). Huvudsakligen har nyckelpersonerna ansett bemötandet och den sociala integrationen till det finlandssvenska kollektivet vara en positiv upplevelse. Största delen av Hakims bekantskapskrets är svenskspråkig, trots att han ännu inte talar svenska flytande. Han upplever att det är en fördel att det finlandssvenska samhället är litet, det för med sig möjligheter att nätverka. När han genom fritidsaktiviteter träffat nya svenskspråkiga människor har de haft gemensamma bekanta. Han har upplevt att det har varit mycket lätt att integreras i det svenskspråkiga sociala sammanhanget.

Hakim: Its much more easier [to integrate into the Swedish speaking community] than into the Finnish. Really, it's much more easier. That is what my friends, who have Finnish [friends] the most, that's what they tell me. Because I have a lot of Swedish [friends]. I mean of course both Swedish speaking and Finnish speaking, they are Finnish people. But still, for example, Swedish speaking people I know, they are more sociable, more outgoing. They invite you to their houses, they are more liberal. More open for different diversity.

Ioana och Leonora delar Hakims uppfattning om att det finlandssvenska samhället är mer tolerant. Också Alexander har positiva upplevelser av att fungera i ett finlandssvenskt sammanhang. Som viktiga instanser på ett socialt plan nämner han Luckan, som han uppfattar ”fungerar väldigt bra som finlandssvenskt service- och kulturcenter”. Han betonar att han träffat många andra svenskspråkiga invandrare som tycker att Luckan är viktigt, också för att skapa och upprätthålla en finlandssvensk identitet. De svenskspråkiga församlingarna har haft en viktig social roll. Alexander har fått flera goda vänner via dessa sammanhang, och haft en möjlighet att tala svenska. En viktigt upplevelse för Alexander var Brages 100 årsfest.

Alexander: Den där finaste var när Brage fyllde 100 år. Dom hade en stor middag där i Riddarhuset. Och det var så fint, först hade dom konsert och sen middagen i Riddarhuset. Och den där stämningen var fantastiskt fint, man fick den där känslan att Brage som organisation, som förening, att den där historien har varit väldigt givande för dom som var involverade. Det var många som hade personliga upplevelser av hur mycket det har betytt för dem att vara medlemmar i Brage. I de olika sektionerna som dom har. Och man fick den där känslan att det här är en levande gemenskap. Man visste att det här var finlandssvenskt, och det fanns såna där olika kulturella markers eller symboler som var väldigt viktiga för dom. Och Bo Lönnqvists tal var helt fantastiskt.

Dalmar och Ioana har båda varit politiskt aktiva. Dalmar blev intresserad av samhällsfrågor i samband att han efter en treårsperiod i London lade märke till att det skett en förändring i språkklimatet då han återvände till Finland. Han upplevde att den offentliga debatten om integration och invandring körde på fel spår. Han började arbeta för språk- och migrationsfrågor, med ett centralt fokus på hur man kunde erbjuda nyanlända möjligheter att lära sig svenska. Han upplever att det är en stor fördel att få möjlighet att lära sig flera språk, och att svenskan öppnar dörrar till det nordiska sammanhanget. Han har genom sin politiska aktivitet fått sin röst hörd, och det har varit en positiv upplevelse för honom att vara med och påverka den samhälleliga utvecklingen.

Dalmar: Jag har upplevt det jätte positivt att röra mig i [det politiska fältet], att säga mina värderingar genom finlandssvenska [kanaler]. Och det här är för mig också att min röst ska höras. [...] En annan synvinkel kan jag också tänka, att var och en har sitt ansvar att förbättra det land man lever i, och det är det som jag har motiverat mig själv att leva med. Men det är positivt att röra sig och att få sin röst hörd och vara aktiv och förbättra frågor som man är intresserad mest av. Och svenskan är ganska intressant fråga för mej för att jag upplevde att det var en succé och ett bra val av min mamma att svenskan var mitt skolspråk och jag [vill] också själv tacka för det. Också [genom] att vara med och påverka.

Ioana har upplevt att det är både för- och nackdelar med att det finlands-svenska samhället är litet. På det politiska planet har det för henne inneburit bättre möjligheter att delta än i hennes ursprungsland Rumänien. Hon har upplevt att hon har blivit bra bemött och att hennes åsikter har haft en betydelse – man lyssnar på vad hon har att säga. Hon poängterar dock att det ibland kan kännas som om man blir särbehandlad som invandrare i politiken. Partier vill gärna ha invandrarkandidater, och ibland har hon upplevt att hon själv inte ser tillräckligt mycket ut som en invandrare för att hon skulle vara intressant – partierna söker synlighet genom invandrare.

I sådana fall blir invandrarna så att säga invandrare till yrket, eller rollen de ges är inte att i första hand vara politiker som vilken politiker som helst, utan att de per definition representerar invandrare (jfr Kyntäjä 2011). I politiken är detta ändå inte ett lika stort problem som i arbets-sammanhang eftersom politiken bygger på representation. Som avigsida har hon upplevt att det i ett litet samhälle lätt märks om någon kommer utifrån – man har inte samma kontaktnätverk och måste arbeta för att etablera sig. Hon har dock inte upplevt det som svårt att hitta sin plats – då hon fungerar på svenska känner hon sig som alla andra, inte som en invandrare.

Också Hamid har upplevt att det gått bra att fungera i ett finlands-svenskt sammanhang. Flera av nyckelpersonerna härleder denna känsla till att det finlandssvenska samhället innefattar en aspekt av trygghet – en orsak till att Ayanna funderar på att placera sitt ännu ofödda barn på svenskspråkigt dagis, trots att det skulle innebära att barnet blir tre-

språkigt – somalisk-finsk-svenskspråkigt. Hon har inte själv upplevt stora skillnader på finsk- och svenskspråkigt håll gällande hur hon blivit bemött, men hon har uppfattat att det kan vara lättare att inkluderas i finlandssvenska sammanhang.

Både Leonora och Ioana har upplevt att deras döttrar har integrerats snabbt i den finlandssvenska skolvärlden – den är inklusiv och har gett flickorna en finlandssvensk identitet. Precis som Leonora talade dottern inte svenska – adopterad från Nigeria talade hon afrikaans och engelska. Modern försökte först placera henne i Engelska skolan, men konkurrensen om platser var så hård att det inte gick. Leonora tänkte då att en svensk-språkig skola kunde vara lämplig, både med tanke på att dottern med afrikansk härkomst kanske skulle bli bättre mottagen i en svensk skola, och med tanke på att språket var lättare för Leonora att förstå, och hon ansåg att hon således skulle ha bättre möjligheter att hjälpa dottern med läxor, något hon inte skulle kunna göra på finska. För en kosmopolitisk familj innebär svenskan dessutom en större språklig omgivning, Norden. Först var skolan inte speciellt entusiastisk över att ta emot en förstaklassist som överhuvudtaget inte talade svenska, men modern betonade att dottern lär sig snabbt, vilket hon också gjorde. Nu talar dottern flytande svenska, och hennes sociala liv är svenskspråkigt, på samma sätt som Ioanas dotter, som också började skolan som sjuåring utan tidigare kunskaper i svenska.

Upplevelser av annanhet

Att komma in i ett nytt samhälle innefattar också ofta möten där sociala gränsdragningar blir synliga. Georg Simmel har behandlat sådant i diskussionen om *främlingen*. Främlingen stannar och går inte vidare, men påminner ständigt om rotlösheten i att komma och att gå. Främlingen är en del av gruppen, på liknande sätt som de fattiga och inre fiender är inboende delar av gruppen. Främlingen aktualiserar både medlemskap i och närhet med gruppen, samt utanförskap och motsatthet (Simmel 2005, 76–77). Den finländska debatten om invandring har varit hetsig, och tidvis har också rasistiska röster hörts. Trots att forskning visat att det finlandssvenska samhället är tolerantare, är det inte per definition fritt från negativa attityder till andra minoriteter. I en studie av finlandssvenska journalisters upplevelser av att skriva om minoriteter framkommer bland annat att

det bland den svenskspråkiga mediepubliken också finns fördomar och rasism (Creutz-Kämpfi 2011).

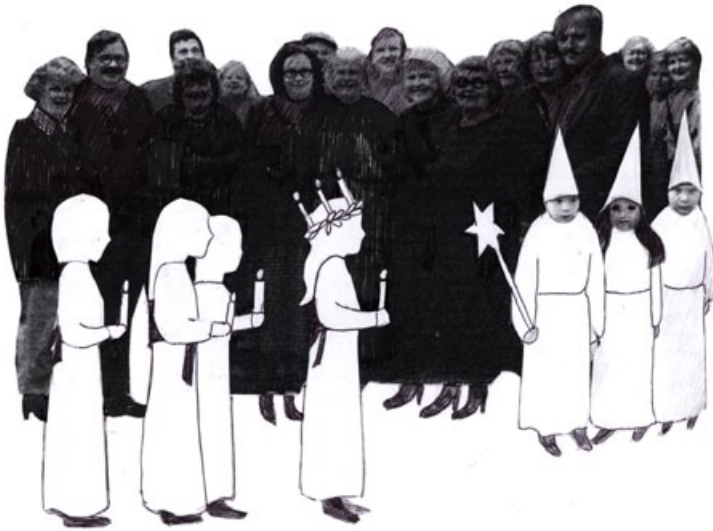
Debatter om flyktingförläggningar på svenskspråkiga orter har synliggjort NIMBY-fenomenet (Not in my backyard=inte på min bakgård), även på svenskt håll – toleransen sträcker sig inte alltid hela vägen till det konkreta, egna dagliga livet. Ofta baserar sig fördomarna endast på okunighet och samhälleligt ingrodda uppfattningar. Integrationen till ett nytt samhälle går således inte alltid utan upplevelser av utanförskap. Ioana har varit orolig över att hennes rumänskfödda dotter förnekar sin utländska bakgrund fullständigt för att smälta in.

Ioana: Vad som händer i finlandssvenska skolor enligt mig är det att invandrare börjar bli mera finlandssvenska än finlandssvenskar själva. Dom vill inte vara invandrare, dom vill inte vara utpekade som sådana. Jag tycker att det inte är bra för man kan inte glömma sina rötter. Vad jag har blivit förvånad [över] lite är att det finns inte den där nyfikenheten att varifrån kommer du? Dom hade sagt att hon är från Egypten för hon har svart hår, och några sådana saker som hon ännu blir irriterad på. Dom frågar henne om hon får äta, var det griskött eller nånting. [...] Hon är ännu irriterad på det att hon har varit i skolan med dem nu åtta år, och dom känner inte till sådana detaljer.

Eftersom invandrarna ofta karakteriseras av en stark agentur och vilja att fatta beslut och göra stora val i livet, blir frustrationen särskilt stor när omgivningen är ignorant och inte vet eller vill veta något om deras bakgrund, utan stämplar utgående från egna fördomar. Invandrarna upplever i sådana situationer att de hamnar ut för symboliskt våld och i skildringar av finländarnas erfarenheter som invandrare i Sverige förekommer sådant ofta (Peura & Skutnabb-Kangas 1994).

Ayanna har kommit till ett svenskspråkigt högstadium i huvudstadsregionen som enda invandrare, och beskriver situationen som ”att bli den enda mörkhyade i skolan, för att jag var faktiskt den enda mörkhyade, alla andra var svensktalande finnar”. Hon hade det tidvis svårt eftersom hon var utan föräldrar och vuxna förmyndare, och var tvungen att tampas med alla känslor och upplevelser själv. Hon betonar att hon inte kunde söka stöd då allt kändes så diffust, hon levde i sin egen värld. Leonora har upp-

levt som tungt och svårt att förklara händelser som är kopplade till rasism, för sin dotter. Ett exempel var då de skulle delta i ett luciaevenemang, där alla flickor hade luciakronor, och den afrikanskfödde dottern inte fick vara med flickorna i tåget, utan istället måste sjunga med pojkarna.

Leonora: Santa Lucia was another example, that we got called to do this Santa Lucia event. [...]. She of course gets in a way upset, because she doesn't fit, you understand? So then she sees kids with lamps on their head, and she thinks "why am I not up there?" It's a long shot to explain to someone age 6 that you are black and there is no black Santa Lucia in the imagination of people so far. The Santa Lucia is gonna be a blonde kid. So everyone else was accepted into this, so every girl had these lamps on, and she was with the boys somewhere else to a music singing.

Vill finlandssvenskar ha finlandssvenska invandrare?

En fråga som flera av nyckelpersonerna tidvis funderat över är om de verkligen är välkomna till det finlandssvenska samhället – vill finlandssvenskar ha personer med utländsk bakgrund som likställda inom den svenskspråkiga minoriteten? Frågan kan inte pareras endast med instrumentella argument baserade på försörjningskvot, brist på arbetskraft eller den utveckling som mobilitet medför. Om den finlandssvenska minoriteten är en språklig minoritet borde de som omfattar den språkliga identiteten uppfattas som finlandssvenskar.

Men etnicitet är ett mångfasetterat fenomen som förutom upplevelser av gemensamma kulturella karaktärsdrag, en social organisation som reglerar interaktionen inom och mellan grupper och självidentifikation också innehåller härstamning (Allardt 1981, 43). Härstamningen behöver inte vara objektiv, men har objektiva konsekvenser som följd av att människor upplever den som objektiv. Ibland försvårar kraven på gemensam härstamning inkorporeringen av nya medlemmar i gruppen. Huvudsakligen har nyckelpersonerna upplevt sig vara välkomna, och de upplever sig själva som finlandssvenskar, vilket visar att finlandssvenskheten är en tillgänglig gruppstillhörighet.

Men t.ex. Mathieu och Vera har funderat på hur ivriga man inom det finlandssvenska samhället är att acceptera invandrare som likställda minoritetsmedlemmar; de betonar att det inte alltid är helt säkert i vilken grad man är välkommen. Vera har tidvis upplevt att man ”ju har sina traditioner som man är väldigt måna om, och är inte sådär så jättevilliga att släppa in nya folk”. Alexander tematiserar frågan genom att minoriteter kan tänkas värna om sina egna, vilket leder till att det inte alltid är så lätt att ta in andra minoriteter i gruppen. Annie, som hade velat integreras på svenska, har funderat på frågan i samband med den brist på svenskspråkig integrationservice som råder.

Annie: But then there's the whole issue, this is such a sensitive topic and it has always been so weird for me coming from the outside, which is how exclusive is the Swedish speaking community here? Would they want an immigrant to be learning, to become one of the [community], a Swedish speaker? That's not something that's clear to me and especially

how things were kind of set up in Turku I didn't feel like it. Because there's such a big Swedish speaking community there, but I didn't feel like there was this "Okay there are two ways to integrate, you can choose this language or that language first as your first language" and I didn't feel like that was presented. [...] So just from my perspective I didn't necessarily feel like it was [an opportunity]. It's not really clear to me who's allowed to have that identity, or be part of that group, or whether people [Swedish-speaking Finns] would find it annoying that somebody else would be [part of that group].

Annie betonar att om integration på svenska skulle vara ett verkligt alternativ, och om hon också i praktiken skulle vara välkommen att bli delaktig i det finlandssvenska samhället, så borde integrationstjänsterna också vara tillgängliga på svenska. Hon upplever att hon snabbare hade kunnat lära sig svenska än finska, och då hade hon även haft möjlighet att få medborgarskap snabbare. Detta påpekar hon skulle innebära att antalet svenskspråkiga skulle stiga. Hon frågar sig om det från statens sida "ens skulle vara ett önskvärt sätt att integrera" henne på. Hon betonar att det nog nämns som ett alternativ – "du kan göra detta på finska eller svenska, du kan göra språktestet på svenska eller finska", men ändå har hon inte haft tillgång till svenska som integrationsalternativ, en upplevelse som också Mathieu delar.

Nyckelpersonerna har även stött på strukturella problem som tangerar frågan om delaktighet, och möjligheter att bli medlemmar i det finlandssvenska samhället. Ett allmänt problem är skol- och dagvårdsfrågan (behandlas även i kapitlet om språkval och språkbyte i myndighetskontakter). Leonora och Ioana har lyckats få plats för sina döttrar i en svenskspråkig skola, men bland annat André och Milosh har varit tvungna att kämpa för den rätten. Ioana uppfattar att det att hon har en finlandssvensk man är orsaken till att det gått så lätt för familjen att få barnen, inklusive hennes inflyttade dotter, i svenskspråkig skola, men hon har bekanta som råkat ut för problem då de önskat integrera barnen på svenska.

Ioana: Det är många saker som jag har hört om invandrare som är riktigt chockade att dom inte fått plats i dagisarna för deras barn, i finlandssvenska dagisar. [...] Dom pratar inte finska, dom har sagt

att dom talar deras eget språk hemma. Att dom vill att barnen ska lära sig svenska, det var deras [vilja]. Och det är riktigt konstigt att dom [dagisarna] inte tar emot någon. Jag tycker att det skulle vara bra för finlandssvenskar, jag förstår inte. Men det är att man ska vara finlandssvensk. Så det är en sak som jag inte [själv] har upplevt och jag förstår att i Esbo är dom mycket bättre på det här. Då min flicka var i dagis, då hade dom två barn från Ryssland. Båda föräldrarna från Ryssland. Men här i Helsingfors kan det vara riktigt svårt att få plats i dagis.

Portvaktandet är en protektionistisk strategi som är förvånande när den förekommer bland finlandssvenskar. Mot bakgrunden av den finlandssvenska gruppens historiska förmåga att inkorporera nykomlingar i gruppen är det oväntat att gränsdragningar om rätt sorts finlandssvenskhet existerar. Å andra sidan är sådana strategier inneboende delar av etnisk mobilisering. Dessutom hänvisar strategin till fördelningen av resurser i det tvåspråkiga samhället, och det vore därför viktigt att studera de förvaltningsmässiga och politiska principer som styr hur t.ex. dagvårdsplatser dimensioneras samt de registerkriterier som används i dimensioneringen.

Kan man bli helt inkluderad?

Ioana har i samband med sin politiska aktivitet funderat på hur långt man kan komma i det finlandssvenska samhället som invandrare. Hon hade ett politiskt intresse redan innan hon lämnade Rumänien – hon hade kommit till den slutsatsen att det mest direkta sättet att påverka samhället är genom att delta i politiken. Hon blev partimedlem, medlem i utskott och har även ställt upp i val. Hon har varit mycket engagerad, men har upplevt att det finns en gräns för hur långt man kan komma. Samma problematik har Konrad funderat på. Han har redan bott 30 år i Finland, etablerat kontakter och blivit en del av samhällslivet med förtroende- och sakkun-niguppdrag, men han upplever att en gräns kommer emot den inflyttade. Som invandrare är det begränsat hur långt man kan nå.

Konrad: Man kommer snabbt in, man hittar snabbt vänner, man hittar ganska snabbt sin plats. [...] Men det finns en benägenhet bland

finlandssvenskarna att platserna går i arv. [...] Också i politiken eller folktinget. [...] Platser går i arv. Så när man tidigare hade sina hundra platser och man hade sina hundra släktingar så gick det ganska bra. Men nu har dom bara tio platser kvar men ändå hundra släktingar. Så det börjar bli en hård kamp. Det är mina personliga upplevelser och det har jag talat offentligt också om, att du kommer väldigt långt, du kommer närmare grytan men du får inte röra i själva grytan. För att komma till de platser där du faktiskt har makt, de är uteslutna. Kommer du som vuxen hit har du i denna dag faktiskt inte möjlighet att komma till de här avgörande platserna. [...] Du kan slippa in som suppleant, alltså.

Huvudstadsregionen uppfattas som ett ganska anonymt samhälle enligt både André och Hamid. Milosh betonar att det svenskspråkiga civilsamhället är mer tillgängligt i Österbotten. Livet i Helsingfors domineras enligt honom av ett annat tempo än i de mindre städerna – ett tempo som lämnar mindre utrymme för kultur och sociala aktiviteter.

Vikten av stödgrupper och nätverk – socialt kapital

En central aspekt av integrationen i civilsamhället är etableringen av nätverk och sociala kontakter. Flera nyckelpersoners sociala liv sker på svenska. Andrés, Hakims, Ioanas, Alexanders, Dalmars och Konrads vänskapskretsar är huvudsakligen svenskspråkiga. Dalmar betonar vikten av att skapa nätverk – precis som Ioana betonar han att det ofta hänger på invandrarens egen aktivitet, vilket igen bekräftar invandrarnas starka betoning av agentur t.o.m. paradoxalt i samband med att de försöker integrera sig i en obekant struktur och i färdiga sociala sammanhang.

För att invandrarna ska kunna etablera nätverk på samma nivå som infödda finländare upplever Dalmar att en attitydförändring behövs, så att stigmatiseringen skulle ersättas av kulturell förståelse. Ett samhälle som definierades av likställighet skulle fungera mer integrerande. Detta är enligt honom centralt med tanke på att i ”framtiden behöver finländare arbetskraft” utifrån. Svenskspråkiga organisationer har en central roll i nyckelpersonernas sociala liv. Det finlandssvenska föreningslivet är omfattande och erbjuder allehanda aktiviteter som även invandrarna kan ta del av.

Föreningar erbjuder en källa till socialt kapital och är en grund för välmående, vänskapsband, kamratligt stöd och i många fall viktig information om bl.a. arbetsmöjligheter och ställen där svenskspråkig samhällsservice kan erhållas. IFISK är en förening som flera av nyckelpersonerna kommit i kontakt med. De betonar vikten av att ha en möjlighet att socialisera med människor som delar upplevelser av att byta land och hitta sin plats i ett nytt samhälle. Ioana lyfter fram att det kunde finnas fler stödgrupper, som skulle beakta de olika livssituationer som invandrarna befinner sig i. Hon betonar att föreningsliv är en annan sak än att diskutera med människor som genomgått liknande livsskeden. Samma aspekt framhäver Annie och Ayanna. Som ung svenskspråkig flykting upplevde Ayanna att det var svårt att inte ha någon att dela sina upplevelser med.

Ayanna: Jag hade massor problem egentligen som jag ville prata om, som var förknippade med den här processen att man flyttat till ett nytt land, och sen om syskon och familjerna där [i Somalia], och så är det krig i hemlandet och sådant som jag ville diskutera.

Verksamhetsplattformar för sociala nätverk och stödgrupper är med andra ord viktiga i integreringen av invandrare. Detta har också uppmärksamats av olika samhälleliga finansiärer av aktiviteter i civilsamhället, vilka stöder föreningsverksamhet. Problemet med sådan verksamhet är att finansieringen ofta är projektbaserad och gör det svårt att upprätthålla en kontinuitet, som i sin tur skulle möjliggöra en högre grad av institutionalisering och bättre genomslagskraft.

Anna Jakobsson:

Bridge - Rådgivnings- tjänster för invandrare

Luckan har sedan 2008 gett information till och rådgivning för invandrare i huvudstadsregionen. Servicepunkten betjänar två dagar i veckan och enligt överenskommelse. Kunderna talar huvudsakligen engelska men även svenska och finska förekommer.

Vi ger information om tjänster som den offentliga och tredje sektorns tjänster erbjuder samt hjälper kunden att lösa byråkratiska problem och hitta rätt service och/eller hjälp i samhället. Vidare ger Bridge stöd och individuell handledning i att hitta arbete, studieplats, språkkurs eller fritidssysselsättning. Förutom personlig handledning ordnas kompetenshöjande seminarier och kurser på engelska för invandrare. Externa föreläsare har föreläst om teman som t.ex. *How to write a CV?*, *Preparing for a job interview* och *Residence permits*. Bridge vill också göra det finlandssvenska samhället mer känt för utlänningar genom att t.ex. ordna studiebesök (t.ex. Hbl, Svenska Teatern) och samarbeta med finlandssvenska organisationer (t.ex. matlagning med Marthorna).

Frågor som kunder⁴³ ofta ställer är t.ex. följande: Var kan jag läsa svenska? Var kan jag läsa finska? Var/hur kan jag träna mina svenska kunskaper? Hur hittar jag jobb? Jag behöver hjälp med att skriva en CV och en arbetsansökan. Jag kommer från ett EU-land, hur ska jag gå till väga för att registrera mig? Jag behöver hjälp med att söka till en utbildning, Hur får jag personnummer och Kela-kort? Var kan jag hitta hyresbostad? Var kan jag göra hygienpass?

Under perioden 1.1–29.3.2012 har Bridge haft totalt 161 kundkontakter⁴⁴ (varav 50,3 % utgörs av besök). Av dessa kunder har 26 talat svenska (16,1 %)⁴⁵. De kunder som talat svenska har vänt sig till Bridge för att ta reda på/få hjälp med följande saker: fritidsaktiviteter på svenska, jobb och arbetssökning, praktik, allmänt om att flytta till Finland, hygienpass, att skriva CV, utbildning och studier på svenska, föreningar, tillståndsfrågor, löner i Finland, verksamhetsbidrag till föreningar.

Av de engelsk- och finsktalande kunderna får Bridge ofta förfrågningar om var man kan läsa svenska. Kundstatistiken från 2012 visar att de kunder som vill lära sig svenska och de som redan behärskar svenska ställer i stort sett samma typ av frågor som de engelsk- och finsktalande kunderna. De svar som ges på dessa frågor samt den service man hänvisar till kan dock skilja sig avsevärt beroende på om kunden är ute efter svensk service, utbildning, fritidsaktivitet eller finsk dito. Det svenska i huvudstadsregionen är ett område som vi fått erfara att finsktalande rådgivare inte alltid behärskar men som vi anser ha specialkunnande i.

Anna Jakobsson, Koordinator för Bridge (sedan juni 2011)

Stödfunktioner

De stödfunktioner som är centrala i integrationsprocessen har vi behandlat kort redan i tidigare kapitel. Olika brister i det nuvarande systemet har diskuterats från ett kritiskt perspektiv, men också det som har fungerat bra har lyfts fram. I detta kapitel behandlas de frågor som nyckelpersonerna själva lyfter fram, när det gäller hur integrationen kunde förbättras.

Nyckelpersonerna undrar själv över varför integrationstjänsterna inte finns tillgängliga på svenska, då svenska finns som ett alternativ i lagstiftningen. De intervjuade invandrarna betonar att det finns ett intresse för svenska, vilket också kommer fram i enkätundersökningen. Det finns både människor som vill integrera sig i första hand på svenska, och sådana som integrerats på finska som t.ex. i väntan på finskspråkiga kurser skulle ha möjlighet att lära sig även svenska.

Rätten till språkval behandlas i flera sammanhang. Det betonas att integrationslagstiftningen i Finland också innefattar möjligheten att integreras på svenska. Rätten att välja integrationsspråk är ett av de första stegen i integrationen till ett tvåspråkigt samhälle. Detta borde också beaktas då de första kontakterna sker med myndigheterna, bl.a. när den inledande kartläggningen görs. Flera av nyckelpersonerna har upplevt att denna rätt inte uppfylls. Dessutom borde de personer som står inför integrationsprocessen få tillräcklig information om på vilka språk integrationen kan ske, vilket i dagens situation inte uppfylls.

Alexander: Mina egna studenter de senaste 15 åren har bekräftat, att när det gäller att integrera sig, får dom aldrig information att man faktiskt kan göra det på svenska.

Rätten att lära sig svenska, eller rätten att lära sig båda språken, borde klargöras tydligt för invandrarna. Detta kunde åtgärdas via rättshjälp, ombudsmän, personliga assistenter och språkrör för invandrare såsom tidningar, som t.ex. Helsinki Times och SixDegrees, och nätportaler, som t.ex. Finland Forum. Också annonser kunde användas för att få ut information till invandrare.

De som integrerats på finska, men som haft ett behov av svenska, har uppfattat att det så gott som automatiska valet av finska har berövat dem flera möjligheter: å ena sidan möjligheten att snabbt omfatta ett nytt språk (svenska, som uppfattas som lättare), och å andra sidan möjligheten att få tillräckliga kunskaper i det språk de behöver i sitt dagliga liv. De av nyckelpersonerna som haft en vilja att integreras på svenska, men fått finskspråkig integrationsutbildning, upplever sin svenska som bristfällig. De har inte har erhållit de grammatikaliska färdigheterna och det ordförråd som man skulle få genom systematiska språkstudier. En möjlig förbättringsåtgärd för att göra den svenskspråkiga integrationsutbildningen till ett alternativ även i praktiken vore att skapa portaler med övningar i svenska. Dessutom behövs som följd av huvudstadsregionens finska dominans även stöd till dem som integrerats på svenska, att också lära sig finska.

Bristerna i den språkutbildning som finns tillgänglig synliggör behovet av att uppgradera språkundervisningens värde i samhället – språk handlar om en människas existens och hela liv. Myndigheterna, rekryteringsföretagen och arbetsgivarna kunde bära ett större ansvar för invandrarnas språkinläring än vad som är gällande för tillfället. Bristerna i språkutbildningen påtalas nämligen i ett flertal intervjuer. Efter att invandrare valt språk måste det finnas tillgängliga kurser, så att språket verkligen kan läras in. Dessutom anser nyckelpersonerna att information om kursutbud på svenska borde finnas tillgänglig, på samma sätt som det finns på finskt håll. Invandrarna borde genast få börja lära sig språket.

Ayanna: Nu kanske man två år sitter hemma och väntar bara att det ska bli någon plats på någon språkkurs, och sen är det massor som söker dit.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det borde finnas mer resurser för språkstudier. Invandrarna borde ges möjlighet att få en intensiv språkundervisning. Det borde också finnas ett tillräckligt stort kursutbud, eftersom arbetslöshetsdagpenningen är beroende av att man avlägger tillräckligt många språkkurser. Dessutom borde det erbjudas språkkurser i svenska på olika nivåer på samma sätt som det erbjuds på finska. Det finns önskemål om språkkurser som förbereder invandrarna för språkprovet som avläggs i och med att man ansöker om medborgarskap.

I samband med undervisningen i svenska vore det enligt nyckelpersonerna också önskvärt att invandrarna skulle ha en möjlighet att bekanta sig med det finlandssvenska sammanhanget, dvs. med institutioner, kulturella evenemang, historia och dylikt, för att samtidigt få en överblick över samhällsstrukturen och livet på svenska i Finland. Också de som integrerats på finska, men som är intresserade av att lära sig båda språken, borde erbjudas kurser i svenska. Dessutom framförs önskemål om kurser där språket skulle läras in i samband med andra aktiviteter, t.ex. klubbar för familjer där barnen och föräldrarna kan pyssla tillsammans och samtidigt lära sig svenska.

Det framförs också önskemål om språkkurser för invandrare där dagliga sysslor skulle läras ut samtidigt, t.ex. hur olika hushållsmaskiner fungerar. På finskt håll har det arrangerats t.ex. matlagningskurser för invandrare. Det finns ett intresse för språkbadkurser, där finskspråkiga och svenskspråkiga skulle lära sig språken av varandra – Vera poängterar att det kunde finnas finskspråkiga finländare med bristfälliga kunskaper i svenska som skulle vara intresserade av att delta. Nyckelpersonerna betonar att det vore viktigt att kursutbudet koordineras – nu hänger det mycket på invandrarens egen kännedom om institutioner som erbjuder språkundervisning, och på deras kapacitet att söka fram information på nätet.

Språkkunskaperna i svenska är direkt relaterade till hur goda förutsättningar individen har att komma in i arbetslivet. Detta står i motsats till det perspektiv som myndigheterna i huvudstadsregionen verkar omfatta; den rådande integrationslagstiftningen betonar att svenskspråkig integrationsutbildning ordnas vid behov, och utgår huvudsakligen från invandrens möjligheter att få arbete. Svenskspråkig integrationsutbildning har inte varit tillgänglig i huvudstadsregionen, vilket tyder på att myndigheterna tolkar kunskaper i finska som ett krav på arbetsmarknaden. Denna studie påvisar dock att det finns ett behov av svenskspråkig integrations-

utbildning, samt att kunskaper i svenska uppfattas som en fördel på arbetsmarknaden.

Detta framhäver även att arbetsfält som t.ex. vårdbranschen kartläggs; genom att uppskatta det framtida behovet av personal med kunskaper i svenska, fås en bild av hur många invandrare som har direkt nytta av svenska i arbetslivet. Nyckelpersonerna önskar även att få information om yrkesutbildning på svenska. Vikten av att informationen om språkkurser och yrkesutbildning når invandrare framhävs även av det faktum att det ofta är fråga om vuxna människor som inte har de nätverk som jämnråriga finländska medborgare har.

Det betonas i intervjuerna att det behövs stöd i övergången till arbetslivet. Nyckelpersonerna önskar att det skulle finnas koordinerad information om svenskspråkiga arbetsgivare och arbetsplatser för människor som behärskar svenska. Dessutom kunde någon institution åta sig uppgiften att ansvara för arbetsförmedling på svenska. Det finns också önskemål om individuella stödtjänster, där tjänsterna skräddarsys efter behov. Inom dessa stödtjänster kunde man förmedla information om arbetsmarknaden och ge vägledning om kompletterande utbildning, kontakter etc.

Behovet av information och koordinering påtalas i många intervjuer. Nyckelpersonerna betonar vikten av information om service inom de olika integrationsområdena: om vilka myndigheter man ska vända sig till i olika frågor, var man kan få svenskspråkig service, om kursutbud, arbetsförmedling, svenskspråkiga institutioner, om hurdan service tredje sektorn erbjuder, och också om svenskspråkiga sociala aktiviteter.

Flera av nyckelpersonerna önskar att de kunde sköta sina dagliga ärenden på svenska, och de föreslår att det exempelvis på någon Internetportal skulle läggas ut uppgifter om vilka privata tjänsteproducenter som har svenskspråkig verksamhet, t.ex. stall, rörmokar-firmor, cykelbutiker, apotek och banker lyfts fram av nyckelpersonerna. Dessutom föreslås att ett svenskspråkigt informationspaket skulle skickas hem till de invandrare som valt att integreras på svenska; paketet skulle innehålla information om det finländska samhället, rösträtt, myndigheter, tvåspråkighet, rättigheter etc. Enligt paragraf 7 i integrationslagen bör information om det finländska samhället ges till alla invandrare.

loana: [Det är viktigt]att alla som kommer till Finland skulle få information. Men när jag har hört att det igen är myndigheterna som ska ge det via deras arbetskraftsbyråer, jag tycker det är helt fel. Jag tycker att alla familjer skulle borde få hem ett paket med information om vad det är som händer i Finland, var kan man rösta, när kan man rösta, när kan man få finskt medborgarskapet, att det finns två språk, att man kan integreras på två språk och vad betyder det och så vidare. Någon jämförde lite med moderskapspaketet.

Nyckelpersonerna önskar klarare kommunikation mellan myndigheter och invandrare, och också att kommunikationen mellan myndigheterna skulle löpa bättre. Vera har blivit skickad från en myndighet till en annan, tills hon till slut efter ett långt led av servicepunkter, byråer och enheter hittade fram till Svensk socialservice. Nyckelpersonerna upplever också att det är ett problem att svenska måste registreras som språk än på det ena, än på det andra stället – i motsats till förvaltningens nutida princip om tjänster från en lucka, som t.ex. samservicecentraler. Nyckelpersonerna konstaterar att det hos myndigheterna finns mycket att förbättra när det gäller servicevillighet, och uttrycker förhoppningar om att myndighetskulturen skulle förändras. Alexander betonar att ”man blir behandlad som ett nummer hos myndigheter”.

Tillgången till svenskspråkig service kunde förbättras genom principen om en lucka; nyckelpersonerna konstaterar att det måste finnas tjänstemän vid alla myndigheter som kan ge betjäning på svenska. Nyckelpersonerna är nöjda med Svensk socialservice i Helsingfors och hoppas på liknande enheter eller servicepunkter hos t.ex. FPA och arbetsförmedlingen. Personliga assistenter kunde hjälpa till med myndighetsärenden, att fylla i blanketter, att ge information om olika krav, och kunde ge språkligt stöd när det gäller till exempel hyreskontrakt, arbetskontrakt och liknande. Dessutom behövs information om vilka instanser som sköter vad.

Det förekommer önskemål om att invandrarnas möjligheter att skapa nätverk skulle underlättas. De svenskspråkiga organisationernas aktiviteter uppfattas som bra och viktiga för integrationen. Även internationella grupper uppfattas spela en viktig roll – man delar upplevelser och upprätthåller andra språk. Det borde finnas en möjlighet för invandrarna till mer interaktion med det finskspråkiga samhället. Det svenska språket

borde enligt nyckelpersonerna göras mer populärt i det finländska samhället, t.ex. genom kulturdagar – de efterlyser insatser med mål att förändra det språkpolitiska attitydklimatet.

Ann-Jolin Grüne:

Erfarenheter från Bridge och DiF

År 2008 startade Luckan i huvudstadsregionen projektet Bridge som utvecklade en låg-tröskel informations- och handledningstjänst för att stöda invandrare i att söka arbete, studieplats, fritidssysselsättning, sociala tjänster men också ge information om det finlandssvenska samhället. Jag arbetade som koordinator för projektet. Gradvis insåg jag att det inte gick att nå målsättningen om att informera om finlandssvenska alternativ eftersom det inte fanns sådana i praktiken. Integrationen i huvudstadsregionen fungerade och gör det än idag främst på finska. Myndigheterna ger inte aktivt information om möjligheten att välja mellan svenska och finska och samhällets stödfunktioner är utvecklade för att underlätta en integration till det finskspråkiga samhället.

I Luckan träffade vi invandrare med kunskaper i svenska och erfarenhet av att försöka integreras på svenska i huvudstadsregionen. I denna text berättar jag om några av de erfarenheter som mina kunder hade haft och som ledde till att Helsingfors Arbis och Luckan i huvudstadsregionen planerade projektet Delaktig i Finland i huvudstadsregionen år 2011 som jag idag arbetar som projektledare för. I texten har jag ändrat kundernas nationalitet och kön för att inte bryta min tystnadsplikt som handledare. Med invandrare avses en person som flyttat till Finland och som vistas i landet med ett tillstånd som beviljats för annat än turism eller därmed jämförbar kortvarig vistelse eller vars uppehållsrätt har registrerats eller som har beviljats uppehållstillstånd.

En av mina kunder var en EU-medborgare som tidigare bott i Sverige. Han fick ett arbete i Finland och jobbade här ända tills han blev arbetslös. Han talade flytande svenska och lite finska. På arbets- och näringsbyrån hade man svårt att bedöma vid vilken av deras enheter hans ärende skulle behandlas. Var han en kund vid arbets- och näringsbyrån för EU-medborgare (Eures), vid den svenskspråkiga enheten eller vid invandrenchefenheten? Det här ledde till att kunden bollades mellan de olika enheterna utan att

få den hjälp han behövde. Det här gjorde honom frustrerad. Min kund upplevde att tjänstemännen i arbets- och näringsbyrån inte värdesatte hans kunskaper i svenska utan ansåg att de inte var till någon nytta. Detta förolämpade honom och han upplevde att hans rättighet att få betjäning på svenska kränktes.

Tjänstemännen hade också svårt att bedöma ifall han hade rätt till en integrationsutbildning på finska eller inte. Till slut ansåg de att han bör lära sig finska och anmälde honom till en integrationsutbildning på finska. Kunden påbörjade motvilligt studierna för att inte mista sin arbetslöshetsersättning men ifrågasatte myndigheternas rätt att kräva att han deltar i en integrationsutbildning på finska eftersom han kunde svenska. Frågan uppstod om arbets- och näringsbyrån kan tvinga en arbetslös finländare med bristande kunskaper i finska att gå en kurs i finska? Och om andra regler gäller för invandrare som kan svenska men har bristande kunskaper i finska? Till slut bedömde arbets- och näringsbyrån att de inte kunde kräva att kunden lär sig finska eftersom han kunde svenska.

Här existerade alltså fem oklarheter: 1) vilka språkliga rättigheter har en invandrare som kan svenska? 2) vilka integrationsåtgärder har kunden rätt till och vilka har kunden skyldighet att utföra? 3) vilken enhet i arbets- och näringsbyrån i huvudstadsregionen har den kombination av kompetens som behövs för att kunna betjäna en kund med de här behoven? 4) har arbets- och näringsbyrån tillräckligt med kunskap om svenskspråkiga arbetsplatser, studie- och fortbildningsmöjligheter i huvudstadsregionen för att kunna handleda en invandrare som kan svenska? 5) vilken attityd har arbets- och näringsbyråns tjänstemän till kunskaper i svenska? Ser man språkkunskaper i svenska som en möjlighet eller avfärdar man dem som onyttiga?

Jag tror att tjänstemännen i arbets- och näringsbyrån försöker hjälpa sina kunder efter bästa förmåga. De arbetar med de förhållningsanvisningar som de har fått. Det fanns inte anvisningar för vilken service en invandrare med kunskaper i svenska ska få, vilket ledde till förvirring och bristande service. Jag tror att kunden skulle ha haft en positiv attityd till att lära sig finska ifall han inte hade upplevt att hans språkliga rättigheter kränktes. Det blev för honom en principiell kamp som krävde mycket energi.

Arbetslösa invandrare har rätt till en integrationsutbildning för att lära sig ett av landets officiella språk, om landets historia, kultur och arbetsliv

för att ha förutsättningar att leva ett fullvärdigt liv i Finland. I huvudstadsregionen finns endast integrationsutbildningar på finska. Det här skapar problem för dem som har en finlandssvensk familj. Arbets- och näringsbyrån kräver att de deltar i en finskspråkig integrationsutbildning men i sin vardag hör de inte finska utan svenska. En av mina kunder hade deltagit i en integrationsutbildning på finska. Hennes familj var helt finlandssvensk. I sin vardag hörde hon svenska och med sina vänner talade hon japanska. Efter ett år hade hon inte lärt sig finska och hade därför svårt att få ett arbete. Hon kände ett utanförskap från sin familj eftersom hon inte kunde svenska och kunde inte delta naturligt i umgänget. Andra med liknande erfarenheter har sagt att deras integrationsprocess förlängts eftersom de medan de gick en kurs i finska lärde sig svenska på egen hand för att kunna umgås med sin familj och för att kunna stöda sina barn på daghem och i skolan.

Händelserna belyser bristen i integrationspolitiken angående hur Finlands tvåspråkighet förverkligas för den här målgruppen och hur man officiellt stöder invandrare att lära sig landets båda officiella språk. Invandrare med finlandssvenska partners har ofta mera intresse att lära sig först svenska och sedan finska. Men i huvudstadsregionen existerar inte ett val mellan svenska eller finska och samhället stöder inte invandrare att lära sig de båda officiella språken. Arbetslösa invandrare, med kunskaper i finska, som vill studera svenska beviljas inte den möjligheten av arbets- och näringsbyrån. Borde man i framtiden se studier i det andra inhemska språket som en valbar rättighet för arbetslösa invandrare? Hur stöder man invandrare att integreras i det tvåspråkiga landet Finland överlag?

De kommunala strukturerna i huvudstadsregionen har utvecklats för att stöda barns, ungdomars och vuxnas integration till det finskspråkiga samhället. Personal vid finskspråkiga daghem och lärare i skolor har vant sig vid barn och elever med ett annat modersmål än svenska eller finska. Kompetensen att stöda barns språkutveckling, hantera kulturskillnader och kontakten mellan hem och skola är längre utvecklade i de finska strukturerna. Detta saknas mer eller mindre inom de svenskspråkiga kommunala tjänsterna. Det här samt ovanan och kanske till och med fördomarna har lett till att invandrare som har velat placera sitt barn i ett svenskspråkigt daghem eller en skola har nekats den rätten. En irakisk familj, där den ena föräldern hade grundkunskaper i svenska, ville placera sitt barn i ett svenskspråkigt daghem. Daghemmen hänvisade familjen till ett finskspråkigt

kigt daghem med motiveringen att föräldrarna inte kan svenska och att de finskspråkiga daghemmen har bättre förutsättningar att stöda barnets språkliga utveckling. Ironiskt nog så hade föräldern med grundkunskaper i svenska tidigare bett av arbets- och näringsbyrån att få delta i en integrationsutbildning på svenska men inte fått göra det med hänvisning till att det inte finns arbetsplatser på svenska i huvudstadsregionen.

Man för en sorts ägg- och höna- diskussion i den här frågan i huvudstadsregionen. Man behöver inte utveckla strukturer eftersom det inte finns ett behov. Det skapas inte heller ett behov eftersom alternativet inte erbjuds. Om någon mot förmodan hittar fram till ett svenskspråkigt alternativ anser man att det inte finns lika goda förutsättningar att integrera en person på svenska och hänvisar personen till den finska sidan. Den här diskussionen är en av orsakerna till att den här utredningen har gjorts.

Projektet Delaktig i Finland i huvudstadsregionen utvecklar officiella strukturer för att välja ett svenskspråkigt integrationsalternativ i huvudstadsregionen. Projektet utgår från att Finland är ett tvåspråkigt land och att det bör vara möjligt att välja svenska som integrationsspråk i landets huvudstad. Det är också viktigt för att möjliggöra rörligheten i landet för dem som integreras på svenska i Österbotten. Också de bör ha förutsättningar för att klara sig på svenska om de vill eller måste flytta till huvudstadsregionen eller inom övriga Norden.

Ann-Jolin Grüne, projektledare för Delaktig i Finland i huvudstadsregionen

Integrationsvägen ”Via svenska”

En av de inledande och mest centrala frågorna i denna rapport är hur integrationen fungerar i ett tvåspråkigt samhälle, och hurdana integrationsvägar invandrare väljer när de blir delaktiga i det nya samhället. Tidigare forskning har visat att giftermål över etniska och nationella gränser är en central del av invandrarnas integration (Dribe & Lundh 2008, 329). Denna form av integration har varit kännetecknande även för integrationen av invandrare i Finland, i och med att själva migrationsprocessen i en så lång tid karakteriserats av invandring med syfte att knyta eller upprätthålla familjeband. I denna form av integration har den formella och officiella delen av samhället, som representeras av olika organisationer och myndighetsinstanser, en mindre betydelse i integrationsprocessen.

I och med att invandringen till Finland under det senaste årtiondet har blivit allt mer arbetsrelaterad, har också de officiella integrationsåtgärderna fått en allt större betydelse. Sålunda stiftades år 1999 den första integrationslagen i Finland, som förbereddes av en parlamentarisk kommitté ledd av Ilkka-Christian Björklund. Kommittén gav 1997 sitt betänkande, där det föreslogs att det för invandrarna skulle göras individuella integrationsplaner. Integrationslagstiftningen kom att följa detta förslag och fick sålunda en individinriktad prägel. I integrationslagen⁴⁶ fastställs grunderna för integrationen i Finland.

I denna lag avses med integration invandrarens och samhällets interaktiva utveckling med målet att ge invandraren de kunskaper och färdigheter som behövs i samhället och arbetslivet samtidigt som invandrarens möjligheter att upprätthålla sitt eget språk och sin egen kultur stöds.

I paragrafens andra moment konstateras att integrationen främjas genom myndigheters och andra aktörers åtgärder och tjänster. Integrationslagen är med andra ord i rätt hög grad top-down-inriktad, och beaktar inte in-

vandrarnas starka agentur på alla plan. I lagens nionde paragraf lyfts arbetsrelaterade aspekter fram.

Vid en inledande kartläggning ska det göras en preliminär bedömning av invandrarens förutsättningar för sysselsättning, studier och annan integration samt av behoven av språkutbildning och andra integrationsfrämjande åtgärder och tjänster. I den inledande kartläggningen utreds i detta syfte i behövlig omfattning invandrarens tidigare utbildning, arbetshistoria, språkkunskaper och vid behov andra omständigheter som påverkar sysselsättning och integration.

Den inledande kartläggningen genomförs av arbets- och näringsbyrån för arbetssökandes del, och av kommunen för de personer som får utkomststöd. Den inledande kartläggningen styrs av vilka förutsättningar den enskilde invandraren har att få ett arbete. Trots att språkkunskaper och förutsättningarna för studier bedöms, blir arbetsmarknadsberedskapen den styrande principen. Detta kan ibland vara kontraproduktivt för integrationen – konsekvenserna av arbetsmarknadsinriktningen blir att integration på svenska i ett finskdominerat område inte uppfattas som ett alternativ. Kunskaper i finska uppfattas som ett krav på arbetsmarknaden, och man beaktar således inte möjligheten att integrera invandrarna på svenska.

Sålunda finns det en inbyggd, men outtalad föreställning om att integration på svenska skulle innebära en längre väg, med flera steg in i det finländska samhället. Det finns då ett antagande om att invandraren först skulle lära sig svenska och då vara segregerad från det finskspråkiga samhället och arbetsmarknaderna. Den inflyttade personen skulle enligt detta tänkesätt integreras fullt ut i det finländska samhället först i det skede som hon/han skulle gå in för studier i finska, efter att ha lärt sig svenska.

Antagandet är emellertid problematiskt mot bakgrunden av de resultat som undersökningen har lagt fram. Svenska anses i många fall vara det språk som är lättare att lära sig, och innebär sålunda en lägre tröskel för att komma in i det finländska samhället. Det faktum att det går snabbare att lära sig svenska, trots att ingen integrationsutbildning ordnas på svenska i Nyland, innebär också att invandraren tidigare skulle kunna uppfylla de krav på kunskaper i landets någotdera språk som lagen om medborgarskap ställer (Medborgarskapslag 16.5.2003/259, § 13).

Trots att det är centralt för invandrarna att integreras på arbetsmarknaden, kan en alltför direkt fokusering på arbetsmarknadsfärdigheter fungera på ett kontraproduktivt sätt, i och med att arbetsmarknaden inte fungerar på samma sätt som marknader överlag. Arbetsmarknaden är rätt utvecklad. Människor ”shoppar” inte arbetsplatser var som helst i landet – många villkor styr mötet mellan utbud och efterfrågan. Sålunda har det också för arbetsmarknaden en betydelse att den sociala integrationen sker på ett mångsidigt sätt.

Många invandrare har konstaterat att integrationen i det svenskspråkiga samhället är lättare eftersom samhället är rätt litet, och därför lättare att bemästra. De intervjuade nyckelpersonerna konstaterar att det är lättare att skapa viktiga sociala kontakter, och att attityderna är mer positiva än i det finskspråkiga majoritetssamhället. Detta kan verka paradoxalt med tanke på att möjligheterna till sociala nätverk rent kvantitativt borde vara betydligt större i majoritetssamhället, och konkurrensen om resurser sålunda också mindre. Men invandrarna vittnar om en mer välkomnande attityd i minoritetssamhället.

Denna form av integration har sina rent storleksmässiga begränsningar, och det skulle vara omöjligt att integrera ens halva huvudstadsregionens invandrarbefolkning i det svenskspråkiga sammanhanget. Det finlandssvenska kollektivet kan under inga omständigheter inkorporera 50 000 människor, och en integration av 20 000 människor skulle också skapa så gott som oöverkomliga utmaningar. Det svenskspråkiga kollektivet själv skulle under inga omständigheter ha kapacitet att erbjuda de tjänster som de inflyttade behöver, och det skulle sannolikt inte gå att genomföra ens med omfattande stöd av majoritetssamhället.

Ett sådant försök kunde också leda till ett hårdnande attitydklimat. Men kapaciteten att integrera invandrare i det svenska sammanhanget, och genom detta skapa en integrationsform med lägre tröskel än majoritetssamhällets, är sannolikt större än man tidigare utgått från.

Undersökningsresultaten visar att många invandrare har upplevt den svenskspråkiga integrationen som lyckad. De uppfattar att de hittat sin plats i samhället – de har fått sociala nätverk; deltagit i samhällslivet genom politik, organisations- och föreningsliv; och erhållit en identitet som finlandssvenska finländare. På basis av nyckelpersonernas upplevelser går det att staka ut vägen för en lyckad integration. Det gäller att lära sig landets språk snabbt, och här är en systematisk språkundervisning genast i

början av vistelsen av stor betydelse. Bristen på språkkurser är ett problem i dagens finländska samhälle.

En annan mycket viktig förutsättning för en lyckad integration är att invandrarna får tillträde till arbetslivet och möjligheten att kunna försörja sig själva. Ibland är etapperna omvända – deltagandet i arbetslivet är av första prioritet i och med att man i arbetslivet också lär sig omgivningens språk. Problemet med denna ordningsföljd är emellertid att arbetslivet i Finland i en så stor utsträckning (och ofta t.o.m. i oproportionerligt stor utsträckning) ställer krav på språkkunskaper, till och med i lågkvalificerade yrken. Risken är

också att en segregation och segmentering uppstår på arbetsmarknaden, där vissa praktiska yrken handhas av en invandrarbefolkning som inte kan landets språk, och lever separat från resten av samhället.

Den tredje väsentliga aspekten av lyckad integration är möjligheten att skapa mångsidiga sociala kontakter och nätverk, som fungerar som stöd i individens privatliv. Det är centralt att de sociala kontakterna är mångsidiga – invandraren behöver kontakter såväl till sina landsmän och till andra invandrare, såsom till majoritetsbefolkningen. Ofta innebär arbetslivet en källa till sådana kontakter, men arbetslivet är sällan tillräckligt. Plattformar för att skapa sociala kontakter, såsom organisationer och föreningar, är viktiga för de nyanlända, och kan underlätta integrationsprocessen. Det behövs kontakter via informella kanaler och till civilsamhällets organisationer för att människans sociala liv skall bli rikt och mångsidigt. Bland integrationens framgångshistorier finns alla de berättelser om människor som funnit sin plats i ett nytt land, erhållit medborgarskap och börjat delta i samhällelig verksamhet med motivet att förbättra det samhälle de lever i.

Mary: Och jag tror att det är en nyckelfråga för de flesta som upplever Finland som sitt hem att de upplever att de bidrar till samhället på ett

sätt som känns meningsfullt för dem, att det är meningsfullt utbyte från båda sidorna. Att dom får mycket från landet, men dom upplever att dom har någonting att ge också. Det är ganska viktigt för en lyckad integration att en invandrare upplever att "jag är inte bara ett socialfall som man ska ta hand om, men jag är också en resurs, att jag har någonting att ge och jag har någonting att bidra med, och det är viktigt att jag är här". Den upplevelsen tror jag att är ganska viktig.

Målgruppen - en statistisk översikt

I dagens läge finns det lite information om den grupp av invandrare som integrerats på svenska. För att få en strukturell överblick över behovet av svenskspråkiga integrationstjänster, innefattar denna studie även en statistisk kartläggning av språkvalen bland invandarmedlemmarna inom olika centrala organisationer. Bland dessa organisationer finns offentliga instanser, såsom kommun och stat, och civilsamhällets organisationer, såsom fackföreningar och kyrkliga samfund.

Trots att medlemskapet i de civila organisationerna är frivilligt är dessa organisationer mycket vanliga i det finländska samhället – en hög andel av befolkningen i Finland hör till fackförbund och till kyrkliga samfund. Det är därför motiverat att studera dessa organisationers medlemsregister med syfte att få en bild av den grupp invandrare som huvudsakligen använder svenska. Det finns dock skillnader mellan dessa organisationer, i och med att fackförbunden har vuxna medlemmar som oftast är aktiva i arbetslivet (med undantag av studerande- och pensionärsmedlemmar), medan de kyrkliga samfunden har medlemmar i alla ålderskategorier.

Statistiken ger en bild av hur många invandrare som på ett eller annat sätt har integrerats på svenska i huvudstadsregionen. Sådan statistik erbjuder också underlag för uppskattningar om det totala antalet invandrare som skulle vilja bli integrerade på svenska. Men registerdata är inte heltäckande och valet av språk i registreringen kan ofta ske slumpmässigt till exempel utgående från på vilket språk personen i fråga har fått sina blanketter. Registerdata leder således lätt till att målgruppens storlek underskattas.

Det bör också påpekas att registerdata ofta innehåller fel och bristfälligheter, som beror på att insamlingskriterierna och -principerna är varierande, och många gånger även okända för forskaren som använder sig av registren. Dessutom har organisationerna ofta bristfälliga register, där t.ex. personer som inte på många år har betalat medlemsavgift finns kvar i registret, eftersom de inte har skickat in ett formellt meddelande om att de vill lämna föreningen. Föreningsregistren är således inte helt *a jour*. Det oaktat ger statistiken en fingervisning om hur stor integrationen på

svenska är för tillfället. Statistiken erbjuder en mångsidig bild av den befintliga målgruppen, som också blir sann till sina konsekvenser, eftersom myndigheterna och organisationerna utgår från registren när de planerar sin service.⁴⁷

Den kommunala statistiken ger vid handen att det i huvudstadsregionen år 2011 fanns 116 716 personer med annat modersmål än finska eller svenska.⁴⁸ Antalet har vuxit snabbt, t.ex. år 2010 flyttade 9 500 människor från utlandet till området. Kring hälften av Finlands invandrarbefolkning är bosatt i huvudstadsregionen.⁴⁹ Alla människor med andra språk än finska, svenska eller samiska, eller med ett annat lands medborgarskap är dock inte invandrare. Många av dessa människor har nämligen fötts i Finland.

Helsingfors utländska befolkning, när den definieras enligt utländskt medborgarskap, uppgick år 2011 till 44 461 personer, och antalet personer med annat modersmål än finska eller svenska uppgick till 63 475 personer i början av år 2011.⁵⁰ År 2011 bodde 81 785 utländska medborgare i hela huvudstadsregionen. Gruppen är med andra ord stor – redan klart större än den svenskspråkiga befolkningen i området.⁵¹ Gruppen fördelar sig emellertid på många olika nationaliteter och språk, varför den i en sociologisk bemärkelse inte utgör någon egentlig grupp utan snarare en befolkningskategori.

I Folkpensionsanstaltens register finns 6 673 personer i hela Finland som är utländska medborgare, födda utomlands, har ett annat modersmål än finska eller svenska, och som har valt svenska som expeditionsspråk. Av dessa bor 1 225 personer i huvudstadsregionen. I intervjuundersökningen framkom att många invandrare har haft problem med att få svenskspråkig service från FPA. Detta är anmärkningsvärt mot bakgrund av att gruppen är så pass stor.

Vid årsskiftet 2010–2011 fanns det i *Helsingfors* 1 740 personer som levde i familjer där den ena vuxna är svenskspråkig och den andra vuxna har ett annat modersmål än finska eller svenska. Dessa personer lever vanligtvis i mångkulturella parförhållanden, där den ena parten har invandrat och lever tillsammans med en svenskspråkig finländare. Det fanns 428 stycken minderåriga barn i dessa familjer. 716 personer levde i parförhållanden utan barn. I *Esbo* uppgick år 2011 den utländska befolkningen (med andra språk än finska och svenska) till 26 011 personer.⁵² Vid årsskiftet 2010–2011 var 270 (0,4 %) av familjerna i *Esbo* tvåspråkiga med

en svenskspråkig vuxen och en vuxen som talade ett annat språk än finska eller svenska som modersmål. I *Vanda* fanns 134 personer som levde i familjer med en svenskspråkig vuxen och en vuxen med annat språk än finska eller svenska. Av dessa var 63 personer, dvs. nästan hälften, barn under 18 år. Uppgifter saknas för *Grankullas* del.

Enligt den kommunala skolstatistiken finns det i svenskspråkiga skolor i Helsingfors kring 50 barn med annat språk än finska eller svenska som hemspråk eller modersmål. Det kan vara fråga om barn till invandrare som integrerats på svenska, som själva är födda i Finland och vars modersmål är något av nationalspråken, eller barn som flyttat till landet med eller utan förälder, och lär sig svenska i skolan. I *Vanda* finns 27 barn med annat modersmål än svenska eller finska, eller med ett annat språk utöver svenskan som modersmål. I *Esbo* svenska skolor finns 47 skolelever med annat modersmål än svenska eller finska; med definitionen annat hemspråk än svenska eller finska förekommer 151 elever i de svenskspråkiga skolorna i *Esbo*.

I den svenska dagvården i *Esbo* finns 50 barn med annat modersmål än finska eller svenska, och 21 barn med annat hemspråk än finska eller svenska. Barnen för vilka ett annat hemspråk än finska och svenska har angetts, lever ofta i flerspråkiga sammanhang, där exempelvis en förälder har invandrarbakgrund. Man bör dock komma ihåg att sådana skolelever som fötts i Finland, men som har invandrarföräldrar eller utländskt medborgarskap, inte strängt taget kan betraktas som invandrare. De utgör heller inte någon egentlig målgrupp för integrationstjänster, men de åskådliggör gruppens storlek och berättar om i vilken omfattning det finns invandrare i huvudstadsregionens svenskspråkiga skolvärld.

En förfrågan om invandrare skickades till flera olika fackförbund som har valt svenska som expeditionsspråk. I många fackförbund gick sådana uppgifter inte att få tag på. Till exempel fackförbundet *PRO* meddelade att de endast har statistik över sådana som får medlemsinformation på svenska, men att EU-medlemskapet medfört att medlemmarnas medborgarskap inte längre registreras. Bland fackföreningarna har *JHL*, de offentligt anställdas fackförbund som till medlemstalet är Finlands största fackförbund, svarat att det i huvudstadsregionen finns 40 svenskspråkiga invandrarmedlemmar. En del av dessa medlemmar är studerande.

I *Finlands läkarförbund* finns 1 149 läkare med andra modersmål än finska och svenska. Av dessa har 25 läkare meddelat svenska som sitt post-

ningsspråk, och tre av dem är bosatta i Nyland. De flesta utländska läkare med svenska som postningsspråk bor som väntat i Österbotten (11 st.) och Åland (5 st.). *Finlands svenska lärarförbund* har 131 utländska medlemmar, varav 78 personer har svenska som modersmål. 53 personer är utländska medborgare som har ett annat modersmål än svenska. De utländska medborgarna är bosatta i hela landet. Bland *ekonomerna* i Finland är 14 % svenskspråkiga, vilket utgör sammanlagt drygt 4 600 personer. Av dessa är 62 personer utländska medborgare, varav 48 bor i Nyland. Fackförbunden har med andra ord ett antal invandrarmedlemmar som valt svenska som expeditionsspråk. Informationen från fackförbundsregistren ger vid handen att det finns tiotals svenskspråkiga invandrare, som får sin medlemservice på svenska.

Av de svenskspråkiga Evangelisk-lutherska församlingarna i Helsingfors har *Matteus församling* 32 medlemmar som registrerat andra språk än svenska och finska. I *Johannes församling* finns 70 medlemmar med andra modersmål än svenska eller finska, och i *Petrus församling* finns 48 medlemmar med andra språk än svenska och finska. Sammanlagt finns alltså kring 150 medlemmar i svenska församlingar i Helsingfors med andra språk än svenska eller finska. Det finns även en sverigesvensk församling i Helsingfors, *Olaus-Petri församling*, som tillhör Borgå stift. Medlemskap i församlingen förutsätter svenskt medborgarskap. *Tyska församlingens* centralort är Åbo, men har en enhet i Helsingfors. Antalet medlemmar i församlingen och hur dessa fördelar sig språkligt är okänd för oss, men församlingen erbjuder en hel del information på svenska (www.tyskafor-samlingen.fi), vilket tyder på att det också finns en beredskap att erbjuda service på svenska.

Det är svårt att utgående från den statistik som finns, uppskatta hur många av de invandrare som hör till den ortodoxa kyrkan, som har valt svenska som expeditionsspråk. I Finland finns 61 374 ortodoxa, varav 52 471 medlemmar är finskspråkiga och 811 är svenskspråkiga. 8 903 medlemmar har andra modersmål än finska och svenska, och majoriteten av dessa har ryska som modersmål (6 263). Av de utländska medlemmarna är sannolikt ett mycket litet antal sådana som har valt svenska som expeditionsspråk i Finland. I Helsingfors ortodoxa församling har 16 240 personer finska och svenska som modersmål och 3 575 personer har andra modersmål. Av dessa är hela 2 708 personer ryskspråkiga.

Den ortodoxa kyrkan hänvisar med andra ord till invandringen från öst, en annan riktning än den varifrån de flesta svenskkunniga invandrarna anländer. Vi har inte hittat svenskspråkig information på Helsingfors ortodoxa församlings hemsida, men församlingen har regelbundet gudstjänster på svenska, en diskussionsgrupp och bibelstudiegrupp på svenska, och infobrev för de svenskspråkiga, samt en svenskspråkig kör med namnet Mariamkören.⁵³

Andra kyrkliga samfund med en svenskspråkig profil och utländska medlemmar är bl.a. den huvudsakligen svenskspråkiga Andreaskyrkan som har 150 församlingsmedlemmar, varav 25–30 medlemmar har utländsk härkomst. Därtill finns flera aktiva utländska personer i anslutning till församlingen som inte är församlingsmedlemmar. Dessutom finns ett antal frikyrkliga samfund såsom Metodistkyrkan, Svenska baptistförsamlingen, Svenska Philadelphiakyrkan och Vinyard församling, som har svenskspråkig verksamhet som invandrare eventuellt deltar i.

Det finns 11 000 katoliker i Finland.⁵⁴ Den katolska kyrkan kunde inte uppskatta antalet svenskspråkiga medlemmar med utländsk härkomst, men genom olika nätverk erhöles information om att det finns medlemmar med utländsk härkomst (från t.ex. USA och Sverige) som integrerats i första hand på svenska i Finland. Den katolska kyrkan erbjuder en del av informationen på svenska på sin Internet-hemsida (<http://katolinen.net>).

Tyvärr är det inte möjligt att uppskatta antalet människor med invandrarbakgrund och val av svenskspråkig integration uppskattas på basen av dessa registeruppgifter genom någon additiv metod. Urvalet organisationer är selektivt, och statistiken är heller inte entydig, utan kan innehålla överlappningar. Trots detta erbjuder det registerdata vi fått tillgång till belägg för ett påstående att invandrabefolkningen som fungerar på svenska och deltar i svenskspråkiga sammanhang uppgår till sannolikt närapå tvåtusen människor i huvudstadsregionen. Detta påstående bygger på ett en uppskattning som gjorts huvudsakligen utgående från FPA:s statistik med ca 1200 invandrare med svenska som expeditionsspråk och den kommunala statistiken för Helsingfors, Esbo och Vanda med sammanlagt ca 1500–1600 människor med invandrarbakgrund, och som bor i tvåspråkiga familjer där det talas svenska och ett annat språk.

Utöver dessa finns många som inte kommit till Finland av familjeskäl och inte heller har någon familjemässig anknytning till regionens svenskspråkiga grupp. De har kommit pga. arbete, studier, vänner, rötter till den

svenskspråkiga befolkningen i landet, eller genom att de har familj någon annanstans i landet (ofta i på en svenskspråkig ort) och har lärt sig svenska i anslutning till dessa familjemedlemmar. Det finns även människor som saknar anknytning till det svenska språket och kontexten, men väljer svenska som integrationsspråk eftersom de anser att det är lättare att lära sig svenska än finska.⁵⁵

Summa summarum ger estimatet som gjorts på basen av registerdata vid handen att ifall invandrargruppen som integreras på svenska uppgår till ca 1 800 personer i huvudstadsregionen, så utgör dessa ca 2 % av huvudstadsregionens invandrarbefolkning. Estimatet är uppbyggt genom en minimalistisk metod⁵⁶ och ger en jämförelsevis liten målgrupp för svenska integrationstjänster, som kräver selektiva integrationsåtgärder. Baserade på enkätundersökningen uppnås som procent för invandrarnas kunskaper i svenska 10 % (tala och skriva) och 21 % (förstå). Som befolkningsmängd innebär detta en grupp på 9 000 – 20 000 invandrare i huvudstadsregionen.

Detta är en avsevärt större grupp än vad som framkommit från registerdatat. Men det är skäl att komma ihåg att valet av ett minoritetsspråk som registerspråk i många fall är ett krävande antingen-eller-val mellan två språk, som förutsätter kunskaper om samhället. Därför kan antalet intresserade och potentiellt svenskintegrerade uppskattas vara mycket större än antalet som registrerat sig på svenska i olika sammanhang.

En dryg femtedel (23 %) av invandrarna har erbjudits svenska som expeditionsspråk. Hela 24 % av invandrarna skulle oavsett om de erbjudits eller inte erbjudits svenska välja svenska som expeditionsspråk. I antal personer innebär detta med samma beräkningsgrunder om totalpopulationen som tidigare (se fotnot 58) att 21 000–23 000 invandrare vore intresserade av att välja svenska som integrationsspråk. 54 % av invandrarna är intresserade av att lära sig de båda nationella språken – detta ger en befolkningsmängd på omkring 50 000 invandrare.

Det är emellertid skäl att komma ihåg att alla invandrare inte behöver integrationstjänster. Målgruppen består av sådana invandrare som anlänt till Finland nyligen. Därför är det skäl att ta en närmare titt även på flyttstatistiken från de senaste åren, vid en bedömning av intresset och behovet av svenskspråkiga integrationstjänster. Under de senaste fem åren har antalet utländska medborgare ökat med kring 22 000 människor, och

ifall en femtedel av dessa vore intresserad av integration på svenska skulle målgruppen uppgå till cirka 4 500 personer.

Gruppen av invandrare som är intresserad av att fungera på svenska i huvudstadsregionen varierar med andra ord mycket beroende på beräkningsgrund. Gruppen är emellertid i sin helhet så stor att den till och med har potential som målgrupp för kommersiella åtgärder. Målgruppens storlek definieras slutligen i hög grad av de integrationsåtgärder som myndigheter och andra serviceproducenter, såsom institutioner för språkutbildning bestämmer sig för att gå in för.

Sammanfattning

Dagens värld karakteriseras av omfattande migrationsrörelser. Det är inte första gången i mänsklighetens historia som människor flyttar och byter land, men för Finlands del är det första gången i modern tid som flyttningsrörelserna är av stor omfattning. Landets invandrarbefolkning växer snabbt, och den ökade invandringen har många anknytningspunkter till landets tvåspråkighet. Det finländska samhället har en etablerad institutionell struktur som invandrarna kommer i kontakt med när de flyttar till Finland. Denna studie fokuserar på huvudstadsregionen i Finland, som utan tvekan är landets enda metropol och mest mångkulturella område. Här bor kring hälften av landets invandrarbefolkning.

Vi har med föreliggande bok velat beskriva olika aspekter av invandrarernas integration i ett tvåspråkigt samhälle, med invandrarernas egna berättelser i centrum. I denna bok har helt vanliga människor fått ordet – de har berättat om sina erfarenheter av att integreras på svenska och av att komma i kontakt med landets tvåspråkighet.

Enkätundersökningens resultat visar att det finns ett utbrett intresse bland invandrarna att bli tvåspråkiga och att integreras på svenska i Finland. Nyckelpersonerna som intervjuats upplever att svenska är ett lättare språk att lära sig, och att det sålunda går snabbare att inkluderas i samhället om man behärskar det ena nationella språket. Men myndigheterna i Finland erbjuder inte service i önskad omfattning på svenska, och även svenskspråkiga integrationsutbildningar saknas för tillfället.

Invandrarna borde erbjudas möjligheter att lära sig landets språk för att kunna integreras på ett bra sätt. Dessutom borde myndigheternas servicevillighet förbättras. De borde frivilligt och på eget initiativ uppfylla invandrarernas språkliga rättigheter. Invandrarna upplever ibland att attityderna i det omkringliggande samhället är negativa och att de måste motivera sitt val av svenska, som enligt invandrarernas egna utsagor är en fördel även på arbetsmarknaden. De har en kännedom om sina språkliga rättigheter, och är förundrade över varför dessa inte uppfylls.

Invandrarna har upplevt sig som välkomna i det finlandssvenska sammanhanget, och de har fått personliga nätverk och kontakter. Det svenska språket spelar en viktig roll i deras identitet, och svenskan som integrationsväg upplevs som ett lyckat val. Undersökningens nyckelper-

soner lägger fram förslag på olika stödfunktioner som skulle underlätta integrationen i samhället. De framför önskemål om att information från myndigheterna gällande språkval och tvåspråkighet, samt om svenskspråkig service överlag, skulle göras mer tillgänglig – informationsutbud och koordineringen av svensk service lyfts fram som särskilt viktiga områden för vidareutveckling.

Slutligen har uppskattningar gjorts av storleken på målgruppen – av antalet invandrare som har ett intresse av att integreras på svenska i huvudstadsregionen. Uppskattningarna varierar stort beroende på vilken beräkningsgrund som används, men slutsatsen är att gruppen uppgår till flera tusen personer. Det finns även intresse för tvåspråkighet bland huvudstadsregionens invandrare. Frågan lyder således: hur kommer det finländska samhället att tillmötesgå dessa intressen?

Bilaga:

Material och metod

Kartläggning av målgruppen för svenskspråkig integration

Denna studie har genomförts i tre delar, där varje del erbjuder olika typer av material som kompletterar varandra. På detta sätt får man en helhetsbild av hur integrationen på svenska sker i Finland. Studien består av en statistisk översikt, en surveyundersökning och en intervjuundersökning.

Den statistiska översikten ger riktgivande information om storleken på målgruppen för svenskspråkiga integrationstjänster. Surveydelen beskriver målgruppens storleksmässiga potential, och lyfter fram invandrarers språkliga kontakter med myndigheter, samt deras kännedom om språkliga integrationsalternativ. Intervjudelen ger en djupare förståelse för hur invandrarna upplever integrationen.

Statistisk översikt

Den statistiska översikten ger en bild av antalet invandrare som talar svenska, eller potentiellt skulle ha behov av svenskspråkiga integrationstjänster. Statistiken består av följande data:

A) Registerdata

- Antalet personer med annat modersmål, som bor i huvudstadsregionen i ett hushåll med en person som har svenska som modersmål. Statistiken består av registerdata från kommunernas faktacentraler.
- Antalet personer med annan nationalitet än finländsk som valt svenska som servicespråk vid FPA.

B) Kompletterande bakgrundsdata

- Antalet utländska medborgare som är medlemmar av ett fackförbund (Ammattiliitto Pro, Lääkäriliitto, OAJ, SEFE) och får ger information på svenska.
- Antalet invandrare som är medlemmar i någon församling och talar svenska (Ortodoxa kyrkan, Evangelisk Lutherska kyrkan, Katolska kyrkan och Andreakyrkan).
- Antalet barn med annat modersmål än svenska eller finska, och barn från familjer med svenska och ett annat språk som hemspråk på finlandssvenska daghem eller i finlandssvenska skolor i huvudstadsregionen.

Uppgifterna samlades in genom en standardförfrågan, och från skolverken i huvudstadsregionens kommuner.

Enkätundersökning

En postenkät skickades ut till ett slumpmässigt urval på 1 000 utländska medborgare som bor i huvudstadsregionen. Enkät delen ger en översikt över hur väl invandrare känner till svenska som ett alternativt integrationsspråk, hur goda kunskaper i svenska de har, samt deras intresse för svenska. Materialet ger även en inblick i utländska medborgares upplevelser av språkalternativ i samband med myndighetskontakter.

Frågor i enkäten

BakgrundsvARIABLES: nationalitet, språk, kön, ålder, hur länge personen varit i landet, yrke, utbildning, kommundillhörighet.

UndersökningsvARIABLES: Är ni medveten om att det finns språkliga integrationsalternativ – svenska eller finska? Har ni blivit erbjuden möjligheten att välja svenska – av vem eller var? Kan ni svenska eller finska (förstå, tala, skriva och läsa)? Hade ni varit intresserad av möjligheten att integreras på svenska? Varför skulle ni vilja lära er svenska? Har ni intresse av att delta i studien med intervju?

Samplet för utskicket erhöles av befolkningsregistret. Postenkätens material består av ett slumpmässigt urval på 1000 personer med annat

medborgarskap än finländskt, som är bosatta i Helsingfors, Esbo, Vanda och Grankulla. Personerna är födda under perioden 1.1.1947–31.12.1993, vilket innebär att de är mellan 65 och 18 år gamla, och utgör således ett urval av befolkningen som i sin livscykel befinner sig i arbetslivet. Brevet innehöll ett frågeformulär, ett följebrev och ett svarskuvert. Följebrevet och frågeformuläret rymdes på samma papper, vilket antagligen ökade svarsbenägenheten i och med att formuläret inte var långt eller komplicerat. Frågeformuläret översattes från svenska till tre andra språk: finska, engelska och ryska. Formuläret fanns alltså i varje kuvert som fyra olika tvåsidiga papper, på fyra olika språk. Svaren fördelar sig enligt språk så att det finskspråkiga formuläret fylldes i av 113 personer, det engelska av 92 personer, det ryska av 42 personer och det svenska av 10 personer.

Valet av vilket språk blanketten ifylldes på har ett statistiskt signifikant samband med kön ($\gamma = .22^*$), så att kvinnor varit mer benägna att svara på finsk- och svenskspråkiga formulär, medan männen i högre grad svarat på engelska formulär. De ryska formulären ifylldes, precis som förväntades, av dem som har ryska som modersmål, eller annars har en nära kontakt med det ryska språket (ester, vitryssar osv.). Valet av språk mellan finska och engelska styrdes i mycket hög grad av respondentens utbildning, så att lägre utbildade tenderade att svara på finska medan högre utbildade svarade på engelska ($\gamma = .745^{***}$). En signifikant skillnad existerar även i flyttningstidpunkt till Finland – de som svarat på finska har i genomsnitt flyttat till Finland år 2004, medan de som svarat på engelska i genomsnitt flyttat till Finland år 2007 (t-värde -4.166^{***} , df. 200). Detta hänger sannolikt ihop med att kunskaperna i finska förbättras i och med en längre vistelse i landet, och således förbättras även färdigheten att svara på en förfrågan på finska.

Enkäten skickades ut i december 2011, och påminnelserna före och efter julen. Julfirandet och resor kan tänkas ha minskat på deltagandet i undersökningen, men å andra sidan kan de många lediga dagarna under jultiden ha inneburit att människorna haft mer tid att svara på frågeformulär. Tre påminnelser skickades ut. Postningen sköttes av JP Postitus som också samlade in svarsförsändelserna. Ett tekniskt missöde (av JP Postitus) ledde till att respondenternas namn och adressuppgifter förekom på det finskspråkiga formuläret, trots att anonymitet utlovats till respondenterna. Detta noterades också av några respondenter, och det kan ha påverkat svarsbenägenheten negativt.

272 svar kom in under undersökningsperioden, varvid 257 enkäter returnerades ifyllda. 10 personer returnerade enkäten två gånger och en person tre gånger. En av dessa skickade in en tom blankett båda gångerna, medan de andra svarade en gång och skickade in tomt de andra gångerna. Sannolikt hann påminnelsen komma till dem innan svarsblanketten registrerats hos postningsföretaget. Könsfördelning bland dem som svarade (dvs. inte lämnade in tom blankett) är 56 % kvinnor (144 respondenter) och 44 % män (113 respondenter). Respondenternas medelålder är 37 år. Kommunvis fördelas svaren på följande sätt: Helsingfors 149 svar, Esbo 62, Vanda 43 och Grankulla 1 svar.

Respondenterna fördelar sig på 67 olika nationaliteter (samt på kategorierna ingermanlänning, Palestina och "utan nation"). De största grupperna är ester med 43 respondenter och ryssar med 36 respondenter. Följande grupp i storlek är kineser med 17 respondenter. Nedan presenteras en tabell med fördelningen mellan olika nationaliteter och kontinent.

Respondentens härstamning enligt nationalitet och kontinent

Nationalitet	n	Japan	2	Sri Lanka	1
Afganistan	1	Jordanien	1	Sverige	8
Amerikan	9	Kamerun	2	Sydkorea	1
Australien	3	Kanada	2	Syrien	1
Brasilien	2	Kenya	1	Tanzania	1
Brittisk	4	Kongo	1	Thailand	7
Bulgarien	3	Kosovo	5	Tjetjenien	2
Chile	1	Kroatien	1	Turkiet	4
Kina	17	Latvia	2	Turkmenistan	1
Danmark	3	Litauen	1	Tyskland	2
Estland	43	Marocko	1	Ukraina	5
Etiopien	2	Mexico	2	Ungern	2
Filipinerna	5	Nepal	2	Utan nationalitet	1
Finland	7	Niger	1	Uzbekistan	1
Frankrike	5	Nigeria	3	Vietnam	2
Ghana	3	Norge	1	Vitryssland	1
Grekland	2	Palestina	1	Österrike	1
Holland	2	Polen	3		
Indien	1	Rumänien	1	Kontinent	n
Indonesien	2	Ryssland	36	Europa	155
Ingermanland	4	Schweiz	1	Afrika	19
Irak	6	Serbien	1	Asien	59
Iran	4	Slovakien	1	Australien	3
Island	1	Slovenien	1	Nord-Amerika	13
Israel	1	Somalia	4	Syd-Amerika	2
Italien	1	Spanien	2		

Intervjuer

Som tredje steg i undersökningen genomfördes en intervjustudie. Målsättningen med intervjudelen var att få en mer djupgående bild av invandrarers upplevelser av att integreras på svenska. Intervjumaterialet består sammanlagt av 20 intervjuer utförda av forskarna. 14 av intervjuerna var ostrukturerade djupintervjuer med personer som integrerats på svenska, eller som haft ett intresse av att integreras på svenska. Intervjuernas längd varierade mellan 1h och 1h 30min, och ljudbanden transkriberades av forskningsassistenter. Intervjun började med att personerna fick berätta om sig själva. Efter detta fick personerna tala fritt; forskarna hade en tematisk lista med olika punkter (vad upplevs som fördel med att integreras på svenska, vad upplevs som nackdel med att integreras på svenska, hur skulle integrationen fungera bättre, används svenska som myndighets-språk).

En del av deltagarna i intervjuundersökningen kontaktade själv forskarna på basis av en annons i Helsinki Times. Några deltagare kontaktades via Svensk socialservice eftersom vi ville ha en variation bland deltagarna när det gällde den sociala situationen. Kontakten till resten av respondenterna skedde genom att de intervjuade personerna frågades om de kände andra personer som kunde bli intervjuade. Dessa 14 intervjuer utgör det huvudsakliga intervjumaterialet. Utöver dessa gjordes två intervjuer per telefon; de var av samma längd och hade samma utgångspunkter som face-to-face-intervjuerna. Tre personer skickade texter om sina upplevelser per e-post. En intervju gjordes även med två representanter från Svensk socialservice. Alla deltagare i studien är anonymiserade, och endast forskarna har tillgång till deras uppgifter.

1. Nationalitet: vilket lands medborgare är du?

2. Vilket är ditt modersmål?

3. Kön (ringa in det alternativ som gäller för dig):

Man / Kvinna

4. Ålder: Vilket år är du född? (Skriv årtal på linjen.)

19 _____

5. Hur länge har du varit i Finland? (Ange tiden i år och månader.)

____ år ____ månader

6. Vad gör du för tillfället? (ringa in det alternativ som passar dig)

Arbetar studerar hemma med barn

arbetslös annat / vad? _____

7. Om du arbetar vad är ditt yrke? _____

8. Vad skulle du vilja arbeta med i framtiden?

9. Utbildning (Ringa in det alternativ som gäller för dig):

1. Grundskola, folkskola
2. Utbildning andra stadiet: gymnasium, yrkesutbildning
3. Högskola, institut
4. Universitet

10. I vilken kommun bor du? (Ringa in det alternativ som gäller för dig.)

Esbo Grankulla Helsingfors Vanda

11. Vilka språk upplever du att man kan använda när man flyttar till Finland? (Ringa in det alternativ som gäller för dig. Du kan välja flera alternativ om du vill).

1. Finska
2. Svenska
3. Engelska
4. Ryska
5. Estniska
6. Annat: _____

12. Har du blivit erbjuden möjligheten att välja svenska i din kontakt med myndigheterna? (Ringa in det alternativ som gäller för dig.)

1. Ja
2. Nej
3. Vet ej

Om du svarar ja, av vem eller var har du blivit erbjuden möjligheten att välja svenska?

(t.ex. magistraten, polisen, migrationsverket, socialverket, kommunen, arbetskraftsmyndigheterna, hälsovården, Folkpensionsanstalten - KELA)

Om du svarar nej, hade du velat bli erbjuden möjligheten att välja svenska? (Ringa in det alternativ som gäller för dig.)

1. Ja
2. Nej
3. Vet ej

13. Skulle du ha valt svenska som alternativ, ifall det erbjudits? (Ringa in det alternativ som gäller för dig.)

1. Ja
2. Nej
3. Vet ej

14. Av vilka orsaker skulle du vara intresserad av att lära dig svenska?

15. Skulle du vara intresserad av att lära dig både finska och svenska? (Ringa in det alternativ som gäller för dig.)

1. Ja
2. Nej
3. Vet ej

16. Ifall du har valt finska, vilka är orsakerna till ditt språkval?

17. Kan du svenska eller finska? Förstå, tala, skriva och läsa. (Ringa in ja eller nej på alla de alternativ som gäller för dig.)

Finska:	Tala	Skriva	Läsa
Förstå	Ja / Nej	Ja / Nej	Ja / Nej

Svenska:	Tala	Skriva	Läsa
Förstå	Ja / Nej	Ja / Nej	Ja / Nej

18. Får vi kontakta dig senare för eventuell intervju? (Ringa in det alternativ som gäller för dig.)

- Ja
2. Nej

Om ja, var vänlig och ange ditt telefonnummer, så vi kan ta kontakt med dig _____

19. Vill du delta i lotteriet av kryssningen?

Ja / Nej

Tack för dina svar!

Källförteckning

- Ahmad Akhlaq (2010): "Voisin tietysti palkata heitä, mutta..." Työmarkkinoiden sosiokulttuurinen sidonnaisuus. I Wrede Sirpa & Nordberg Camilla (red.): *Vieraita töissä. Työelämän etnistyvä eriarvoisuus*. Palmenia, Helsinki.
- Allardt Erik & Starck Christian (1981): *Språkgrupper och samhällsstruktur. Finlandssvenskarna i ett jämförande perspektiv*. AWE/Gebers, Stockholm.
- Andrews Frank M., Morgan James N., Sonquist John A. & Klem Laura (1973): *Multiple Classification Analysis. A Report on a Computer program for multiple regression using categorical predictors*. The University of Michigan, Ann Arbor, Michigan.
- Barth Fredrik (1969): *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference*. Universitetsforlaget, Bergen.
- Creutz-Kämppi Karin (2011): Experter och elefanter i porslinsbutiken – finlandssvenska journalisters tolkningar av relationen mellan journalistisk praxis och religion. *Journalismikritikin vuosikirja 2011*. Tiedotusopillinen yhdistys TOY & Nordicom, Tampere.
- Creutz-Kämppi Karin, Helander Mika & Pyrhönen Niko (2011): Monimuotoistuva työväenluokka ja kilpailu matalapalkka-aloilla. I Mika Helander (red.): *Totta toinen puoli? Työperäisen maahanmuuton todelliset ja kuvitellut kipupisteet*. SSKH Skifter nr 31. Svenska social- och kommunalhögskolan, Helsingfors.
- Dribe Martin & Lundh Christer (2008): Intermarriage and Immigrant Integration in Sweden. An Exploratory Analysis. *Acta Sociologica* vol 51, no 4, 329-354.
- Durkheim Emilé ([1897] 1983): *Självmodet*. Argos, Uppsala.
- Finlands författningssamling*. Lag om främjande av integration 30.12.2010/1386. www.finlex.fi
- Finlands författningssamling*. Medborgarskapslag 16.5.2003/359. www.finlex.fi
- Finnäs Fjalar (2007): *Finlandssvenskarna 2005 – en statistisk rapport*. Finlandssvensk rapport nr 43. Svenska Finlands folkting, Universitetstryckeriet, Helsingfors.
- Florida Richard (2002): *The Rise of the Creative Class. And How It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*. Basic Books, New York.
- Forsander Annika, Raunio Mika, Salmenhaara Perttu & Helander Mika (2004): *Sykettä ja suvaitsevaisuutta. Globaalin osaamisen kansalliset rajat*. Sitra 262, Edita Prima Oy, Helsinki.
- Habermas Jürgen (1987): *The Theory of Communicative Action - A Critique of Functionalist Reason*; translated by Thomas McCarthy, 3rd corrected edn, Beacon : Cambridge : Polity., Boston.
- Habermas Jürgen (1984): *The theory of communicative action*, Heinemann Education., London.
- Heikkilä Markku (2007): Ulkomainen työvoima vasta tulossa Suomeen. *Norden*. I internet: www.norden.org/fi/analys-norden/teemat/hyvinvointi-ja-tyoemarkkinat/ulkomainen-tyoevoima-vasta-tulossa-suomeen (sökdatum 13.4.2012)
- Helander Mika (2011): *Totta toinen puoli? Työperäisen maahanmuuton todelliset ja kuvitellut kipupisteet*. SSKH skrifter nr 31. Svenska social- och kommunalhögskolan, Helsingfors.

- Helander Mika (1999a): ”Men ändå är Sverige där” *Tvåspråkiga individer som diffusionsagenter i innovationsspridningen mellan Finland och Sverige*. SSKH skrifter nr 10. Svenska social- och kommunalhögskolan, Helsingfors.
- Helander Mika (1999b): *Arbetskontakter mellan Finland och Sverige. Åtta grupper s kontakter mellan Finland och Sverige och de viktigaste orsakerna till deras intensitet*. (opublicerat arbete – bilaudaturuppsats sociologiska institutionen vid Helsingfors universitet).
- Helander Mika (1991a): *De finländska ministeriernas internationella kontakter*. Mob no. 24. SLS/SSKH, Helsingfors 1992.
- Helander Mika (1991b): *Vänortssverksamhet. En beskrivning av Karleby stads vänortskontakter och de viktigaste orsakerna till deras utformning under perioden 1978-1981*. Mob no. 21. SLS/SSKH, Helsingfors 1991.
- Helsingin kaupunki. Tietokeskus (2012). *Tilastoja 3/2012: Työllisyys ja työttömyys* Helsingissä 4. Vuosineljänneksellä 2011
- Helsingin kaupunki. Tietokeskus (2010): *Vieraskielisen väestön ennuste Helsingin seudulla 2010–2030*
- Helsinki Times: Language skills made easier for nurses. *Helsinki Times* 26.1.-1.2.2012, 14.
- Henricsson Ingvar & Lindblad Hans (1995): *Tur och retur Amerika. Utvandrare som förändrade Sverige*. Bokförlaget T. Fischer & Co., WSOY, Finland.
- Israel Joachim (1974) *Vieraantuminen: Marxista nykysosiologiaan*. Tammi, Helsinki.
- Jaakkola Magdalena (2005): *Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin 1983-2003*. Työministeriö, Opetusministeriö, Sisäasiainministeriö, Helsingin kaupungin tietokeskus, Kuntoutussäätiö, Helsinki.
- Kivikuru Ulla-Maija 2007 Kivikuru, U. 2007, Politiskt inkorrekt tider. I Haavisto C. & Kivikuru, U. (red.) *Variera mera, inkludera flera. Åtta essäer om medier, mångfald och migration*, Helsingfors: SSKH Meddelanden 71, s.17–30.
- Koski Olli (2011): Maahanmuutto ja hyvinvointivaltion rahoitus. I Mika Helander (red.): *Totta toinen puoli? Työperäisen maahanmuuton todelliset ja kuvitellut kipupisteet*. SSKH skrifter nr 31. Svenska social- och kommunalhögskolan, Helsingfors.
- Kyntäjä Eve (2011): Maahanmuuttajat suomalaisessa yhteisössä – erilaisuusretoriikkaa vai luontevaa yhteisyyttä. I Mika Helander (red.): *Totta toinen puoli? Työperäisen maahanmuuton todelliset ja kuvitellut kipupisteet*. SSKH skrifter 31. Svenska social- och kommunalhögskolan, Helsingfors.
- Laakkonen Risto (1991): Kansallisen siirtolaisuus ja ulkomaalaispolitiikan suuntaviivoja. I Mattila Heikki S. (toim.): *Kohti uutta ulkomaalaispolitiikkaa*. Työhallinnon julkaisuja nro 13. Työministeriö, Työympäristöosasto, Helsinki.
- McRae Kenneth D. (with the assistance of Mika Helander and Sari Luoma) (1997): *Conflict and Compromise in Multilingual Societies. Vol. 3, Finland*. Wilfred Laurier University Press, Waterloo, Ontario.
- Marshall T.H. & Bottomore Tom ([1950] 1992): *Citizenship and Social Class*. Pluto Press, London.

- Marshall T.H. (1964): *Class, Citizenship and Social Development*. Doubleday, Garden City, NY.
- Marjomaa Ulpu (red.) (2000): *100 Faces from Finland*. Studia Biographica 2. SKS, Helsinki
- Peura Markku & Skutnabb-Kangas Tove (1994): *Man kan vara tvåländare också... Sverigefinnarnas väg från tystnad till kamp*. Sverigefinländarnas arkiv, Stockholm.
- Salmenhaara Perttu (2008): Henkistä pääomaa ja luottamusta kotoutumiseen. Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma, 2006. I Mika Helander (red.): *Going Global. Ay-liikkeen menestysresepti globaalissa ajassa*. SoPhi nro 110. Minerva, Jyväskylä.
- Salmenhaara Perttu (2011): Miten maahanmuutto vaikuttaa kantaväestön työmarkkina-asemaan? I Mika Helander (red.): *Totta toinen puoli? Työperäisen maahanmuuton todelliset ja kuvitellut kipupisteet*. SSKH skrifter 31. Svenska social- och kommunalhögskolan, Helsingfors.
- Sandlund, T. (red.) 2000, *Rasism och etnicitet i den finlandssvenska tidningspressen*. Helsingfors: SSKH Meddelanden 57.
- Sandlund, T. (red.) 2002, *Etnicitetsbilden i finlandssvenska medier*. Helsingfors: SSKH Meddelanden 62.
- Simmel Georg (2005): *Suurkaupunki ja moderni elämä. Kirjoituksia vuosilta 1985-1917*. Gaudeamus, Helsinki.
- Sisäasiainministeriö*. Maahanmuutto-osasto. Taustamuistio 5.10.2011. Maahanmuuttajien ruotsinkielen opetus
- SixDegrees: Integrating in Swedish in the capital region. A foreign possibility. *SixDegrees* 3/2012, 10-11.
- Sundback Susan & Nyqvist Fredrika: *Det finlandssvenska sociala kapitalet: fakta och fiction*. Svenska litteratursällskapet i Finland nr 734. Helsingfors.
- TE-ministeriö*. Protokoll: Kokous: Työperäisten maahanmuuttajien kotouttaminen. 2009-05-11.

Nätsidor (söktdid 1.1-15.4.2012):

<http://fi.wikipedia.org/wiki/wikipedia:etusivu>
www.finlex.fi

<http://www.helsinkitimes.fi>

<http://katolinen.net>

<http://www.norden.org/fi/analys-norden/teemat/hyvinvointi-ja-tyoemarkkinat/ulkomainen-tyoevoima-vasta-tulossa-suomeen>

<http://servicekatalog.luckan.fi/?aid=242>

<http://www.vardsvenska.fi/en/>

Noter

- 1 Författarnas översättning
- 2 Agentur hänvisar inom sociologisk terminologi till människans förmåga att reflektera över sitt varande, och agera utgående från reflektionen. Individens är således inte styrd som marionett av omgivningens förhållanden och strukturer, utan har kapacitet till självständig handling.
- 3 Namnen på nyckelpersonerna är förändrade.
- 4 Procenten blir dock aningen högre då man adderar en del av de 4,3 % respondenter (11 st.) med andra sysselsättningar, som är svagt integrerade med arbetsmarknaden eller utbildningssystemet, och kan karakteriseras av arbetslöshet.
- 5 Statistikcentralens arbetslöshetsstatistik bygger på enkätmaterial och självdefinierad arbetslöshet, medan Arbetskraftsmyndigheternas statistik bygger på registerdata över arbetslösa arbetssökanden. Vanligtvis skiljer sig Statistikcentralens siffror något från Arbets- och näringsministeriets siffror. (Helsingin kaupunki, 2011)
- 6 I historien har deportationer inneburit top-down-inriktade flyttningsprocesser och i viss utsträckning är flyktingrörelser och exil icke-frivilliga flyttningsprocesser, som också har konsekvenser för integrationen.
- 7 Antagandet stöds av att samband existerar mellan språkkunskaper och att man erbjudits svenska (se Tabell 2).
- 8 Skillnaden i vistelsetid mellan de som kan och inte kan är statistiskt signifikant.
- 9 T-värdet: -2.482*
- 10 T-värdet: -2.301*
- 11 Arbetare, tjänstemän, högre tjänstemän och företagare, och övriga.
- 12 $\gamma = -.564^{***}$
- 13 23 respondenter uppgav att de inte var intresserade av att lära sig svenska. Utöver dessa personer är sannolikt också en stor del av de som låtit bli att svara på frågan (dvs. 114 personer) ointresserade av att lära sig svenska.
- 14 Folktinget hade under denna tid en arbetsgrupp för invandringsfrågor, med bl.a. Astrid Thors och Risto Laakkonen som medverkande.
- 15 Författarnas översättning från finska.
- 16 $\pi = -.259^{***}$
- 17 $\pi = -.454^{***}$
- 18 $\pi = -.203^{**}$
- 19 Sambanden är visserligen inte statistiskt signifikanta, varför försiktighet är på sin plats i tolkningarna.
- 20 48 personer av respondenterna vet inte om de erbjudits svenska eller inte.
- 21 Frågan innehöll förslag på ett antal myndigheter såsom magistraten, polisen, invandrarverket, socialverket, kommunen, Arbetskrafts- och näringsbyrån,

hälsocentralen och FPA. Förslagen har troligen styrt svaren så att de föreslagna myndigheterna förekommer oftare än myndigheter och instanser som inte finns på listan.

- 22 I en analys med endast svarsalternativen *ja* och *nej* medräknade. Grankulla representeras av endast en invandrare, vilket betyder att inga slutsatser kan dras av hur situationen är i Grankulla. Det är emellertid sannolikt att alla invandrare i Grankulla erbjuds svenska som expeditionsspråk i och med att orten är i så hög utsträckning tvåspråkig.
- 23 $\gamma = -.367^{**}$
- 24 $\gamma = -.405^{***}$
- 25 Fyrklassig variabel: arbetare, tjänstemän, högre tjänstemän och företagare, övriga
- 26 $\gamma = -.221^*$
- 27 Skillnaden mellan medeltalen är statistiskt signifikant. Equal variances assumed: T-test $t=2.336$, $df=198$, Sig= 2 tailed test .020. I alla dessa analyser har *ej svar och vet ej borttagits från analysen*.
- 28 $\pi =$ förstå $-.222^{**}$, tala $-.178^*$, skriva $-.113$, läsa $-.149^*$
- 29 Kategorierna: Skandinaviska språk, finskugriska språk, germanska språk, övriga europeiska språk, ryska, ”finska” (i praktiken ryssar i Finland), övriga språk.
- 30 För en grundlig redogörelse för mca-analysen se: Andrews Frank M., Morgan James N., Sonquist John A. & Klem Laura (1973), Multiple Classification Analysis. A Report on a Computer program for multiple regression using categorical predictors. The University of Michigan, Ann Arbor, Michigan. I Finland har Magdalena Jaakkola i sin forskning om finländarnas attityder till invandrare använt sig av mca-analysen. Under senaste åren har mca-analysen i många fall ersatts av logistisk regression, vars logik bygger på odds. I dessa analyser har mca-analysen använts pga. dess åskådlighet med dikotoma variabler, där koefficienterna kan förstås direkt som procent ifall variabeln kodats som 1:or och 0:or.
- 31 Beta-koefficienten visar de olika variabelernas inbördes betydelse när de andra variablerna konstanthålls.
- 32 Alla enskilda variabler förlorar i förklaringskraft när de andra variablerna konstanthålls. Eta står för det direkta sambandet i variansanalysen och Beta för koefficienten när andra variabler konstanthålls.
- 33 Fyrklassig indelning: arbetare, tjänsteman, högre tjänsteman & företagare, övriga.
- 34 $\pi =$ förstå $-.326^{***}$, tala $-.346^{***}$, skriva $-.355^{***}$, läsa $-.378^{***}$
- 35 Kodningen har gjorts så att koefficienterna (Justerad & Ojusterad) kan tolkas som procenter. Det innebär att t.ex. 33 % av universitetsutbildade skulle ha valt svenska som alternativ för integrationen och när andra variabler konstanthålls skulle 29 % ha gjort det.
- 36 Om vi dessutom tillförde i modellen en variabel om orsakerna till att man vill lära sig svenska (nytta och arbete, kulturella och språkliga faktorer, landets tvåspråkighet, nordiska kontakter, parförhållande, övriga orsaker, samt vill inte lära sig), så tillförs en hel del i förklaringskraften. Problemet med att tillföra denna variabel i analysen är att eftersom frågan var öppen i formuläret och

- respondenterna bads fylla i själva orsaken, så lämnade många respondenter frågan obesvarad. Medtagning av denna variabel sänker betydligt på antalet observerade fall och resultatet är inte jämförbart med de tidigare resultaten. Allting tyder emellertid på att den angivna orsaken för varför man vill lära sig svenska har en betydelse för huruvida man skulle ha valt svenska som expeditionsspråk ifall det erbjudits.
- 37 Ett metodologiskt problem med dessa analyser utgörs av det negativa faktum och undersökningsmässiga missöde att från de ryskspråkiga formulären, som var 42 stycken bland de inskickade svaren, hade frågan om intresset att lära sig båda språken fallit bort i översättningsskedet, som inte var i forskarnas händer utan sköttes av andra instanser. Forskarna hade inte möjlighet att kontrollera de sista översatta versionerna av formuläret innan de gick i tryck och möjligheten att kontrollera ryskspråkiga formulär försvårades också av det faktum att ingendera forskaren behärskar ryska.
- 38 $\pi = .025^{***}$
- 39 $\pi = -.454^{***}$
- 40 $\pi =$ förstå .229***, tala .171*, skriva .204**, läsa .181*
- 41 Segmentering i arbetslivet och invandrararnas fördelning på olika sociala positioner kan analyseras i enkätmaterialen med hjälp av en socioekonomisk variabel, som baserar sig på yrkesbeteckningar, som respondenterna själva angivit vid ifyllandet av formuläret. Vi har använt oss av den svenska Statistiska centralbyråns yrkesbaserade SEI indelning från 1982, pga. att den är lättare att använda i kodningen av enkätsvaren än den finska motsvarigheten.
- 42 Rinkeby var en av de första invandrarförorterna i Sverige. Den allmänna debattens negativa vinkling ändrades i samband med att de positiva aspekterna av sammanhållning som förekom i förorten, samt med den språkliga rikedom som den s.k. Rinkebysvenskan tillförde det svenska språket. Idag är arvet synligt bl.a. i svensk rap och andra former av ungdomskultur.
- 43 Med samtliga kunder avses här alla kunder som vänder sig till Bridge, oavsett om de integrerats/integreras på finska eller svenska.
- 44 Kunderna kan vända sig till Bridge och ställa sina frågor och få betjäning via e-post, telefon eller genom att besöka tjänsten i Luckan.
- 45 Bridge har sedan 2012 statistikfört språket (svensk, engelska eller finska) som använts i kundkontakten.
- 46 Lag om främjande av integration 30.12.2010/1386, § 3, 1 mom.
- 47 Registerdata beskriver däremot inte den potentiella målgruppen.
- 48 www.stat.fi (FinStat)
- 49 Dessa kan dock inte adderas till de som varit bosatta föregående år, eftersom det konstant sker en in och utflyttning. Nettomigrationen var 4 500 personer. Statistiken har erhållits från statistikcentralens StatFin databas (www.stat.fi).
- 50 Helsingin ulkomaalaisväestö vuonna 2011
- 51 Med undantag av Grankulla, där de svenskspråkigas antal klart överstiger invandrararnas antal.

- 52 www.stat.fi (FinStat)
- 53 <http://servicekatalog.luckan.fi/?aid=242>
- 54 Enligt Wikipedia.
- 55 Statistik saknas för invandrare i Grankulla, och de finns inte med i ovanstående estimat. Sammanlagt bor det i Grankulla 381 personer med annat språk än finska och svenska och 319 personer med utländskt medborgarskap. Förmodligen har många av dessa personer svenska som expeditionsspråk, som följd av ortens svenskspråkiga karaktär.
- 56 Detta betyder att antalet invandrare har uppskattats som så litet som möjligt (1 800 personer) och antalet invandrare (statistik från 2011) på basen av ett minimalistiskt estimat, som baseras på utländskt medborgarskap (ca 81 000) adderat med 10–15 000 naturaliserade, men med annat modersmål än finska och svenska. Sammanlagt uppnås genom detta en population bestående av 90 000–95 000 personer, som har utgjort beräkningsgrund i beräkningarna av den potentiella målgruppens storlek.

Magma-studier

2•2009

Finlands okända historia

En studie av Janne Holmén som granskar hur den svenska tiden 1150–1809 behandlas i gymnasieundervisningen i Finland.

3•2009

Svenskans ställning i metropolen

En studie av Marianne Mustajoki som analyserar språkkonsekvenserna av samarbetslösningar i huvudstadsregionen.

1•2010

Det svenska i Finland år 2030

En scenariorapport om svenskans framtid utgående från förändringen i vår omvärld.

2•2010

Kommunreformens konsekvenser för församlingarna

En studie av Bengt Klemets som behandlar församlingsidentitet och strukturer i de nya kyrkliga samfälligheterna.

3•2010

Det sammanhållande kittet

En studie av minoritetsmedier i Europa av Tom Moring och Sebastian Godenhjelm.

4•2010

Religionens återkomst – Uskonnon ylönousemus

Brytningspunkter i kyrkan och kulturen. Tuomas Martikainen & Ville Jalovaara, red. Tvåspråkig publikation.

1•2011

Mikä suomenruotsalaisissa ärsyttää?

Pasi Saukkonen analysoi ajankohtaisia kirjoja ja lehtiartikleita sekä verkkokeskustelua. Varför irriterar finlandssvenskarna? Pasi Saukkonen analyserar mediedebatten. Sammandrag på svenska.

2•2011

Invandringens samhällsekonomiska konsekvenser

Jan Saarela kartlägger immigrationens effekter på arbetsmarknad, företagande och utrikeshandel. Med fokus på Svenskfinland jämförs olika kommuners förmåga att hantera invandringen.

3•2011

Frivillig svenska? Utbildningsrelaterade konsekvenser

Åsa Palviainen går igenom dagens läge med den obligatoriska svenskan i finskspråkiga skolor och eventuella konsekvenser av alternativen.

4•2011

Det går hårt

Linnea Hanell analyserar den skrivna finlandssvenskan ur ett sverigesvenskt perspektiv.

5•2011

Affärer eller business?

Wilhelm Barner-Rasmussen analyserar språkanvändningen i det ekonomiska samarbetet mellan Finland och Sverige. Behövs svenskan fortfarande eller har engelskan tagit över?

6•2011

Språket på agendan i metropolen

Med fokus på social- och hälsovården ritar Johanna Westman upp en vägkarta för hur förändrade strukturer kunde stärka det svenska serviceutbudet i huvudstadsregionen.

Övrig Magmalitteratur

Europeisk mosaik – Nationella minoriteter som utmaning

Sten Berglund och Kjetil Duvold ger i denna bok en överblick över de nationella minoriteterna i Europa och placerar minoritetsproblematiken i ett större politiskt sammanhang. Utgiven i juni 2010.

Den obligatoriska svenskan – en historisk analys

Erik Geber granskar argumentationen, debatten och processerna som lett till kritiska omröstningar i riksdagen om undervisningen i svenska på 1960-, 1990- och 2000-talet. Magma pm 1, 2010.

En- eller tvåspråkiga lösningar – om språkliga konsekvenser vid sammanslagningar

Linnéa Henriksson diskuterar fördelar och risker med olika alternativ för svenskspråkiga enheter inom den offentliga sektorn. Magma pm 2, 2011.

MAGMA

Magma är en partipolitiskt obunden tankesmedja med uppgift att identifiera, analysera och bilda opinion kring frågor med relevans för det svenska och tvåspråkigheten i Finland.

Med fokus på frågor som berör aktuella samhällsprocesser, minoriteter och mångfald genomför Magma utredningar, konsekvensbedömningar, opinionsmätningar och riskanalyser. Utredningarna presenteras utförligt på Magmas webbplats, www.magma.fi.

På Magmas webbplats finns också kolumner, artiklar, pressöversikt och debatt.

KONTAKTUPPGIFTER

Nils Erik Forsgård, chef för Magma

E-post: nilserik.forsgard@magma.fi, telefon 050 338 6963

Olav S Melin, ansvarig för samhälls- och medierelationer

E-post: olav.melin@magma.fi, telefon 040 351 7325

Björn Sundell, ansvarig för samhällsanalys och utredningar

E-post: bjorn.sundell@magma.fi, telefon 050 594 7550

Lia Markelin, koordinator

E-post: lia.markelin@magma.fi, telefon 040 725 1775

Helena Slater, assistent

E-post: helena.slater@magma.fi, telefon 044 257 8065

Besök gärna www.magma.fi för att få veta mer om tankesmedjan och för att delta i diskussionen.

Karin Creutz & Mika Helander

Via svenska

Den svenskspråkiga integrationsvägen

Under de senaste åren har den arbetskraftsmotiverade invandringen till Finland ökat kraftigt. Invandrarna kommer från alla håll i världen, i jakt på nya jobb och kanske också på nya liv. Men hur ser mottagandet och integrationen ut i Finland, på svenska, i Helsingfors-regionen? Denna rapport handlar om integrationen av invandrare i ett formellt tvåspråkigt samhälle, men tyngdpunkten ligger på frågan om möjligheterna till integration på svenska. Författarna visar på många fördelar med en lyckad integration, men de visar också på problem och strukturella utmaningar. Slutsatsen blir att Finland har stora potentiella fördelar av en genomtänkt integrationsplan som också beaktar det svenska språket och den svenskspråkiga minoritetens behov.

Magma-studie 1 • 2012

OSALLISENA SUOMESSA
DELAKTIG I FINLAND

ISBN 978-952-5864-29-8

9 789525 864298